શ્રી

જૈન ધર્મ પ્રવેશ પોથી.

ભાગ ૩ જો.

પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ.

પાલીતાણા

પ્રથમાવૃત્તિ — પ્રત ૧૦૦૦

શ્રી જશવંતસિંહ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ—લીંબડી.

સંવત ૧૯૬૩ — સને ૧૯૦૭

કિંમત રૂા ૦-૫-૦

સ્વર્ગસ્થ શેઠ લાલજી દેવણાથ

જન્મ, સંવત્ ૧૯૦૦ના ચૈત્ર સુદી ૧

દેહોત્સર્ગ, સંવત ૧૯૬૨ના ફાગણ સુદી ૩

અર્પણ પત્રિકા.

સ્વર્ગવાસી શેઠ લાલજી દેવણાંધ

જેઓની શ્રી જૈન ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા અચળ
અને દ્રઢ હતી, અને જેઓનુ જીવન ધાર્મિક
વિચારો અને સંસ્કારોથી ભરપૂર હોઇ આ
દર્શરૂપ હતુ, તથા શ્રાવક વર્ગની ઉન્નતિના
વિચારો જેના મનમા નિરતર વાસ
કરી રહ્યા હતા, જેઓએ ઉત્તમ
ચારિત્ર અને ધર્મનિષ્ઠપણે
પોતાનુ જીવન વહન ક
રેલુ હતુ એવા ઉત્તમ
શ્રાવક સ્વર્ગવાસી શેઠ
લાલજી દેવણાધને
અમો આ પુ-
સ્તક અર્પણ
કરી કૃતાર્થ
થઈએ
છીએ

પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા.

પ્રસ્તાવના.

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રવેશ પોથીના બે ભાગ અમારા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયા છે, તેનો આ ત્રીજો ભાગ છે પ્રથમના બે ભાગોમા જે જ્ઞાન આપવામા આવ્યુ છે તેના કરતા વધારે ચઢિઆતા વિષયો આ ભાગમા લેવામા આવ્યા છે, તેમજ પાછળના ભાગોમા આવેલા વિષયોને પુનરાવર્તનરૂપે લઈ તેનો કાઇ વધારે વિસ્તાર કર્યો છે

શ્રી જૈન ધર્મ રૂપી વિશાળ જ્ઞાન સાગરમા પ્રવેશ કરવાને સુગમ પડે એવો મૂળ ઉદ્દેશ આ પુસ્તકોનો છે અને તે માટે પુસ્તકને ક્રિયા, ધર્મ, નીતિ અને તત્વ એ ચાર વિભાગોમા વહેચેલુ છે બાળકોની શક્તિ અનુસાર પ્રત્યેક ભાગોનુ જ્ઞાન થવાને માટે તે સબધી પાઠોની યોજના કરેલી છે ધર્મ તત્વ સબધી જ્ઞાન બાળકોને આપવુ સ્હેલુ નથી, અને તે માત્ર તત્વજ્ઞાન, કે ક્રિયા વિગેરેની વાતજ બાળકોને કહેવામા આવે તો તેમનાથી તે સમજાય નહિ એ વાસ્તવિક છે, માટે બનતા સુધી સર્વ વિષયોને વ્યાવહારિક દૃષ્ટાતોમા ઉતાર્યા છે, અને બાળકોને રૂચિકર તથા પ્રિય થઇ પડે એવી યોજના કરેલી છે

આ પુસ્તકમા શ્રાવક વર્ગમા ગચ્છ સબધી જે ભેદ તે લક્ષમા નહિ લેતા માત્ર સર્વ શ્રાવક વર્ગને સામાન્ય રીતે ઉપયોગી થાય તેવી રીતે દર્શન, પૂજા, સામાયક, પ્રતિક્રમણ વગેરેની આવશ્યકતા તથા તેનુ ફળ એ પાઠો આપ્યા છે, પ્રતિક્રમણાદિ આવશ્યક પ્રત્યેક ગચ્છના શ્રાવકો પોતપોતાના સ્વતત્ર શિખેતોજ ઠીક થાય એવી અમારી માન્યતા છે, કારણ કે ગચ્છના સર્વ એવા ભેદો લક્ષમા લઈ સર્વને ઉપયોગી થાય એવી એ વિષયની સામાન્ય રીતિની યોજના કરવીએ અશક્ય જેવુ છે, તેથીજ અમે અમારી જૈન પોથીઓમા સર્વ શ્રાવકોને સામાન્ય ધર્મ બોધ થાય એવી યોજના કરેલી છે

આ પુસ્તકમા વિષયને લગતા ન્મૂજી ચિત્રો આપી તેને મ નોરજક બનાવવાનો અમારો વિચાર હતો, પણ આ પ્રથમાવૃત્તિમ તેમ કરવા બની શકયુ નથી તોપણ અમે એ વિષયનુ મહત્વને ગણીએ છીએ, તેટલા માટે અમો બીજી આવૃત્તિમા ચિત્રો આપ વાનો અમારો વિચાર પાર પાડીશુ એવી આશા છે

આ પુસ્તક તૈયાર થયા પછી મુનિ મહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ ચા ત્રિવિજયજી પાસે શુદ્ધ કરાવ્યુ છે, તેઓ શ્રીએ જે જે સ્થળે જૈન ધર્મ વિરૂદ્ધ શબ્દ કે વાકયો જણાયા તે સુધારો આપ્યા છે સિવાય બાળકોને આ પુસ્તક વધારે ઉપયોગી કેમ થાય તે માં ઘણી સહાય આપેલી છે તેથી આ પ્રસગે અમો ઉકત મુનિ મ હારાજનો ઉપકાર માનીએ છીએ

વળી આ પુસ્તકની ભાષા બાળકોને અનુકુળ અને રૂચિક થાય તે માટે અત્રેની ગુજરાતી તાલુકા સ્કૂલના હેડમાસ્ત શા ચાપશીભાઇ ગુલાબચદ તેઓએ પુસ્તક તપાસી યોગ્ય સુચન આપી છે તેથી અમો તેમનો આ સ્થળે ઉપકાર માનીએ છીએ

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામા સ્વર્ગસ્થ શેઠ લાલજી દેવણાધ સ્મર્ણાર્થે તેમના વિધવા સોન બાઇએ રૂા ૨૫૦)ની મદદ આપેલ છે, તેથી આ પ્રસગે અમો તેમનો આભાર માનીએ છીએ તથ અન્ય શ્રાવક શ્રાવિકાઓને પણ ઉકત બાઈનો દાખલો લઇ આવ ધર્મ કાર્યને સહાય આપવા માટે નિવેદન કરીએ છીએ.

પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા

અનુક્રમણિકા.

શ્રીજૈન ધર્મ પ્રવેશ પોથી

ભાગ ૩ જો.

ખંડ ૧ લો.

જૈન ક્રિયા માર્ગ.

પાઠ ૧ લો

શ્રાવકના દિનકૃત્ય વિષે કવિતા.

હરિગીત

જાગે પ્રથમ લઇ [1]અલ્પ નિદ્રા ધર્મ કેરી રીતમા,
હુ કોણ ને ક્યારે સુતો એવુ વિચારે [2]ચિત્તમા,
[3]શય્યા વિષે સભારતા નવકારને મનમા ઘણુ,
સાધર્મિ બધુ સાભળો દિનકૃત્ય તે શ્રાવક તણુ ૧

કરી ધર્મ [4]જાગરણા સુખે પ્રતિક્રમણને પછી આચરે,
પછી ચૌદ [5]નિયમો ધારવા પચખાણ પ્રીતે આદરે,

---

૧ થોડી નિદ્રા ૨ મનમા ૩ પથારી વિષે ૪ હુ કોણ મારી જાતિ, કુળ, દેવ, ગુરૂ અને મારો ધર્મ કોણ ઇત્યાદિ વિચાર કરવો તે ધર્મ જાગરણા કહેવાય છે ૫ ચૌદ જાતના નિયમ ધારવા

પાઠ ૨ જો.

દર્શન

મોહન કરીને એક શ્રાવકનો છોકરો હતો, તે હમેશા દેરાસરમા દર્શન કરવા જતો હતો તે એકદમ દર્શન કરીને પાછો આવતો હતો એક વખતે વિઠ્ઠલ કરીને એક બીજો છોકરો તેને સામો મળ્યો તે વિઠ્ઠલ, મોહનનો મિત્ર હતો વિઠ્ઠલને મોહને પુછ્યુ, વિઠ્ઠલ ! તુ કયા જાય છે ? વિઠ્ઠલે કહ્યુ, હુ દેહેરે દર્શન કરવાને જાઉ છુ મોહન બોલ્યો, જા, જલદી દર્શન કરી આવ, પછી આપણે સાથે બાહેર ફરવા જઈએ તારી રાહ જોઇને હુ અહિ ઊભો છુ વિઠ્ઠલે કહ્યુ, મોહન ! દર્શન કરતા મને વાર લાગશે, માટે જો તારાથી તેટલી વાર સુધી રાહ જોઇ શકાય તેમ હોય તો, ઊભો રહે, નહિતો તુ એકલો ફરવા જા, હુ પછીથી તને મળીશ મોહન બોલ્યો, ભાઈ વિઠ્ઠલ ! દર્શન કરવામા શી વાર લાગે ? એ તો બે ત્રણ મીનીટનુ કામ છે હુ બે કે ત્રણ મીનીટમા દર્શનનુ કામ પતાવી દઉ છુ વિઠ્ઠલ હસીને બોલ્યો, મોહન ! આ ઉપરથી મને લાગે છે કે, તુ દર્શન કરી જાણતો નથી મોહને કહ્યુ, વિઠ્ઠલ ! દર્શનમા વળી શુ કરવાનુ છે ? પહેલા મોટા ભગવાનની સામે બે હાથ જોડી દર્શન કરવા, અને પછી બહાર ઉભા રહી બીજી પ્રતિમાઓને છેટેથી હાથ જોડી પતાવી દેવુ, એમા વાર શાની લાગે ? વિઠ્ઠલ બોલ્યો, ભાઈ મોહન, આ તારી મોટી ભુલ થાયછે ભગવાન્‌નાં દર્શન કેવી રીતે કરવા જોઇએ, એ વાત દરેક શ્રાવકે જાણવી જોઇએ મોહન બોલ્યો, ભાઇ વિઠ્ઠલ ! હુ તો એટલુજ જાણુછુ, બીજી કાઇ મને ખબર નથી કેવી રીતે દર્શન કરવા

કરિ દેહ [1]ચિંતા શુદ્ધ થઇ પછી કામ લે દાતણતણું,
સાધર્મિ બંધુ સાભળો દિનકૃત્ય તે શ્રાવક તણું ૨

માર્ગ [2]સમારી કેશને ન્હાવણું કરે નિર્મળ જળે,
સુંદર લલાટે તિલક કરતા દેવપૂજામાં વળે,
ગુરૂ વંદનાને આચરે નવ દોષ આવે ત્યાં અણુ,
સાધર્મિ બંધુ સાભળો દિનકૃત્ય તે શ્રાવક તણું ૩

[3]સ્વાધ્યાય સામાયિક કરી [4]નિર્દોષ ભોજનને કરે,
શ્રી દેવગુરૂને જ્ઞાનની આશાતના નો [5]પરિહરે,
ધન દેવનું સંભાળના રાખે નહિ કાયરપણું,
સાધર્મિ બંધુ સાભળો દિનકૃત્ય તે શ્રાવક તણું ૪

નીતિથકી ઉદ્યોગ કરિ [6]નિર્વાહ ઘરનો આચરે,
[7]સાધર્મિને સાધુ અતિથી સર્વનો આદર કરે,
સૌ સાથ [8]ઉચિતાચારથી ચાલી વધારે [9]યશ ઘણું,
સાધર્મિ બંધુ સાભળો દિનકૃત્ય તે શ્રાવક તણું ૫

સાઝે પડિક્કમણું કરી અવસર વિચારે આપથી,
થઇ શુદ્ધ શય્યામાં સુવે જાગે નહિ [10]પરિતાપથી,
આવું કરી દિનકૃત્ય શ્રાવક પુણ્ય બાંધે ચોગણું,
સાધર્મિ બંધુ સાભળો દિનકૃત્ય તે શ્રાવક તણું ૬

૧ ઝાડે જવું ૨ સુધારી ૩ સગ ૪ દોષ વગરનું ૫ છોડી દે ૬ આજીવિકા ૭ સરખા ધર્મવાળા ભાઇઓને ૮ સર્વની સાથે યોગ્ય આચારથી ચાલીને ૯ કીર્તિ ૧૦ ચિંતાથી

પાઠ ૨ જો.

દર્શન

મોહન કરીને એક શ્રાવકનો છોકરો હતો, તે હમેશા દેરાસ
રમા દર્શન કરવા જતો હતો તે એકદમ દર્શન કરીને પાછો આ-
વતો હતો એક વખતે વિઠ્ઠલ કરીને એક બીજો છોકરો તેને સા
મો મળ્યો તે વિઠ્ઠલ, મોહનનો મિત્ર હતો વિઠ્ઠલને મોહને પુછયુ,
વિઠ્ઠલ ! તુ કયા જાય છે ? વિઠ્ઠલે કહ્યુ, હુ દેહેરે દર્શન કરવાને
જાઉ છુ મોહન બોલ્યો, જા, જલદી દર્શન કરી આવ, પછી આ
પણે સાથે બાહેર ફરવા જઈએ તારી રાહ જોઈને હુ અહિં ઉ
ભો છુ વિઠ્ઠલે કહ્યુ, મોહન ! દર્શન કરતા મને વાર લાગશે, માટે
જો તારાથી તેટલી વાર સુધી રાહ જોઇ શકાય તેમ હોય તો, ઊભો
રહે, નહિતો તુ એકલો ફરવા જા, હુ પછીથી તને મળીશ મો
હન બોલ્યો, ભાઈ વિઠ્ઠલ ! દર્શન કરવામા શી વાર લાગે ? એ તો
બે ત્રણ મીનીટનુ કામ છે હુ બે કે ત્રણ મીનીટમા દર્શનનુ કામ
પતાવી દઉ છું વિઠ્ઠલ હસીને બોલ્યો, મોહન ! આ ઉપરથી મને
લાગે છે કે, તુ દર્શન કરી જાણતો નથી મોહને કહ્યુ, વિઠ્ઠલ ! દ-
ર્શનમા વળી શુ કરવાનુ છે ? પહેલા મોટા ભગવાનની સામે બે
હાથ જોડી દર્શન કરવા, અને પછી બહાર ઉભા રહી બીજી પ્રતિમા
જીને છેટેથી હાથ જોડી પતાવી દેવુ, એમા વાર શાની લાગે ?
વિઠ્ઠલ બોલ્યો, ભાઈ મોહન, આ તારી મોટી ભુલ થાયછે ભગવાન્
ના દર્શન કેવી રીતે કરવા જોઇએ, એ વાત દરેક શ્રાવકે જાણવી
જોઇએ મોહન બોલ્યો, ભાઇ વિઠ્ઠલ ! હુ તો એટલુજ
જાણુછુ, બીજી કાઇ મને ખબર નથી કેવી રીતે દર્શન કરવા

જોઇએ, તે મને બરાબર સમજાવ વિઠ્ઠલ બોલ્યો, મોહન! પહેલા જ્યારે દર્શન કરવાની વારણાથી ઘરની બહાર નીકળીએ, ત્યારે મનમા સારી ભાવના ભાવવી, અને ઘણી હોંશ લાવવી જ્યા રે દેરાસરની ધજા કે બાર જોવામા આવે, ત્યારે આપણા મનના સારા પરિણામ કરવા દેરાસરમા પેસતી વખતે આપણા પાસે કોઇ જાતની સચિત્ત વસ્તુ છે કે નહિ, તેની તપાસ કરવી તે વ ખતે આપણા મોઢામા પાન સોપારી કે કાઇ પણ રાખવુ નહિ પણ પ્રભુની સામે ઉભા રહી બે હાથ મસ્તક ઉપર જોડી તેમને વદના કરવી વદના કર્યા પછી પ્રભુના સ્તવન ગાવા, અને મનમા પ્રેમ લાવીને પ્રભુજીનુ બિબ ઘણી વાર સુધી નીરખવુ પછી ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી બીજી જિનપ્રતિમાજીના ભાવથી દર્શન કરવા દ ર્શન કરતી વખતે ઘરના પાઠશાળાના કે કોઈ રમત ગમતના વિ ચારો મનમા લાવવા નહિ ભાઇ મોહન! આવી રીતે દર્શન કરવાથી આપણને દર્શનનો પૂરો લાભ મળે છે ઉતાવળથી વેઠ કાઢવાની જેમ દર્શન કરવાથી કાઇ પણ લાભ મળતો નથી

મોહન બોલ્યો—ભાઇ વિઠ્ઠલ! હવે હું તારૂ કહેવુ બરાબર સમજી ગયો મને તો આવી કાઈ ખબરજ ન હતી આજ સુધી હુ ઉતાવળથીજ દર્શનનુ કામ પતાવી દેતો હતો ભાઈ વિઠ્ઠલ! તે મને આવી સારી સૂચના આપી, તેને માટે હુ તારો ઉપકાર માનુછુ ચાલ, તારી સાથે ફરીથી દર્શન કરવા આવુ પછી મોહન, વિઠ્ઠલની સાથે ફરી વાર દેરાસરમા દર્શન કરવા આવ્યો, અને વિઠ્ઠલ, પાસેથી દર્શન કરવાની બધી રીત તેણે નજરે જોઇ લીધી પછી તે હમેશા વિધિ પ્રમાણે દર્શન કરવા લાગ્યો

સાર બોધ

વિઠ્ઠલની જેમ દરેક શ્રાવકના છોકરાએ દેરાસરમા જઈને દર્શન કરવા જોઇએ મોહનની જેમ ઉતાવળથી જેમ તેમ દર્શન કરવા ન જોઇએ .

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ મોહન કેવી રીતે દર્શન કરતો હતો ?
૨ વિઠ્ઠલે તેને દર્શન કરવાને માટે શુ કહ્યુ હતુ ?
૩ દર્શન કેવી રીતે કરવા જોઇએ ?
૪ મોહન આખરે કેવી રીતે દર્શન કરવા લાગ્યો ?

પાઠ ૩ જો

પૂજન

ગુલાબચંદ, અને વાડિલાલ નામે બે મિત્રો હતા તે બને સાથે અભ્યાસ કરતા, અને સાથેજ ફરતા હતા ગુલાબચંદ ચાલાક અને નિયમ પ્રમાણે વર્તનારો હતો, અને વાડિલાલ બુદ્ધિમા ચાલાક, પણ આળસુ હતો

એક વખતે વાડિલાલ, ગુલાબચંદને પાઠશાળામા જવાને તેડવા આવ્યો, તે વખતે ગુલાબચંદ દેહેરેથી ઘેર આવતો હતો

વાડિલાલ—ગુલાબચંદ ! કેમ હજુ તૈયાર થયો નથી ? પાઠશાળામા ક્યારે જવુ છે ?

ગુલાબચંદ—વાડિલાલ ! હજુ પાઠશાળાનો વખત થયો નથી, મારે હજુ જમવુ છે

વાડિલાલ—તુ હમેશા મોડુ કરેછે, પેહેલેથી જઈને આપણે ત્યા ઘડી વાર રમીશુ, પછી વખત થશે, એટલે પાઠશાળામા જઈશુ

ગુલાબચદ—ભાઇ વાડિલાલ! વહેલા જઈને ત્યા રમવુ, એ મને પસદ નથી પાઠશાળા ઉઘડયા પહેલા આપણે ત્યા શામાટે જવુ જોઇએ? જો આપણે વહેલા તૈયાર થઇએ તો ઘેર વાચવુ, અને જ્યારે વખત થાય, ત્યારે પાઠશાળામા જવુ જોઇએ

વાડિલાલ—તુ હમેશા અત્તાબર પાઠશાળાના વખત પ્રમાણે આવેછે, તે મને તો પસદ નથી વળી તુ અત્યાર સુધી જમ્યો નથી, એ પણ કેવી વાત કહેવાય?

ગુલાબચદ—વાડિલાલ! તુ હમેશા વહેલો શી રીતે તૈયાર થાયછે? સવારે શુ શુ કામ કરેછે? તે કહે

વાડિલાલ—સવારે ઊઠી શરીરની બધી ક્રિયા કરી પછી થોડીવાર વાચીને તરત જમવા બેસુ છુ

ગુલાબચદ—વાડિલાલ! તુ દેહેરે પૂજા કરવા જાયછે કે નહિ?

વાડિલાલ—ભાઈ ગુલાબચદ! મને પૂજા કરવાનો વખત મળતો નથી, તેથી જઇ શકતો નથી કોઈ કોઈ વાર રજાને દિવસે જાઉછુ

ગુલાબચદ—ત્યારે તારા કપાળમા રોજ ચાદલો તો હુ જોઉ છુ

વાડિલાલ—હા, એ ચાદલો તો હુ ઘેર કરૂછુ વળી કોઇ વાર પૂજા કરવા ગયો હોઉં, તો ત્યા કરેલો ચાદલો બે ત્રણ દિવસ સુધી પણ ભુસાઈ જવા દેતો નથી

ગુલાબચદ—ભાઈ વાડિલાલ! આ તો ઘણી દિલગીરીની વાત કહેવાય તુ શ્રાવકનો છોકરો થઈ દેહેરે પૂજા કરવા જાય નહીં, અને કોઈ વાર પૂજા કરી હોય, તેનો વાસી ચાદલો બે ત્રણ દિવસ સુધી રાખી મુકે, એ કેવી નઠારી વાત કહેવાય? આજ દિવસ

સુધી મને આ વાતની ખબર નહોતી દેહેરે પૂજા નહિ કરનારો, ઘેર ચાલ્લો કરી કરનારો, અથવા બે ત્રણ દિવસ સુધી વાસી ચા લ્લો રાખનારો, તારા જેવો શ્રાવકનો છોકરો મારો મિત્ર કહેવાય, એ મને પણ શરમ લાગવા જેવું છે

ભાઇ વાડિલાલ! હવેથી તું હમેશા દેહેરે પૂજા કરવા જજે તું કહેછે કે, મને વખત મળતો નથી, તે પણ તારૂં ખોટું બહાનું છે રોજ પાઠશાળાનો વખત થયા પહેલા તું મને વહેલો તેડવાને આવે છે, તો દેહેરે પૂજા કરવામા શામાટે વખત ન મળે? તું જાણે છે કે, આપણા વિદ્યા ગુરૂ દેહેરે પૂજા કરવાની હમેશા ભલામણ કરે છે જો તું હવેથી દેહેરે પૂજા કરવા નહીં જાય તો, હું તારી મિત્રતા છોડી દઈશ જેઓ શ્રાવકના છોકરા થઈ દેહેરે પૂજા કરવા જતા નથી, તેઓ નઠારા છોકરા કહેવાય છે, અને નઠારા છોકરાની સોબત કરવી ન જોઇએ, એ વાત આપણે શીખ્યા છીએ

વાડિલાલ—ભાઈ ગુલાબચંદ! મને માફ કરજે, હવેથી હું હમેશા દેહેરે પૂજા કરવા જઇશ, અને પાઠશાળાના વખતેજ તને તેડવા આવીશ પછી વાડિલાલ હમેશા ગુલાબચંદની સાથે દેહેરે પૂજા કરવા જવા લાગ્યો, અને પૂજા કરવાના પ્રભાવથી તેના મનના પરિણામ સારા થઇ ગયા

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ ગુલાબચંદની જેમ હમેશા દેહેરે પૂજા કરવા જવું જોઇએ વાડીલાલની જેમ ન કરવું જોઇએ તેમજ જેઓ પૂજા કરતા ન હોય, તેની સોબત પણ ન કરવી જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ ગુલાબચંદ કેવો છોકરો હતો ?
૨ વાડિલાલ કેવો છોકરો હતો ?
૩ ગુલાબચંદે વાડીલાલને પૂજાને માટે શું પુછયું હતું ?
૪ ગુલાબચંદે વાડિલાલને કેવી શીખામણ આપી હતી ?
૫ છેવટે વાડીલાલે શી કબુલાત આપી હતી ?

પાઠ ૪ થો.

સામાયિક

માધવ અને મનસુખ કરીને બે શ્રાવકના છોકરા હતા માધવ હમેશા ધર્મ ઉપર પ્રીતિવાળો, અને ધર્મને માર્ગે ચાલનારો હતો. મનસુખ ધર્મ ઉપર પ્રીતિવાળો અને ધર્મની વાતો કરનારો હતો. પણ તે પ્રમાણે વર્ત્તનારો નહતો આ બને મિત્રો પડોશમા ર હેતા હતા અને સાથેજ અભ્યાસ કરતા હતા મનસુખ ફક્ત ધ ર્મની વાતો કરનારો છે, પણ ધર્મની ક્રિયા કરનારો નથી, એ વાત માધવના જાણવામા નહતી તે તો મનસુખને ઘણોજ ધર્મી અને ધર્મ પ્રમાણે વર્તનારો જાણતો હતો

એક વખતે સવારમા માધવ, મનસુખને ઘેર આવ્યો મનસુખ તે વખતે પોતાના ભાઈઓની સાથે નોગઠાબાજી રમતો હતો તે જોઇ માધવે પુછયુ, ભાઈ મનસુખ ! આજે અત્યારે આ કયાથી સુઝયુ ? તમે બધાને તો એમ કહો છો કે, સવારમા તો સામાયિક કરવુ જોઇએ, અને તે પછી પોતાનો અભ્યાસ કરવો જોઇએ વળ

તમે જુગારની રમતો રમવાની પણ ના કહો છો, અને આ તમે પોતેજ રમો છો, તે પણ સવારના વખતમા ગમો છો, એ કેવી વાત કહેવાય? માધવના આવા વચન સાભળી મનસુખ ઝાખો પડી ગયો થોડી વાર વિચારીને મનસુખ બોલ્યો,—માધવ! તારૂ કહેવુ બરાબર છે મારા મનમા સવારે સામાયિક વિગેરે કરવાની ઇચ્છા રહ્યા કરેછે, પણ કોઇ કર્મયોગે મારાથી બની શકતુ નથી જે વાતની હુ બીજાને ના કહુ છુ, તે વાત મારાથી બની જાય છે

માધવ બોલ્યો—ભાઈ મનસુખ! કદિ બીજી ધર્મની ક્રિયા તારાથી ન બને તો ચાલ્યુ, પણ સામાયિક તો દરેક શ્રાવકે અવશ્ય કરવુ જોઇએ સામાયિક કરવાથી કેટલા લાભ થાય છે? એ વાત તુ પોતે પણ જાણે છે, એટલે તે વિષે તારી આગળ કહેવાની કાંઈ જરૂર નથી કારણ કે સામાયિક કરવાનો ઉપદેશ મને તેજ આપ્યો હતો

મનસુખ—ભાઈ માધવ! આજે તારો મોટો આભાર માનુ છુ તારા આવવાથી મને મારી ખામીનુ ભાન થયુ છે, હવે હુ કદિપણ આવો દુરાચાર સેવીશ નહીં માધવ! આ તારા દુર્ગુણી મિત્ર મનસુખને હજાર વાર ધિક્કાર છે જે માણસ બીજાને બોધ આપેછે, અને બીજાને સારે માર્ગે ચાલવાની ભલામણ કરેછે, છતા તે પોતે અવળે માર્ગે ચાલે, તો તે ઘણોજ પાપી માણસ સમજવો મિત્ર માધવ! આ તારા પાપી મિત્રનુ મોઢુ તારે જોવા લાયક નથી

એમ કહી મનસુખે સોગઠાબાજી દુર ફેકી દીધી, અને તરત માધવને સાથે લઇ ઉપાશ્રયે ગુરૂ પાસે ગયો ત્યા ગુરૂની સામે હાથ જોડી સામાયિક કરવાના તથા જે પ્રમાણે બીજાને કહેવુ, તે પ્રમાણે પોતે વર્ત્તવાના પચ્ચખાણ લીધા ત્યારથી મનસુખ હમેશા સામાયિક કરવા લાગ્યો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકે માધવની જેમ હમેશા ધર્મમા વર્તવુ જોઇએ અને બીજાને જેવો બોધ આપવો, તે પ્રમાણે પોતે પણ ચાલવુ જોઇએ તેમ નહીં કરવાથી મનસુખની જેમ પસ્તાવો થાયછે.

આગલા પ્રશ્નો.

૧ માધવ કેવો છોકરો હતો ?
૨ મનસુખ કેવો છોકરો હતો ?
૩ મનસુખને માધવે શુ કહ્યુ હતુ ?
૪ સામાયિક કરવાને વખતે મનસુખ શુ કરતો હતો ?
૫ માધવના કહેવાથી મનસુખે શુ કહ્યુ હતુ ?
૬ છેવટે મનસુખે શેના પચ્ચખાણ લીધા હતા ?

પાઠ ૫ મો

પ્રતિક્રમણ.

દેવપુરીમા દયાધર કરીને એક શ્રાવકનો છોકરો હતો તે એક વખતે ઉપાશરામા મુનિના મુખનુ વ્યાખ્યાન સાભળવા ગયો ત્યા તેણે એવુ સાંભળ્યુ કે, "સસારી જીવ રાત અને દિવસ પાપ કર્યા કરે છે " આ વચન સાભળતાજ તેના મનમા ચિતા થવા લાગી દયાધર ધર્મ ઉપર ઘણો આસ્તિક છોકરો હતો, તેથી તેના મનમા ઉચાટ થવા લાગ્યા કે, હવે મારે શુ કરવુ ? હુ પણ સસારી છુ, તો મારાથી પણ હમેશા પાપ થતુ હશે ત્યારે રોજને રોજ પાપ વધતા જશે, તો પછી મારે નરકમા પડવુ પ

કશે તેં નરકની પીડા આગથી શી રીતે ભોગવી શકાશે ? આવી ચિંતા કરતો તે ઘેર આવ્યો તેના બાપનું નામ પ્રેમધર હતું તે જૈનધર્મમાં ઘણો પ્રવીણ હતો પ્રેમધરે કહ્યું, દીકરા ! જમવાનો વખત થયો છે, માટે જમી લે દયાધર બોલ્યો, બાપા ! આજે મને જમવાની રૂચિ નથી મારો જીવ ગભરાય છે પ્રેમધર બોલ્યો, બેટા ! તને શું થયું છે ? શું તારા પેટમાં કાંઇ રોગ થયો છે ? દયાધરે કહ્યું, બાપા ! મને કાંઇ થયું નથી ફક્ત મને એક મોટી ચિંતા થઇ પડી છે પ્રેમધર બોલ્યો, બેટા ! તારા જેવા બાળકને ચિંતા શી હોય ? શું છે ? તે કહે પછી દયાધરે પોતાને ચિંતા થવાની બધી વાત પહેલેથી કહી સંભળાવી તે સાંભળી પ્રેમધર બોલ્યો, બેટા ! તેવી ચિંતા શામાટે રાખે છે ? પાપ દૂર કરવાનો એક સેહેલો ઉપાય છે અને તે ઉપાય પણ તારી પાસેજ છે દયાધર બોલ્યો, બાપા ! તે કયો ઉપાય ? તે મને જલદી કહો પ્રેમધરે કહ્યું, બેટા ! શ્રાવકના દીકરાએ હમેશાં બે વાર પ્રતિક્રમણ કરવું, તેથી તેને કોઇ જાતના પાપ વધતા નથી દિવસે કરેલા પાપ રાત્રિના પ્રતિક્રમણથી આલોવાય છે, અને રાત્રે કરેલા પાપ દિવસના પ્રતિક્રમણથી આલોવાય છે તેથી જો શ્રાવક હમેશાં પ્રતિક્રમણ કરવાનો નિયમ રાખે તો, તેને પાપની આવક વધી શકતી નથી વળી હમેશાં પ્રતિક્રમણ કરવાથી મન નિર્મળ થાય છે, અને મન નિર્મળ થવાથી તેમાં પાપ કરવાના નઠારા વિચારો આવતા નથી એથી પાપ થવાના કારણો બંધ થઈ જાયછે બેટા, દયાધર ! તું પાપની ચિંતા કરીશ નહિ તું બે પ્રતિક્રમણ શીખ્યો છુ, માટે હમેશાં સવારે અને સાંજે પ્રતિક્રમણ કર્યા કરજે એટલે તારામાં કદિ પણ પાપ પેશી શકશે નહિ પ્રેમધરના આવા વચન

આમાંથી દયાપર પુરી થઈ ગયો અને તેણે પોતાના પિતાનો આભાર માની જણાવ્યું કે, આજથી હું હમેશાં બેવાર પ્રતિક્રમણ કરીશ, અને પાપની આવક બંધ કરીશ

ત્યારથી દયાપર હમેશાં બે વખત પ્રતિક્રમણ કરવા લાગ્યો, અને તે આખી ઉમર એક શુદ્ધ શ્રાવક તરીકે પ્રખ્યાત થયો.

સાર બોધ

દયાપરની જેમ દરેક સજ્જનના ભાગમાં પાપનો ડર આવ્યો જોઇએ, અને બે વાર પ્રતિક્રમણ કરીને પાપની આવક બંધ કરવી જોઇએ

માગણ પ્રશ્નો

૧ દયાપર કેવો છોકરો હતો?
૨ તેને શેની ચિંતા થઈ હતી?
૩ પ્રેમધરે તેને શું કહ્યું હતું?
૪ પ્રેમધરના કહેવાથી દયાપરે શું કર્યું હતું?
૫ બે વાર પ્રતિક્રમણ કરવાથી દયાપર કેવો થયો હતો?

પાઠ ૬ ઠ્ઠો

શ્રાવકના આચારને સુધારવા વિષે.

શિખરિણી

ગળ્યા ગરપે ચાલો [1]શુભ ગુણ લખાણો જિનપથી,
દયા પાળો નિત્યે નિયમ કરી પાપ ભયથી,

૧ માતા ગુણ

તપસ્યાના તેજે [1]નિરમળ બની કર્મજ હણો,
સુધારો [2]સાધર્મી સકલ ભાવ આ શ્રાવક તણો ૧

બની ધર્મે ધીરા [3]સુખકર સદાચાર કરજો,
[4]વદો વાણી સાચી નિજ હૃદયમા ટેક ધરજો,
કરો સારા કામો [5]દુખકર વિપત્તિ નવ ગણો,
સુધારો સાધર્મી સકલ ભવ આ શ્રાવક તણો ૨

કરો પ્રેમે પૂજા જિનવર તણી ભાવ ધરીને,
ધરો ભક્તિ સારી ગુરૂ જન તણી [6]દોષ હરિને,
વધારો વિદ્યાનો [7]પરમ મહિમા જે અતિ ઘણો,
સુધારો સાધર્મી સકલ ભવ આ શ્રાવક તણો ૩

ખંડ ૨ જો.

ગૃહસ્થ શ્રાવકનો સામાન્ય ધર્મ.

પાઠ ૭ મો

ન્યાયથી પૈસો કમાવવો.

દરેક શ્રાવકે નીતિથી પૈસો કમાવવો જોઇએ પોતાના શેઠને, મિત્રને અને વિશ્વાસી માણસને છેતરીને તથા ચોરી કરીને પૈસો

૧ મેલવિનાના ૨ હે સાધર્મીભાઈ ! આ શ્રાવકનો બધો સંસાર સુધારો ૩ સુખ આપનાર ૪ બોલો ૫ દુઃખ આપનાર ૬ નાશ કરીને ૭ મોટો મહિમા

મેળવવો, તે અનીતિનો પૈસો કહેવાય છે જે પૈસો નીતિથી મેળવ્યો હોય, તે પૈસાનો ઉપભોગ શકા વગર થઈ શકે છે વળી નીતિનો પૈસો જો સત્પાત્રને આપ્યો હોય, અથવા ગરીબ અને દુખી માણસોની મદદમા આપ્યો હોય તો, તેથી આપણુ કલ્યાણ થાય છે અનીતિથી મેળવેલો પૈસો જો કદિ સારે માર્ગે વાપરે, તોપણ તેનું સારૂ ફળ મળતુ નથી, એટલુજ નહીં, પણ તેનાથી આલોકમા રાજા તરફથી શિક્ષા થાયછે, અને મુવા પછી નરકની શિક્ષા ભોગવવી પડેછે માટે અનીતિથી પૈસો મેળવવો નહીં, પણ નીતિથી પૈસો મેળવવો નીતિથી પૈસાદાર બનેલો માણસ જે કાંઈ સખાવત કરે, અથવા લોકોના ભલાને માટે પૈસો ખરચે, તે બધો લેખે થાયછે, અને તે આલોક અને પરલોક બન્નેમા સુખી થાયછે તે ઉપર વામચદ નામના એક વાણીયાની વાર્તા છે

વામચદની વાર્તા

પદ્મપુરનગરમા વામચદ નામે એક વાણિયો હતો તે વેપારના કામમા ઘણો પ્રવીણ હતો રામદાસ નામના એક પૈસાદાર શેઠની દુકાને તે નોકર રહ્યો હતો રામદાસ ઘણો નીતિવાળો અને ઊદાર હતો દુકાનનુ બધુ કામ વામચદ ચલાવતો હતો રામદાસ શેઠને તેની ઉપર એટલો બધો વિશ્વાસ હતો, કે જે કાંઇ વામચદ કરે તેજ વાત રામદાસ કબુલ કરતો એક વખતે વેપારમા રામદાસને ઘણી કમાણી થઇ, તે જોઇ વામચદને તેનો એક કામચદ નામનો મિત્ર કહેવા આવ્યો ભાઈ વામચદ! તારો શેઠ ઘણુ કમાય છે, અને તે કમાણી તારાથીજ થાયછે, માટે તુ પૈસાદાર કેમ થતો નથી નોકરીના પગારમા તારૂ કાઇ વળશે નહીં વામચદે કહ્યુ, ભાઈ કામચદ! પૈસાદાર થઇને શુ કરવુ છે? આટલાથીજ હુ સતો

માનુ છુ કામચંદ બોલ્યો—જો તારી આગળ પૈસો હશે, તો તુ વધારે સુખી થઇશ મારા જેવા પરઉપકાર કરીશ, અને ગરીબોને મદદ આપીશ વામચંદે કહ્યુ, મિત્ર! વધારે પૈસાથી કાંઇ વધારે સુખી થવાતુ નથી સુખ તો સંતોષમાંજ છે મારા શેઠને છેતરી અનીતિનો પૈસો લઇ હુ બીજાને ઉપકાર કરૂ, તેના કરતા પ્રમાણિકપણાથી નોકરી કરૂ, અને મારૂ પાલન કરનાર શેઠનુ ભલુ ઇચ્છી પગારના પૈસામાંજ સંતોષ માનુ, એ કેવુ સારૂ ? અનીતિના પૈસાવડે પરોપકાર કરવાથી કાંઇપણ ફળ થતુ નથી વામચંદના આ વચન તેનો શેઠ રામદાસ ઘરની દીવાલની ઓથે રહી સાંભળતો હતો તે સાંભળી ઘણોજ ખુશી થઈ ગયો અને પોતાના પ્રમાણિક નોકરની આવી સારી દાનત જોઇ તેણે વામચંદને મોટી રકમ ઇનામમાં આપી

સાર બોધ.

વામચંદની જેમ પ્રમાણીકતાથી નોકરી કરનાર માણસને તેની પ્રમાણીકતાનો બદલો મળ્યા વગર રહેતો નથી, તેથી દરેક શ્રાવકે પ્રમાણીકતા રાખી નીતિથી પૈસો મેળવવો જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ અનીતિનો પૈસો કયો કહેવાય ?

૨ અનીતિનો પૈસો સારે માર્ગ વાપર્યાથી શુ થાય ?

૩ કેવો પૈસો વાપરવાથી કલ્યાણ થાય ?

૪ વામચંદની વાતનો સાર શુ છે ?

૫ વામચંદને કામચંદે કેવી સલાહ આપી હતી ?

૬ વામચંદને તેના શેઠે શુ કર્યું હતુ ?

પાઠ ૮ મો.

વિવાહ

ગ્રહસ્થ શ્રાવકે બીજા ગામના કે બીજા વંશના માણસની સાથે વિવાહનો સંબંધ જોડવો તેમાં વળી એટલું પણ જોવું કે, જેની સાથે સંબંધ જોડવાનો હોય, તેમના કુળ અને સ્વભાવ વિગેરે પોતાના સરખા હોવા જોઇએ તેમ વળી તેમનો વ્યવહાર ચોખ્ખો હોય, માંસ, મદિરાનું સેવન અને રાત્રિ ભોજન કરવાનો નઠારો પ્રચાર તેમનામાં ન હોય તેવા જનોની સાથે વિવાહનો સંબંધ કરવો જોઈએ જો બાર વર્ષની કન્યા અને સોળ વર્ષનો પુરૂષ હોય તોજ, એ બંનેનો વિવાહ કરવો યોગ્ય ગણાય છે રૂપ, ગુણ અને વય જોઇને વિદ્વાન પુરૂષને કન્યા પરણાવવી, તે વિવાહ બધાથી ઉત્તમ ગણાયછે અને કાંઇ પૈસા લઈને કન્યા આપવી, તે સર્વથી નઠારો વિવાહ ગણાય છે જેમના કુળ તથા સ્વભાવ સરખા ન હોય, જેમનો વ્યવહાર ચોખ્ખો ન હોય, અને જેમના ઘરમા દુરાચાર હોય, તેનાઓની સાથે વિવાહનો સંબંધ કદિપણ કરવો નહિ તેને માટે મંછારામ અને પ્રેમજી નામના બે ગ્રહસ્થની વાર્ત્તા ધ્યાન લેવા જેવી છે મથુરા નગરીમા **મંછારામ** નામનો એક શ્રાવક રહેતો હતો તેને **ચંદના** નામે એક દીકરી હતી ચંદના બાળ વયમાથી ઘણી ચતુર હતી તેણે સારીરીતે સ્ત્રી કેળવણી લીધી હતી ચંદના જ્યારે યોગ્ય ઉમરની થઇ, એટલે તેના પિતા મંછારામને તેના વિવાહની ચિંતા થઈ પછી તેવામા કોઇ મીત્રના કહેવાથી પ્રેમજી નામના એક ગ્રહસ્થના રામજી નામના દીકરાની સાથે મંછારામે ચંદનાનું વેવિશાળ કર્યું ચંદનાની ઉમર ચૌદ વર્ષની હતી, ત્યારે પ્રેમજીના પુત્રની ઉમર બાર

વર્ષની હતી મછારામનુ કુટુબ શ્રાવક ધર્મને લઇને શ્રાવકના બધા આચારને જાણનાર અને પાળનાર હતુ, અને પ્રેમજીનુ કુટુબ માત્ર નામથીજ શ્રાવક હતુ તેના ઘરમા મિથ્યાત્વીના બધા આચાર ચાલતા હતા ચદના અને રામજીનો વિવાહ થયો ચદના જ્યારે સાસરે આવી, ત્યારે તે શ્રાવકની દીકરીએ પોતાના સાસરાના ઘરમા બધા મિથ્યાત્વીના રીવાજ જોયા જે દિવસે ચદના પ્રેમજીને ઘેર આવી, તેજ દિવસે ચદનાને તેની સાસુએ જમવા બોલાવી તે વખત રાત્રિનો હતો એટલે ચદનાએ કહ્યુ કે, હુ રાત્રે જમતી નથી તમે શ્રાવક થઇને રાત્રે કેમ જમો છો ? તેની સાસુ નઠારા સ્વભાવની હતી તેણે ચદનાને કહ્યુ કે, તારે અમારે ઘેર રાત્રે જમવુ પડશે નહિંતો તુ તારે પિયર ચાલીજા એમ કહી તેણીએ ચદનાને કેટલી એક ગાળો આપી રામજી હજુ છોકરો હતો પોતાની માના કહેવાથી તેણે ચદનાને ઘણો માર માર્યો ચદના રોતી રોતી પોતાના પિતાને ઘેર ગઇ, અને તે બધી વાત પોતાના બાપ મછારામને કહી સભળાવી મછારામ પ્રેમજીને ઠપકો આપવા ગયો ત્યા પ્રેમજી એ તેની સાથે મારામારી કરી, અને મોટો વિરોધ થયો આખરે ચદના બાપને ઘેરજ રહી, અને મછારામ અને પ્રેમજીની વચ્ચે ઘણા વર્ષ સુધી કજીયા ચાલ્યા કર્યા

સાર બોધ

જેમના કુળ, સ્વભાવ અને આચાર સરખા ન હોય, તેવાઓની સાથે વિવાહ સબધ કરવાથી મછારામ અને પ્રેમજીની જેમ મોટો ટટો થાયછે, અને તેવા કુળમા દીકરી આપવાથી તે દીકરી ચદનાની જેમ દુખી થાયછે

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ શ્રાવકે કેવા પુરૂષોની સાથે વિવાહનો સબંધ જોડવો
૨ વિવાહમા કન્યા અને વરની કેટલી ઉમર હોવી
૩ ઊત્તમ વિવાહ કયો અને નઠારા વિવાહ ક્યા?
૪ સદારામ અને પ્રેમજી કેવા ગૃહસ્થ હતા?
૫ ચદના અને રામજી ની ઉમર વિવાહને યોગ્ય હતી
૬ પ્રેમજીના ઘરમા કેવા આચાર હતા?
૭ ચદના સાસરે કેમ રહી ન હતી?
૮ ચદનાને કોણે માર માર્યો હતો?

પાઠ ૯ મો

સદાચાર

ગૃહસ્થ શ્રાવકે સદાચાર પાળવો, અને તેની પ્રશંસા
જ્ઞાની અને વૃદ્ધ પુરૂષોની સેવાથી જેમણે સારી શીખામણ
હોય, તેવા પુરૂષોનુ જે આચરણ તે સદાચાર કહેવાય છે
માણસ લોકના અપવાદથી બીએ છે, ગરીબ અને દુખી
ઉદ્ધાર કરવામા તેને આદર હોયછે, અને તે હમેશા કૃ
એવા સદાચારી શ્રાવકના સારી રીતે વખાણ કરવા તે શ્રા
વકનો ખરેખરો ગુણ કહેવાય છે સદાચારીના અને
વખાણ કરવામા કેવો લાભ છે? તેને માટે એક નીચેની
પયોગી છે

માધવ અને કેશવ નામે બે ભાઇઓ હતા. માધવ
સદાચાર ગમતો હતો, અને કેશવ તેની વિરૂદ્ધ હતો

અવળી રીતે વર્તનારો કેશવ એક વખતે વાડીમા ફરવા ગયો, ત્યાં કેટલાએક લુચ્ચા છોકરાઓ જુગાર રમતા હતા જુગાર રમતા રમતા તેઓની વચ્ચે હાર જિતનો મોટો વાધો ઉઠયો તે વાધો પતાવવાને તે વાડીમા આવી ચડેલા કેશવને તેઓ લઈ ગયા, અને કેશવ જેમ કહે તે કબુલ કરવાને બધાઓ બધાયા કેશવ સદાચાર નો વિરોધી હતો, તેથી તેનામા બરાબર ન્યાય આપવાનુ પ્રમાણિકપણુ હતુ નહીં આથી તેણે પક્ષપાત કરી, એ વાધો બીજાના લાભમા ચુકવ્યો કેશવની અનીતિ જોઇ તેઓ નાખુશ થઇ ગયા, અને સામા પક્ષના માણસોને મારવા તૈયાર થયા એમ કરતા તેઓની વચ્ચે મારામારી થઇ, અને તેમા બે ત્રણ ખુન થઇ ગયા આ ખબર થતાજ રાજાના માણસોએ તે બધાને કેદ કર્યા, તેમા કેશવ પણ ખુની તરીકે પકડાયો રાજાએ તેમનો ન્યાય કરાવી શિક્ષા આપવાનો ઠરાવ કર્યો, ત્યા માધવ પોતાના ભાઇ કેશવને છોડાવવાને રાજાની પાસે આવ્યો રાજા જૈની અને નીતિવાળો હતો, તેણે માધવને પુછ્યુ કે, તુ કેમ આવ્યો છુ ? માધવે કહ્યુ, મારા નિરપરાધી ભાઇ કેશવને છોડાવવાને આવ્યો છુ રાજાએ કહ્યુ, તારો ભાઇ નિરપરાધી છે, તેની શી ખાત્રી ? માધવે કહ્યુ, જે આપ કહો, તે ખાત્રી આપુ રાજાએ પોતાના વિદ્વાન્ મંત્રીઓની સાથે મશલત કરી કહ્યુ -માધવ ! જેના કુળમા સદાચાર પળાતો હોય, અને જે સદાચારના વખાણ કરતા હોય, તેવા કુળનો માણસ આવા ખરાબ કામ કરે જ નહિ તે તો હમેશા ઘણુ કરીને નિરપરાધી હોવો જોઇએ અને તેવી ખાત્રી છે, માટે જો તારો ભાઇ કેશવ નિર્દોષ હોય તો, તુ સદાચાર એટલે શુ ? અને સદાચારના વખાણ કેવી રીતે કરવા જોઇએ ? તે મારી આગળ જણાવ પછી માધવે સદાચારનુ સ્વરૂપ રાજાને કહી સભળાવ્યુ, અને તે પછી નીચે પ્ર

માણે સદાચારના વખાણ કર્યા. 'જે માણસ હમેશા કોઈની નિંદા કરે નહિ, સારા માણસની પ્રશંસા કરે, વિપત્તિ આવે ત્યારે ધીરજ રાખે, સંપત્તિ મળે ત્યારે નમ્ર થાય, પ્રસંગ આવે થોડું બોલે, કોઈની સાથે વાદ કરે નહિ, જે પોતે કબુલ કર્યું હોય, તે પ્રમાણે વર્ત્તે, પોતાના કુળનો ધર્મ પાળે, ખોટે માર્ગે ખર્ચ કરે નહિ, જે ઘટે તેવું કામ કરે, ખરૂં કામ કરવામાં આગ્રહ રાખે, કોઈ કામમાં ગાફલ રહે નહિ, સારા લોક રીવાજને અનુસરે, જે જે યોગ્ય હોય તેનું પાલન કરે, અને કંઠે પ્રાણ આવે તોપણ નઠારૂં કામ કરે નહિ, એ સદાચાર કહેવાય છે અને તેવો સદાચાર સેવનાર પુરૂષને ધન્ય છે' માધવના આવા વચન સાંભળી રાજા ખુશી થયો, અને 'આ કેશવ સદાચારને જાણનારા માધવનો ભાઈ છે, માટે તે નિર્દોષ હોય અથવા ન હોય, પણ માધવની લાયકાતની ખાતર છોડી મુકવો જોઈએ" આવું ધારી તેણે કેશવને છોડી મુકયો.

સાર બોધ

કેશવ સદાચારની વિરૂદ્ધ હતો, પણ માધવનો સદાચાર જોઈ રાજાએ તેને છોડી મુકયો હતો, માટે દરેક શ્રાવકના પુત્રે સદાચાર રાખવો, અને જે બીજો સદાચાર પાળતો હોય તેના વખાણ કરવા.

સાર પ્રશ્નો

૧ સદાચાર એટલે શું ?

૨ માધવે કેશવને કયા ગુણથી છોડાવ્યો ?

૩ કેશવ શા માટે પકડાયો હતો ?

૪ સદાચારના વખાણ માધવે કેવી રીતે કર્યા હતા ?

પાઠ ૧૦ મો.

છ શત્રુઓ.

આપણા શરીરની અંદર કામ, ક્રોધ, લોભ માન, મદ અને હર્ષ—એ છ શત્રુઓ છે તેઓ અંદર રહી શત્રુના જેવું કામ કરે છે, માટે તે અંતરંગ શત્રુઓ કહેવાય છે બીજાએ પરણેલી અથવા કુંવારી સ્ત્રી ઉપર નઠારી ઈચ્છા કરે, તથા પોતાની પરણેલી સ્ત્રી ઉપર અતિ અભીલાષા ધરે તે **કામ** કહેવાય છે વિચાર વગર પોતાનો અને બીજાનો નાશ કરવાનું કારણ તે **ક્રોધ** કહેવાય છે બીજાને પોતાનું ધન આપે નહિ, અને બીજાના ધનને કારણ વગર લે તે **લોભ** કહેવાય છે નઠારી હઠને તથા અહંકારને લઇ યોગ્ય વચન માને નહિ, તે **માન** કહેવાય છે બળ, ઠકુરાઈ, વિદ્યા અને રૂપ વિગેરેથી મગરૂર થવાનું કારણ તે **મદ** કહેવાય છે અને કારણ સિવાય બીજાને દુઃખ ઉત્પન્ન કરવાથી અથવા જુગાર શીકાર વિગેરે નઠારી ટેવથી મનમાં ખુશી થાય તે **હર્ષ** કહેવાય છે આ અંદરના છ શત્રુઓનો જે ત્યાગ કરે, તે ખરેખરો શ્રાવક છે જે શ્રાવક હોય, તેમણે કેવા ગુણ રાખવા જોઇએ, તે ઉપર રાજસિંહ રાજાની કથા છે

પાટણ નગરમાં રાજસિંહ નામે એક રાજા હતો તે શ્રાવક ધર્મને માનતો હતો, પણ તેનામાં શ્રાવકના ગુણ આવ્યા નહતા એક વખતે કોઈ બાતમીદારે ખબર આપ્યા કે, તારી ઉપર તારા શત્રુઓ ચડી આવે છે, આ ખબર જાણતાંજ તેણે ચડાઇ કરી, અને થોડા દિવસમાં દુશ્મનોને જીતી તે પાછો તરત રાજધાનીમાં આવ્યો તે વખતે **ક્ષમાવિજય** નામે એક મુનિ બહારની પાસેની વા

ડીમા ઉતર્યા હતા રાજા વિજય કરી આવતો હતો, ત્યા તેને આ
ગમા ખબર પડી કે, વાડીમા મુનિ પધાર્યા છે, એટલે રાજા તે
મને વાદવા ગયો મુનિએ રાજાને ધર્મ લાભ આપ્યો, અને ધર્મ
સબધી વાત પુછી શત્રુઓની ઉપર થોડા વખતમા જીત મેળવી
આવેલા રાજાએ મુનિને ગર્વથી જણાવ્યુ કે, મહારાજ ! થોડા વ
ખતમા મોટી જીત કરીને હુ આપને વાદવા આવ્યો છુ મે મોટા
શત્રુઓને હરાવી દીધા, તેને માટે હુ આપના જેવા મહાત્માનો
ઉપકાર માનુ છુ રાજાના આવા ગર્વ ભરેલા વચન સાભળી મુ
નિ બોલ્યા—હે રાજા ! તે શત્રુઓની ઉપર મોટી જીત મેળવી, એ
વાત સાભળી મને અચબો થાય છે હમણા જે તુ બોલ્યો, એ
ઉપરથી તો સમજાય છે કે, હજુ તારાથી બીજા દુશ્મનો જીતી
શકાયા નથી રાજાએ કહ્યુ, ભગવન્ ! તે વાત શી રીતે મનાય ?
મારે હવે કોણ શત્રુ છે ? તે બતાવો મુનિ બોલ્યા—રાજા ! તુ જે
ની ઉપર જિત મેળવીને આવ્યો, તે તો તારા બાહેરના શત્રુઓ
છે, પણ હજુ અતરના શત્રુઓ જીતવા બાકી છે રાજાએ પુછયુ,
તે અતરના કયા શત્રુ ? તે કહો મુનિ બોલ્યા—કામ, ક્રોધ, લોભ,
માન, મદ અને હર્ષ એ છ શત્રુઓ અતરના ગણાય છે હમણા
તે જે ગર્વના વચન કહ્યા, તે તારો મદ નામનો શત્રુ છે એમ
કહી મુનિએ તેને સમજુતી આપી બરાબર સમજાવ્યો રાજા સ
મજી ગયો, અને ત્યાર પછી તેણે થોડે થોડે પ્રયાસ કરી અતરના
છ શત્રુઓને જીતી લીધા, અને સુખી થયો

અદરના છ શત્રુઓને હતી લેવા, એટલે કામી, ક્રોધી, લોભી, માની, મદવાળા અને હર્ષવાળા થવુ ન જોઇએ

સારાશ પ્રશ્નો.

૧ અદરના છ શત્રુઓ કયા? તે ગણાવો
૨ તે છ શત્રુઓના જુદા જુદા સ્વરૂપ સમજાવો
૩ ખરો શ્રાવક કયો કહેવાય?
૪ રાજસિહ રાજાને શાથી ગર્વ થયો હતો?
૫ તેમને કયા મુનિએ બોધ આપ્યો હતો?
૬ રાજા રાજસિહને કેવી રીતે બોધ થયો હતો?

પાઠ ૧૧ મો

ઇદ્રિયોનો જય

ગૃહસ્થ શ્રાવકે પોતાની ઇદ્રિયોનો જય કરવો જોઇએ. નાક, કાન, જીભ વિગેરે ઇદ્રિયો પોતપોતાના વિકારમા માણસને આસક્ત કરે છે, તેવી ઇદ્રિયોનો શ્રાવકે જય કરવો જોઇએ ઇદ્રિયોને નિયમમા ન રાખવી, તે વિપત્તિનો માર્ગ છે, અને ઇદ્રિયોને નિયમમા રાખવી, તે સપત્તિનો માર્ગ છે જો ઇદ્રિયો તાબે કરી હોય તો, તે સુખનુ કારણ છે, અને છુટી મુકી હોય તો, તે દુખનુ કારણ છે, માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકે પોતાથી બને તેમ ઇદ્રિયોને કબજે રાખવી કબજે નહીં રાખેલી ઇદ્રિયો માણસને નઠારી સ્થિતિમા લઇ જાય છે, તે ઉપર ચદ્રકેતુ રાજાની વાત બરાબર દાખલા રૂપ છે

અવતી નગરીમા ચદ્રકેતુ રાજા હતો તે ઘણો ધર્મી અને ન્યાયી હતો તેના રાજ્યમા ધમ અને ન્યાય બને સમાન રીતે શોભી રહ્યા હતા કેટલોક વખત રાજ્ય કર્યા પછી, તે રાજાએ દીક્ષા લેવાનો વિચાર પણ કર્યો હતો આવા ઉચા વિચારનો રાજા એક વખતે રાત્રે પોતાના મેહેલમા સુતો હતો, ત્યા દુરથી એક મધુર અવાજ તેના કાને આવ્યો તે સાભળતાજ રાજા મેહેલમાથી નીકળી છુપી રીતે તે અવાજને અનુસારે ચાલ્યો નગર બાહેર આવતા એક વડનુ ઝાડ આવ્યુ, તેની નીચે એક સુદર સ્રી ગાયન કરતી જોવામા આવી, તેને જોતાજ રાજાને મોહ થઇ ગયો અને તે સ્રીનુ ગાયન સાભળવામા તલ્લીન થઇ ગયો થોડીવાર પછી તે તે બાઈ ગાતી બધ રહી, એટલે રાજાએ પુછ્યુ, કે તમે શા માટે ગાયન બધ કર્યું? તે સ્રી બોલી–રાજા! જે પુરૂષ આ મારા રસને પીએ, અને આ સુગધી પુલ સુઘે, તેનેજ હુ ગાયન સભળાવુ છુ બીજાને સભળાવતી નથી રાજાએ તે વાત કબુલ કરી, પછી તે સ્રીએ રાજાને રસ પાયો, અને સુગધી પુલ સુઘાડયુ તરતજ રાજા ઘણો ખુશી થઇ ગયો, અને તે સ્રીમા આશક થઇ ગયો તે આખી રાત તેની પાસેજ બેસી રહ્યો સવારે પણ રાજા તેની સાથે ચાલી નીકળ્યો જ્યા તે સ્રી જાય, ત્યા તે પાછળ ભમવા લાગ્યો

રાજાને તેના કારભારીઓ અને હજુરી માણસો શોધવા નીકળી પડયા ફરતા ફરતા કેટલેક દિવસે રાજાનો પત્તો જગલની અદર મળ્યો રાજાની નઠારી સ્થિતિ જોઇ કારભારીઓ ચિતામા પડયા પેલી સ્રી ત્યાથી કોઈ ઠેકાણે છુપાઇ ગઇ રાજાને ઘણુ સમજાવવા માડયુ પણ તે રાજા તે સ્રીને વારવાર યાદ કરવા લાગ્યો તેવામા કોઇ જૈન સાધુ ત્યા આવી ચડયા તેમણે રાજાને બોધ આપ્યો,

એટલે રાજાને જરા ભાન આવ્યુ મુનિ બોલ્યા–રાજા! તુ ખરે-ખરો જૈન થઈને આ શુ કરે છે? રાજાએ પુછ્યુ, મહારાજ! હુ શુ કરૂછુ અને મને શુ થયુછે? તે કહો મુનિ બોલ્યા–રાજા! તું તારી ઇંદ્રિયોને વશ રાખી શકયો નહીં, તેનુ આ પરિણામ છે પહેલા તે બાઈનુ ગાયન સાભળી તુ તેની પાસે દોડી ગયો, પછી તેને સુદર જોઈ, તેમા આશક થયો, પછી તે' તેની પાસેથી રસ પીધો, અને તે સુગધી ફુલ સુઘ્યુ કાન, આખ, જીભ અને નાક, એ ચાર ઇંદ્રિયોને તુ વશ કરી શકયો નહિ, માટે તારી આ સ્થિતિ થઇ રાજા તરત સારી રીતે સમજી ગયો, અને પછી તે મુનિની પાસે દીક્ષા લઈને રાજ્ય છોડી ચાલી નીકળ્યો

સાર બોધ

ચદ્રકેતુ રાજાની જેમ માણસે ઇંદ્રિયોને વશ થવુ નહિ ઇં-દ્રિયોને વશ થવાથી ચદ્રકેતુની જેમ નઠારી સ્થિતિમા આવી જવાય છે

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ ઇંદ્રિયોને જીતવી અને ઇંદ્રિયોને ન જીતવી, તેથી શુ થાય છે?

૨ ચદ્રકેતુ રાજા કેવો હતો?

૩ ચદ્રકેતુ રાજા કેવી રીતે નઠારી સ્થિતિમા આવ્યો હતો?

૪ ચદ્રકેતુ રાજાને કોણે અને કેવી રીતે બોધ આપ્યો હતો?

પાઠ ૧૨ મો.

સારા ગામમા વાસ કરવો.

ગૃહસ્થ શ્રાવકે કેવા ગામમા રહેવુ જોઈએ ? તે પહેલા જાણુ વાનુ છે જે ગામ કે શહેરમા લડાઈ, બળવો કે બંડ જાગે તેવુ ન હોય, તેમજ જ્યા દુકાળ, મરકી અને લોકોમા વિરોધ ન હોય, અને જ્યા સ્વધર્મી રહેતા હોય, અને દેરાશરજી હોય, તેવા શહેર કે ગામમા શ્રાવકે નિવાસ કરવો જોઈએ જો તેવા સ્થળમા નિવાસ ન કરે તો, શ્રાવકનો ધર્મ સચવાય નહીં અને બધી જાતની નુકશાની થાયછે અને જ્યારે ધર્મ સચવાય નહીં, ત્યારે પછી તેના આલોક અને પરલોક બને બગડે છે તે ઉપર નંદની કથા ધડો લેવા લા યક છે

રાજપર નામના એક ગામમા નંદ નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તે નંદ શ્રાવક ધર્મમા પ્રીતિવાળો અને લીધેલી ટેક તે પા ળનારો હતો એક વખતે તે ગામમા રાજાની સાથે લોકોને વાધો પડવાથી લોકોએ મોટો બળવો ઉઠાવ્યો બળવો શમાવવાને રાજાએ લશ્કરના માણસોને લોકોની સામે મોકલ્યા રાજાના માણસોએ લો કોના માલ કબજે કરી લીધા, અને તેમના ઘરને કડીઓ દેવા માડી તે વખતે નંદના ઘર ઉપર પણ ધાડ આવી નંદ બળવાખોર ન હતો પણ નઠારાની સાથે બધા નઠારા ગણાય, એ રીતથી રાજાના માણસોએ નંદનુ ઘર પણ જપ્ત કર્યું નંદે પોતાના ઘરમા ઘર દેરાશર કરી મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા પધરાવી હતી તે પ્રતિમા ની પૂજા કર્યા વિના જમવુ નહીં, એવી નંદને બાધા હતી આથી પકડાએલા નંદે ઘણી આજીજી કરી, પણ રાજાના માણસો સમજ્યા

નહીં, અને તેને કેદ કરી પૂરી રાખ્યો. છેવટે રાજાએ એવો ઠરાવ ર્યો કે, બળવાખોર માણુસોને દરીઆ પાર ઊતારી દેવા નદ તે બધાની સાથે દરિઆપાર ગયો, અને પોતાની બાધાની ટેક રાખી અનશન કરીને ત્યાજ મરી સ્વર્ગમા ગયો

સાર બોધ.

નઠારા ગામમા રહેવાથી નદની જેમ દુખી થવાયછે, તેથી દરેક ગૃહસ્થ શ્રાવકે તેવા ગામમા રહેવુ નહીં અને નદના જેવી ધર્મની ટેક રાખવી જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ કેવા ગામમા શ્રાવકે ન રહેવુ જોઇએ ?

૨ ધર્મ ન સચવાય તો તેને શી નુકશાની થાય ?

૩ નદ કેવા ગામમા રહ્યો હતો ?

૪ આખરે નદને શુ થયુ હતુ ?

પાઠ ૧૩ મો.

શ્રાવકનુ ઘર

ગયચદ—મોહન ! જો આ કેવુ મજાનુ ઘર છે ?

મોહન—ઘણુ સારૂ ઘર છે

ગયચદ—એ ઘર કોનુ હશે વારૂ ?

મોહન— એ ઘર કોઇ શ્રાવકનુ લાગે છે

ગયચદ—આ શ્રવકનુ ઘર છે, એમ તે શી રીતે જાણ્યુ?

મોહન—શ્રાવકના ઘરની બાંધણી કેવી હોવી જોઇએ ?

ગયચંદ—ત્યારે તુ મને કહે, તેની તને ખબર છે ? મારે તે જાણવાની ઇચ્છા છે

મોહન—શ્રાવકના ઘરના બારણા ઉપર ગણપતીની મૂર્તિ ન હોય, તેમજ ઘણા બાર પણ ન હોય જે જમીનમા હાડકા ન હોય, ધ્રો તથા ડાભ ઉગતા હોય, સુગંધદાર માટી હોય, અને મીઠુ જળ નીકળે તેમ હોય, તેવી જમીન ઉપર શ્રાવકનુ ઘર બંધાય છે, જ્યા પાડોશ સારો હોય, આસપાસ નીચ વસ્તી ન હોય, તેમ તદ્દન ખુલ્લુ પણ ન હોય, તેવા સ્થળમા શ્રાવકનુ ઘર હોવુ જોઈએ

ગયચંદ—ખરેખર હવે મારાથી સમજાયુ આ ઘર તેવુ જ છે ગૃહસ્થ શ્રાવકને જોઇએ તેવી તેની બાંધણી છે જો ઘરને જવા આવવાના વધારે બારણા હોય તો વખતે કોઇ ચોર કે લુચ્ચા લોકો પેશી જાયછે જો નઠારો પાડોશ હોય તો, આપણને વારવાર હેરાન ગતિ ભોગવવી પડેછે હલકી જાતના લોકોની પાસે રહેવાથી આપણા કુટુબના માણસોમા હલકાઈ દાખલ થાયછે

મોહન—હવે તુ બરાબર સમજ્યો નઠારા પડોશથી કેવો ગેરલાભ થાય છે, તેનો દાખલો એક જાણવા જેવો છે મનમોહન કરીને એક શ્રાવક નઠારા પાડોશમા રહેતો હતો તેને વિઠ્ઠલ કરીને એક છોકરો હતો મનમોહને પોતાના છોકરાને જૈનશાળામા દાખલ કર્યો જૈનશાળામા એક વર્ષે પરીક્ષા આવી, એટલે તે છોકરો નાપાસ થયો મનમોહન તેનુ કારણ પુછવાને પાઠશાળાના શિક્ષકની પાસે ગયો શિક્ષકે કહ્યુ કે, તમારો છોકરો આખા વર્ષમા પદર દિવસજ શાળામા આવ્યો છે પછી વિઠ્ઠલને બોલાવી તેના બા

પે પુછ્યુ, ત્યારે તેણે કહ્યુ કે, હુ હમેશા શાળામા આવતો જ્યારે તેને ધમકી આપી પુછ્યુ, ત્યારે તે માની ગયો, અને સાચુ બોલ્યો કે, હું હમેશા શાળાનુ નામ દઈને રખડવા જતો હતો તેના બાપે પુછ્યુ કે, ક્યા રખડવા જતો હતો? વિઠ્ઠલે કહ્યુ, આપણા પાડોશ મા લવજી કરીને એક મોચીનો છોકરો રહેછે, તેની સાથે આખો દિવસ રખડતો અને રમતો હતો છેવટે એટલે સુધી માન્યો કે, હુ કોઈ કોઈ વાર તેના ઘેર ખાતોપીતો પણ હતો આ પ્રમાણે પોતાનો છોકરો વટલાયો અને બગડયો, એમ જાણી મનમોહન ત્યાથી પોતાનુ ઘર ફેરવી બીજા પાડોશમા રહેવા ગયો જ્યા રહેવાથી વિઠ્ઠલ માડમાડ સુધર્યો, અને મનમોહનને નાતિ તરફની મોટી શિક્ષા ખમવી પડી

સાર બોધ

કોઈ પણ શ્રાવકે નઠારા પાડોશમા રહેવુ નહીં જોઈએ નઠારા પાડોશમા રહેવાથી વિઠ્ઠલની માફક છોકરા બગડે છે, અને નાતની શિક્ષા ખમવી પડે છે

સારાશ પ્રશ્નો.

૧ શ્રાવકનુ ઘર કેવુ જોઈએ?

૨ શ્રાવકે કેવે ઠેકાણે ઘર બાધવુ જોઈએ?

૩ શ્રાવકના ઘરની બાવણી કેવી જોઈએ?

૪ હલકા પાડોશથી શુ થાય છે?

૫ મનમોહન અને વિઠ્ઠલને શુ બન્યુ હતુ?

પાઠ ૧૪ મો

પાપની બીક

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ પાપની બીક રાખવી જોઇએ પાપ બે જાતના છે, એક એવા પાપ છે કે જે પાપના ફળ આલોકમાજ જોઇ શકાય છે, અને બીજા એવા પાપ છે કે જે પાપના ફળ પર લોકમા જોઇ શકાય છે તે બને જાતના પાપથી હમેશા ડરતા ર હેવુ ચોરી, વ્યભિચાર, અને જૂગાર વિગેરે પાપ કરવાથી ગજા શિક્ષા કરે છે, તે દુખ આ લોકમા જોઇ શકિએ છીએ, અને માંસ ખાવુ તથા દારૂ પીવો વિગેરે પાપ કરવાથી નરકમા જવાય છે તે દુખ પરલોકમા જોઇ શકાય છે આ બને જાતના પાપ કરવાથી આલોક તથા પરલોકમા દુખી થવાય છે તે ઉપર એક મધુશર્મા નામના બ્રાહ્મણની વાત્તા છે

મધુશર્મા નામે એક જુવાન બ્રાહ્મણ હતો તેને નઠારી સો બત લવાથી તે ઘણો વઠી ગયો હતો આ ખબર તેના બાપને પડી, એટલે તેણે દીકરાને સુધારવાને માટે ઘણા ઉપાય કર્યા, પણ આખરે તે બધા નકામા થયા. તેના બાપનુ નામ દેવશર્મા હતુ તેણે ભીખ માગી માગીને ઘણુ ધન એકઠુ કર્યું હતુ તે માહેથી ઘણુ ધન પોતાના પુત્ર મધુશર્માને સુધારવામા તેણે ખર્ચી નાખ્યુ તે છતા પણ જ્યારે તે સુધર્યો નહિ, એટલે દેવશર્મા કટાળી ગયો, અને પોતાનો નિવાહ ચાલે તેટલુ ધન લઇને, પોતાના ઘરમાથી નીકળી બીજે રહેવા ગયો

મધુશર્માની પાસે જ્યારે કાઇ પણ પૈસો રહ્યો નહિ, એટલે તેણે મનમા વિચાર કર્યો કે, આજ રાત્રે હુ બાપને મારી નાખી

ઘરમાથી ધન હરી લાવુ, તો પછી મારે પૈસાની છુટ થાય, અને સારી રીતે જુગાર રમવાની મજા પડે આવુ વિચારી તેજ રાત્રે તે જુદા ઘરમા રહેલા દેવશર્માને મારવા તૈયાર થઈ ચાલ્યો, ત્યા રસ્તામા હરિચંદ્ર કરીને એક શ્રાવક મળ્યો હરિચદ્ર મધુશર્માનો બાળમિત્ર હતો, પણ મધુશર્માની કુચાલ જોઇને તેણે તેનો સગ છોડી દીધો હતો હરિચદ્રે પુછયુ—કેમ મધુ ! અત્યારે કયા જાય છે ? મધુશર્માએ કહ્યુ, કાઈ કામે જાઉ છુ તે કામ ઘણુ છુપુ છે, તને કહી શકાય તેમ નથી હરિચદ્ર બોલ્યો—મારે તારૂ કામ જાણવા મરજી નથી, પણ જે જ્ઞાની છે, તે તારા કામને જાણે છે મારે તો તારા હિતની ખાતર એટલુજ કહેવાનુ છે કે, પાપનો ભય રાખજે જે માણસ પાપનો ભય રાખે છે, તે સદા સુખી રહે છે મધુશર્મા બોલ્યો—પાપ શી વસ્તુ છે કે જેનો ભય રાખવો ? હરિચદ્રે જણાવ્યુ પાપ એવી વસ્તુ છે કે, તે છાની રહેતી નથી, અને તેનો બદલો મળ્યા વગર રહેતો નથી હરિચદ્રના આવા વચન સાભળીને મધુશર્માએ વિચાર્યું કે, પાપ છાનુ રહેશે નહિ, માટે મારે પાપનો ડર રાખવો પછી તે પાછો વળ્યો, અને હરિચંદ્રનો ઉપકાર માની સારે માર્ગે ચાલવા લાગ્યો અને આખરે પોતાના પિતાને પ્રિય થઇ પડયો

સાર બોધ.

મધુશર્માની જેમ દરેક શ્રાવકે પાપનો ડર રાખી નઠારા કામમાથી પાછા ફરવુ, અને બીજાનો ઉપદેશ માની સારે માર્ગે ચાલવુ

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ પાપ કેટલી જાતના છે ?

૨ બે જાતના પાપ વિષે સમજાવો
૩ શ્રાવકે પાપને માટે શું કરવું જોઇએ?
૪ મધુશર્મા કેવો હતો, અને તેને માટે (દેવશર્માએ) શું કર્યું હતું?
૫ મધુશર્માને પાપનો ભય કોના કહેવાથી લાગ્યો હતો?
૬ આખરે મધુશર્માનું શું થયું?

પાઠ ૧૫ મો

પોતાના ધર્મને હાની ન પહોચે, તેવો દેશાચાર પાળવો

ગ્રહસ્થ શ્રાવકે પોતાના દેશમા ઘણા વખતની રૂઢિથી જે સારો આચાર ચાલ્યો આવતો હોય, તે બરાબર પાળવો પોતાના દેશમા ખાવાપીવાની અને પેહેરવા ઓઢવાની જે સારી રીત હોય, તે રીતને ગૃહસ્થ શ્રાવકે કદિ પણ છોડી દેવી ન જોઇએ જે પોતાના દેશાચારને પાળે નહીં, તેની સાથે દેશના તમામ લોકો વિરોધ કરેછે કદિ દેશાચારમા આપણને કોઇ નઠારી રૂઢિ લાગતી હોય, પણ જ્યા સુધી લોકો તે રૂઢિને છોડી દે નહિ, ત્યા સુધી આપણે તે રૂઢિને વળગ્યા રહેવુ, જો તે રૂઢિ લોકોને ઘણીજ હાનિ કરનારી હોય, તો લોકોને તેની સમજણ પાડી, પછી સર્વની સાથે તે રૂઢિનો ત્યાગ કરવો જોઇએ દેશાચારને છોડી દઈ સ્વતંત્રપણે વર્ત્તવાથી માણસ યશોલાલની જેમ લોકમા વગોવાય છે, અને ઠેકાણે ઠેકાણે તેનુ અપમાન થાય છે

તિલ-પુરમા **યશોલાલ** નામે એક જુવાન શ્રાવક હતો તે વેપારને માટે બહાર ગામ ગયો કેટલાએક વર્ષ સુધી બહાર ગામ રહી,

તે પોતાને વતન પાછો આવ્યો બાહેરના દેશમા ફરવાથી તેને પો તાના દેશની રૂઢિ પસદ પડી નહીં દેશમા ચાલતી દરેક રૂઢિને તે ધિક્કારવા લાગ્યો કોઇને ઘેર મરણ કે વિવાહનો પ્રસગ આવે, તેમા તે ભાગ લેતો નહીં તેમજ પોતે વેષ પણ જુદીજ રીતનો પહેરવા લાગ્યો તેવામા તેની મા અચાનક મરણ પામી તે વખતે તે ના વિરોધી બનેલા સગાવાહાલાઓ પણ તેને ઘેર આવ્યા નહી માતાના મુડદાને સ્મશાનમા શી રીતે લઇ જવુ ? તેને માટે યશો- લાલને મોટી મુઝવણ થઇ પડી તેણે ઘણીવાર સુધી રૂદન કર્યુ, અને પછી માતાના મુડદાની આગળ બેસી રહ્યો તેની સ્ત્રી સમજુ હતી, તેથી તેણીએ યશોલાલને સગાઓને તેડવા જવાનુ કહ્યુ, ત્યારે તે ઘેર ઘેર ફરવા નીકળ્યો દેશાચારની વિરૂદ્ધ વર્ત્તનારા યશોલાલને કોઇએ પણ મો માડયુ નહીં તેમ કરતા ત્રણ દિવસ ચાલ્યા ગયા છેવટે યશોલાલ બધા લોકોની આગળ રોઇને નમી પડયો, અને દેશાચાર વિરૂદ્ધ નહી ચાલવાની તેણે સર્વની આગળ પ્રતિજ્ઞા લીધી, ત્યારે લોકો તેની મદદે આવ્યા, અને છ દિવસે ગધી ઊઠેલા તેની માના મુડદાને સ્મશાનમા લઇ ગયા અને બીજી બધી જાતની મદદ કરી

સાર બોધ

યશોલાલની જેમ કોઇએ દેશાચાર વિરૂદ્ધ વર્ત્તવુ નહીં, દેશાચારની વિરૂદ્ધ વર્ત્તનારો માણસ યશોલાલની જેમ દુ ખી થાયછે

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ દેશાચાર એટલે શુ ?

૨ કઇ કઇ દેશાચારની રીત છોડવી નહીં ?

૩ દેશાચાર પ્રમાણે નહીં ચાલનાથી ગો ગેરલાભછે ?
૪ કોઇ જુની રૂઢિ નઠારી હોય તો તેનો કેવી રીતે ત્યાગ કરવો?
૫ યશોલાલ શી રીને વર્ત્યો હતો ?
૬ યશોલાલ સુધ ીને ઠેકાણે ક્યારે આવ્યો ?

પાઠ ૧૬ મો.

કોઇનો નિંદા કરવી નહીં

ગૃહસ્થ શ્રાવકે કોઇની નિંદા કરવી ન જોઇએ ઉંચી જાતના, સાધારણ કે હલકી જાતના કોઇપણ માણસની નિંદા કરવી નહીં તેમા પણ ખાસ કરીને રાજા અથવા જેમને ઘણા લોકો માન આપેછે, તેવા મોટા માણસોની તો કદિપણ નિંદા કરવી નહીં આપણા શાસ્ત્રમા લખેછે કે, જે માણસ બીજાની નિંદા કરે અને પોતાની બડાઇના વખાણ કરે, તે માણસ નીચ ગોત્રનુ કર્મ બાધેછે એવા કર્મને બાધનારા માણસો હલકા કુળમા અવતરે છે બીજાની નિંદા કરવાથી ચારૂદત્તને મોટી શિક્ષા થઈ હતી તે વાર્ત્તા જાણવાથી આપણને બીજાની નિંદા કરવાથી કેવા ફળ મળેછે, તેની ખાત્રી થશે

ઉજ્જયનનગરીમા ચારૂદત્ત નામે એક શ્રાવક હતો ચારૂદત્તમા બીજા ઘણા ગુણ હતા, પણ એક તેનામા એવો અવગુણ હતો, કે જે તેના બીજા ગુણને ઢાકી દેતો હતો તે હમેશા બીજાની નિંદા અને પોતાના વખાણ કર્યા કરતો હતો ઉજ્જ ન નગરીમા **મદનપાળ** નામે રાજા હતો તે ઘણો ક્રોધી સ્વભાવનો હતો તેના ક્રોધી સ્વભાવને લઇને લોકો તેનાથી ત્રાસ પામતા હતા એક વખતે રાજા મદન

પાળ છુપી રીતે નગર ચર્ચા જોવાને નીકળી પડયો પોતાને માટે લોકો કેવુ કહેછે ? તે જાણવાની તેની ઇચ્છા હતી રાજાના ત્રાસથી લોકો તેનુ કાઈપણ કહી શકતા ન હતા રાજા ફરતો ફરતો ચારૂદત્તના ઘરની આગળ આવ્યો બીજાની નિંદા કરવાના સ્વભાવવાળો ચારૂદત્ત પોતાના ઘરમા બેસી છાની રીતે પોતાની સ્ત્રીની આગળ રાજાની નિંદા આ પ્રમાણે કરતો હતો "રાજા મદનપાળ નઠારો છે, તેના ક્રોધી સ્વભાવથી લોકો ત્રાસ પામી તેને ગાળો આપેછે" આ બધા વચન રાજાએ કાનોકાન સાભળ્યા તરતજ રાજા પોતાના દરબારમા આવ્યો, અને સવારે તેણે ચારૂદત્તને માણસો મોકલીને પકડાવ્યો પછી રાજા મદનપાળે ક્રોધથી ચારૂદત્તને મારી નાખ્યો

સાર બોધ

ખીજાની નિંદા કરવાથી ચારૂદત્તના જેવા હાલ થાય છે, માટે કોઇ શ્રાવકે બીજાની નિંદા ન કરવી જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ ખાસ કરીને કોની નિંદા કરવી ન જોઇએ ?

૨ આપણા શાસ્ત્રમા નિંદા કરનારને માટે શુ લખે છે ?

૩ ચારૂદત્તનો નઠારો સ્વભાવ કયો હતો ?

૪ મદનપાળે ચારૂદત્તને શા માટે માર્યો ?

પાઠ ૧૭ મો

આવક પ્રમાણે ખર્ચ રાખવુ.

ગૃહસ્થ શ્રાવકે હમેશા પોતાની આવક પ્રમાણે ખર્ચ રાખવો

આવકથી વધારે ખર્ચ રાખવો ન જોઇએ પોતાની આવકમાથી જે ખર્ચ કરવો હોય, તે ત્રણ પ્ર રે કરવો પ્રથમ પોતાને ભરણ પોષણ કરવા યોગ્ય જે કુટુબના માણસો હોય, તેના ભરણ પોષણને માટે એક ભાગ ખર્ચવો, એક ભાગ ધર્મ તથા પોતાના ઉપભોગમા ખર્ચ વો, અને એક ભાગ બચાવીને સગ્રહમા રાખવો આવી રીતે ત્રણ ભાગે પોતાની આવકની ગોઠવણ કરવી તેવી ગોઠવણથી ગૃહ-સ-સારમા ચાલનારો માણસ સર્વ રીતે સુખી થાયછે જો તે પ્રમાણે ન વર્તે તો, ગૃહસ્થનો સારો વ્યવહાર ચાલતો નથી, અને તે દુખી થાયછે આવક પ્રમાણે ખર્ચ નહીં રાખનાર માણસ, ઉમેદચદની જેમ અતિશય દુખી થાયછે

ધમપુરમા ઉમેદચદ રીને એ વેપારી હતો તે હૃદયનો ભોળો અને વ્યવહારમા ગોટાળો કરનારો હતો તેની દુકાન સારી ચાલતી, પણ ખર્ચનો નિયમ નહોતો દરમાસે તેને સો રૂપિઆની આવક હતી, અને દોઢસોનો ખર્ચ થતો હતો આ પ્રમાણે કેટલોક વખત ગોટાળો ચાલતા તેની દુકાનમા મોટો ખાડો પડયો એક વખતે તેના વિશ્વાસી વાણોતરે આવી જણાવ્યુ કે, શેઠ ! હવે દુકાન ચાલે તેમ નથી કા ણુ કે આપણી દુકાનના મોટી ખાધ છે ઉમેદચદ બોલ્યો—આપણે શેની ખાધ હોય ? દરમાસે સો રૂપિઆની આપણે આવક છે વાણોતરે કહ્યુ, શેઠજી ! તમે સો રૂપિયાની આવક મનમા લાવીને ઘણુ ખર્ચ કરોછો, તેની હદ રહેતી નથી પચાસ રૂપિઆનુ તો તમારા ઘરનુ ખાનગી ખર્ચ છે તેનો તો કાઇ હિસાબ જ નથી પચવીશ રૂપિઆ નોકરનુ ખર્ચ છે, અને પચાશ રૂપિઆ ઘરનુ ઘોડુ ખર્ચ છે તે શિવાય તમે પરચુરણ ખર્ચ કરોછો, તે તો જુદુ આવી નઠારી રીતથી આપણને દરમાસે મોટો ખાડો પડે છે

પહેરવેષ રાખવામા જો પૈસો, ઉમ્મર, સ્થિતિ અને નિવાસ એ ચાર બાબત જોવાની છે પહેરવેષ પહેરતા માણસે વિચારવુ કે, "આપણી પાસે કેટલો પૈસો છે, આપણી કેટલી ઉમ્મર છે, આપણે કેવી સ્થિતિમા છીએ, અને આપણે કયા દેશમા રહીએ છીએ,' આ ચાર બાબતનો વિચાર કરીને માણસે પોતાનો વેષ રાખવો જોઇએ તેવો વિચાર કર્યા વગર પોતાની મરજી પ્રમાણે પેહેરવેષ રાખે તો લોકો હાસી કરેછે અહિં એટલુ પણ જોવાનુ છે કે, જો આપણે સારી સ્થિતિમા હોઇએ, અને નઠારો વેષ પહેરીએ, અને નઠારી સ્થિતિમા ઊંચી જાતનો વેષ પહેરીએ, તો તે પણ અઘટિત છે માટે જે સ્થિતિમા હોઇએ, તેના પ્રમાણમા પહેરવેષ રાખવો જોઇએ. સારી સ્થિતિ છતા નઠારો વેષ રાખવાથી શુ થાય છે, તેને માટે એક અમૃતચદ્ર નામના શ્રાવકની વાત બોધ લેવા લાયક છે

મથુરાપુરીમા અમૃતચદ્ર નામે એક લોભી શ્રાવક હતો તે સારી સ્થિતિમા હતો, તથાપિ લોભને લઇને નઠારો વેષ રાખતો હતો તેના પેહેરવાના લુગડા ઊપર ઘણી થીગડીઓ રહેતી અને તે પણ ઘણા મેલા રહેતા તે ધનવાન છતા ગરીબના જેવો દેખાતો હતો તેને જોઈ લોકો તેની હાસી કરતા, અને ઘણીવાર અપમાન પણ કરતા હતા એક વખતે મથુરાના રાજાના દરબારમા ઘણી દુર્ગંધ છુટતા રાજાએ એ દમ તેની તપાસ કરવા માંડી તપાસ કરતા માલમ પડયુ કે, ગદા પાણીની ખાળમા કોઈ મોટુ પ્રાણી મરી જવાથી તે દુર્ગંધ આવેછે રાજાએ તે ખાળ સાફ કરાવા માણસોને આજ્ઞા કરી કે, ગમે તે હલકા માણસને વેઠે પકડી અત્યારે અહિં લાવો રાજાના માણસો તેને માટે છુટયા, અને કેટલાએક હલકા લોકોને પકડી લાવ્યા મેલો વેષ રાખનારો અમૃતચદ્ર પણ તેમની સાથે

પકડાયો અમૃતચંદ્રે ઘણું કહ્યું, પણ રાજાના માણસોએ માન્યું નહીં દુર્ગંધી ખાળમાં બીજા વેઠીઆની સાથે અમૃતચંદ્રને પણ ઉતાર્યો બનાએએ મળીને તે મરેલ પ્રાણી બાહેર કાઢયું અને તેને ઉચકીને ગામની બાહેર લઈ ચાલ્યા રસ્તામાં બીજા શ્રાવકોએ મરેલા પ્રાણીને ઉપાડી ચાલતા અમૃતચંદ્રને જોયો, અને તે વાતની તેના દીકરાઓને ખબર કરી દીકરાઓએ રાજાની આગળ આવી તે વાત જાહેર કરી, એટલે દયાળુ રાજાએ અમૃતચંદ્રને બોલાવ્યો, અને તેને માટે પોતાના માણસોને ઠપકો આપ્યો માણસોએ કહ્યું, સાહેબ! અમે તેને હલકા વેષ ઉપરથી પકડયો હતો શ્રાવક છે એમ અમે જાણ્યું નહિ કારણ શ્રાવક હોય તે આવો ગંદો વેષ રાખે નહીં તે પછી અમૃતચંદ્રને રાજાએ સારો વેષ રાખવા કહ્યું, અને રાજાની વાત કબુલ કરી અમૃતચંદ્ર ઘેર આવ્યો આખા ગામમાં અમૃતચંદ્રની ઘણી ફજેતી થઈ

સાર બોધ

સારી સ્થિતિ છતાં નઠારો પેહેર વેષ રાખવાથી અમૃતચંદ્રના જેવી સ્થિતિ થઈ પડેછે

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ ગ્રહસ્થ શ્રાવકે કયા પ્રમાણે પેહેરવેષ રાખવો જોઈએ?
૨ પેહેરવેષ રાખવામાં કેટલી બાબત જોવાનીછે?
૩ પેહેરવેષ પેહેરતા માણસે શું વિચારવું જોઈએ?
૪ મરજી પ્રમાણે પેહેરવેષ રાખવાથી શું થાય?
૫ મથુરાપુરીનો અમૃતચંદ્ર કેવો વેષ રાખતો?
૬ અમૃતચંદ્રની સાથે શું થયું હતું?

પાઠ ૧૯ મો

ગૃહસ્થ શ્રાવકના સામાન્ય ધર્મ વિષે કવિતા.

સવૈયા એકત્રીશા

ન્યાયથકી ધન આપ કમાયે, કુળ શીલમા સરખા [1]સાથ,
વિવાહ કરવા [2]અન્ય ગોત્રમા, ધરતા ધર્મ વિચારી આથ,
નિત્ય વખાણે સદાચારને, [3]અંતરના છ શત્રુ હણાય,
તેજ ગૃહસ્થ ખરો શ્રાવક સુત, વીરધર્મને યોગ્ય ગણાય ૧

ઇંદ્રિયનો જય કરવા તત્પર, વિઘ્ન ભરેલા છોડે સ્થાન,
ઘર બાંધી રહે સુંદર સારા, પડોશમા [4]સગવડનુ માન,
પાપથકી જે ડરતા રહે છે, પ્રીતે દેશાચાર પળાય,
તેજ ગ્રહસ્થ ખરો શ્રાવક સુત, વીરધર્મને યોગ્ય ગણાય ૨

નહિ પરનિંદા કદી કરે મુખ, રાજ [5]પ્રમુખની તેમા ખાસ,
ખર્ચ કરે આવક પ્રમાણે, રાખી નિત્યે ખરી તપાસ,
વેષ ધરે વૈભવ પ્રમાણે, આછકલાઇ ધરે ન જરાય,
તેજ ગ્રહસ્થ ખરો શ્રાવક સુત, વીરધર્મને યોગ્ય ગણાય ૩

---

૧ કુળ તથા શીલમા જે સરખા હોય તેની સાથે ૨ બીજા ગોત્રમા
૩ કામ, ક્રોધ, લોભ માન મદ અને હર્ષ એ છ શત્રુ અંદરના ગણાય
છે ૪ બધી જાતની સગવડના માપ પ્રમાણે ૫ રાજા વિગેરેની તો ખાસ
કરીને નિંદા ન કરી

પાઠ ૨૦ મો

માબાપની સેવા.

શ્રાવકે પોતાના ઉપકારી માબાપની સેવા કરવી જોઈએ ત્રણે કાળ માબાપને પગે લાગવુ, બધા વહેવારના કામમા માબાપની આજ્ઞા લેવી, સુગધ, ફુલ, ફળ અને બીજી ખાવાની વસ્તુઓ માબાપની આગળ ધરવી કદિપણ તેમની આજ્ઞા અને યોગ્યતાને ઓળગવાં નહીં. એ માબાપની સેવા અથવા પૂજા કહેવાય છે માબાપને માટે જૈન શાસ્રમા લખ્યુ છે કે, સોનાના સિહાસન ઉપર બેસાડીને દરરોજ પૂજા સેવા કરે, તોપણ માબાપના ઉપકારનો બદલો વાળી શકાતો નથી તેમજ અન્ય ધર્મના શાસ્રોમા પણ લખેલુ છે કે, દશ ઉપાધ્યાય જેવા એક આચાર્ય ગણાય છે સો આચાર્ય જેવા એક પિતા ગણાય છે, અને સો પિતા જેવી એક માતા ગણાય છે તેથી હમેશા માબાપને વધારે માન આપવુ, અને તેમનુ કહ્યુ માનવુ. માબાપનુ કહ્યુ નહિ માનનાર ગોવિદ ઘણો દુખી થયો હતો

રાજપર નામના એક ગામમા **જયચંદ** કરીને એક શ્રાવક રહેતો હતો. તેની સ્રીનુ નામ **પ્રેમા** અને દીકરાનુ નામ **ગોવિંદ** હતુ ગોવિદ તેમને એકનો એક દીકરો હતો, તેથી તે લાડમા ઉછર્યો હતો. ગોવિદ જ્યારે ઉમ્મર લાયક થયો, ત્યારે તેના માબાપ વૃદ્ધ ઉમ્મરના થયા ઘડપણને લઇને જયચદ અને પ્રેમા અશક્ત થઇ ગયા ઉઠતા બેસતા તેમને ઘણી મેહેનત પડવા લાગી કાઇપણ [illegible] બતાવે, ત્યારે ગોવિદ ના કહેતો, અને [illegible] હતો. [illegible] તે બિચારા કરગરીને કહેતા,

વેરી પોતાના જીવિત સુધી માથાપર મોટા ફળનો ભાર ઉપાડી લઇ તેને અમૃત જેવુ જળ આપે છે મારા માણુસોએ એ નાળી યેરનો દાખલો લઈને બીજાએ કરેલા ઉપકારને ભુલી જવા ન જોઇએ કરેલા ઉપકારનો બદલો આપનાર શુભદાસ નામના શ્રાવકનો દાખલો ઘણો બોધદાયક છે

ચદ્રપુરમા **શુભદાસ** નામે એક શ્રાવક રહેનો હતો તે ઘણો ધર્મી અને પવિત્ર મનનો હતો કોઇપણ કામનો બદલો આપનો, એ તેનો મુખ્ય સ્વભાવ હતો. કોઇએ સાધારણ કે ભારે કામ કર્યું હોય, ત્યારથી તેના મનમા તેનો બદલો વાળવાની ચિતા થતી હતી એક વખતે શુભદાસ દેરામા પૂજા કરવા ગયો પૂજા કરતા તેણે પ્રભુની આગળ દીવો કર્યો તે વખતે ધનદાસ નામે કોઇ બીજો શ્રાવક પણ જિન પૂજા કરવાને આવ્યો હતો દીવાની વાટ શુભદાસના ઓઢેલા વસ્ત્રને અડી ગઇ, તેમાથી મોટો ભડકો થયો તે વખતે ધનદાસ હીંમત કરી આગળ આવ્યો, અને તેણે પોતાના હાથવડે શુભદાસના વસ્ત્રનો ભડકો બુઝાવી દીધો ધનદાસના હાથ એવા દાઝી ગયા કે, તે એક માસે રૂઝાઇને સાજા થયા હતા ધનદાસ જો આવી પહોચ્યો નહોત તો શુભદાસ અગ્નિથી દાઝી મરી જાત શુભદાસે ધનદાસનો મોટો ઉપકાર માન્યો, અને તે ઉપકારનો બદલો આપવાના સારા અવસરની રાહ જોઇને રહેવા લાગ્યો ધનદાસ શુભદાસના ઘરની નજીક રહેતો હતો તેની સ્થિતિ નબળી હતી શુભદાસ પણ સાધારણ સ્થિતિનો હતો એક વખતે રાત્રે ઘણો વર્ષાદ પડવા લાગ્યો પવનના ઝપાટાથી ઘણા લોકોના ઘરો પડતા હતા આ વખતે ધનદાસનુ ઝુપડા જેવુ ઘર પણ પડવાની તૈયારીમા હતુ શુભદાસે તે વખતે વિચાર કર્યો કે, આવા ભયકર વર્ષાદમા મારા ઉપકારી

ધનદાસની શી સ્થિતિ હશે ? ચાલ તેની તપાસ કરૂ આવુ વિચારી તે ધનદાસને ઘેર આવ્યો અધારૂ ઘોર હતુ ધનદાસનુ ઘર પડ વાની તૈયારીમા હતુ મજબૂત બાધાનો શુભદાસ આની ધનદાસના છાપરાના લાકડાને ટેકો આપી ઉભો રહ્યો વર્ષાદ એક પહોર સુધી ધોધ બધ પડયો સવારે ધનદાસે બીજી તરફ નમી પડેલુ ઘર જોયુ, અને જ્યા પોતે બેઠો હતો, તે છાપરાને ટેકો આપી ઉભેલો શુભદાસ પણ તેના જોવામા આવ્યો શુભદાસે ટેકો આપ્યો નહોત તો, ધનદાસ દટાઇને મરી જાત પોતાના ઉપકારનો બદલો આ પ્રમાણે વાળેલો જોઇ ધનદાસ ઘણો ખુશી થયો, અને શુભદાસના એ ગુણની ઘણી પ્રશસા કરવા લાગ્યો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકે શુભદાસની જેમ કદર જાણવાનો મોટો ગુણ રાખવો જોઇએ કરેલા કામનો બદલો આપવો, એ બોગમા મોટો ગુણ છે

સારાશ પ્રશ્નો

૧ મોટા લોકો બદલો ન વાળે ત્યા સુધી કેવુ માને છે?
૨ નાળીએરનો દાખલો આપી સમજાવો
૩ શુભદાસ અને ધનદાસનુ દ્રષ્ટાત શુ છે?
૪ ધનદાસે શુભદાસનો શો ઉપકાર કર્યો હતો?
૫ શુભદાસે તેનો કેવી રીતે બદલો આપ્યો હતો?

૩ અજીર્ણ રહેવાની શુ નિશાની છે, અને તે કેટલી છે? તે કહે
૪ હરિહર બ્રાહ્મણને શુ થયુ હતુ ?
૫ હરિહરનુ મોત શાથી થયું હતુ ?

પાઠ ૨૩ મો.

વખતસર જમવુ.

ગ્રહસ્થ શ્રાવકે હમેશા જમવાનો નિયમ રાખવો જે વખતે બરાબર ભુખ લાગે તેજ વખતે હમેશા જમવુ જે ખાવાના પદાર્થો પોતાની તબીયતને માફક આવતા હોય, તેવાજ પદાર્થો જમવા તે પણ પોતાની રૂચિ પ્રમાણે જમવા રૂચિ ઊપરાત વધારે જમવુ નહીં તેમજ પોતાનાથી જેટલુ પચાવી શકાય, તેટલુજ જમવુ રૂચિ ઉપરાત વધારે જમવાથી ઉલટી અને ઝાડો થઈ જાય છે, અને વખતે મરણ પણ થાય છે વખતસર નહીં જમવાથી અને રૂચિ ઉપરાત જમવાથી માધવના જેવી બુરી દશા થાય છે

રવિપુરમા માધવ નામે એક ખાઊકણ છોકરો હતો તેને બાળપણથીજ જે તે ખાવાની નઠારી ટેવ પડી હતી આખો દિવસ ખાવામાજ તેનુ મન રહેતુ હતુ ઘડીએ ઘડીએ ખાવાનુ માગ્યા કરતો હતો તે મોટી ઉમ્મરનો થયો, તોપણ એ નઠારી ટેવ તેનામાથી ગઇ નહીં પછી તે માધવ એક દુકાનનો શેઠ થયો કેટલાએક વાણોતરો તેના તાબામા આવ્યા આવી મોટાઇ છતા તે ખાઊકણ રહ્યો હતો સવારથી સાજ સુધીમા તે વખત બેવખત ખાણુ લેતો,

અને રૂચી ઉપગત ભોજન કરતો હતો એક વખતે માધવ વેપારના કામમા પડેલો, તેથી તેણે જે તે ખાઇને આખો દિવસ કાઢયો તેણે તે દિવસે નિયમસર ખાણુ લીધુ જ નહીં પોતાની તબીયતને માફક ન આવે તેવા પદાર્થો ખાવાથી તેના પેટમા ભાર ગ્યો, અને તેમાથી તેને ઝાડાનો ભારે રોગ થઈ પડયો. આખરે તેજ રોગમા તે પોતાનો પ્રાણ ખોઇ બેઠો.

સાર બોધ

દરેક ગ્રહસ્થ શ્રાવકે વખતસર અને રૂચિ પ્રમાણે ખાણુ લેવુ જોઇએ. તેમ નહિ કરવાથી માધવની જેમ મરવુ પડે છે દરેક છોકરાએ બાળપણથી ખાઉકણુપણાનો નઠારો સ્વભાવ ન રાખવો જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ ગૃહસ્થ શ્રાવકે જમવાને માટે શુ કરવુ જોઇએ ?
૨ કયારે અને કેવા પદાર્થો જમવા ?
૩ કેટલુ અને કયા સુધી જમવુ જોઈએ ?
૪ રૂચિ ઉપરાત જમવાથી શુ થાયછે ?
૫ માધવ કોણ હતો, અને તે કેવો હતો ?
૬ માધવને નઠારી ટેવ શુ હતી, અને તે કયા સુધી રહીહતી ?
૭ માધવનુ મરણ શાથી થયુ હતુ ?

પાઠ ૨૪ મો

વૃદ્ધની સેવા.

ગૃહસ્થ શ્રાવકે હમેશા વૃદ્ધ માણસોની સેવા કરવી વૃદ્ધ મા ણુસોને જોઇને બેઠા થવુ, તથા તેમની સામે જઇને વિનયથી નમન કરવુ, અને તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવુ, એ તેમની સેવા કહેવાય છે તેવા વૃદ્ધ માણુસની સેવા કરવાથી સારો ઉપદેશ મળે છે, અને તેમના દર્શનથી પુણ્ય થાયછે જે આપણાથી જ્ઞાનમા ચ ડીઆતા હોય, જે આપણાથી ધર્મમા ચડીઆતા હોય, અને જે આપણાથી ઉમ્મરમા મોટેરા હોય, તે વૃદ્ધ ગણાય છે વૃદ્ધોની સેવા કરવાથી કેટલો લાભ થાય છે, તેના દાખલામા લઘુચદની વાર્તા જાણુવા જેવી છે

પાદલિપ્ત નગરમા **ધર્મદાસ** નામે એક શ્રાવક હતો તેનામા તેના નામ પ્રમાણે ગુણુ હતા પોતે ધર્મી હતો, અને પોતાના કુટુબમા બધા ધર્મી થાય, એવુ તે ઇચ્છતો હતો હમેશા અમુક વખત સુધી તે પોતાના કુટુબના માણુસોને ધર્મનો બોધ આપતો, અને બધાને ધર્મમા પ્રવર્ત્તાવતો હતો તેને ત્રણુ દીકરા અને બે દીકરીઓ થઈ હતી. ત્રણુ દીકરાઓમા લઘુચદ નામે એક સૌથી નાનો દીકરો હતો લઘુચદ બાળપણુથીજ જડ અને ગાડા જેવો હતો ધર્મદાસે પોતાના બધા કુટુબને ધર્મી બનાવ્યુ પણુ લઘુચદ તેવોને તેવોજ રહ્યો લઘુચદ સોળ વર્ષનો થયો, તોપણુ તેને નવકાર મત્ર આવડતો નહોતો આથી ધર્મદાસને ઘણી ચીંતા થવા લાગી પોતાના ધર્મી કુટુબમા લઘુચદ જડ રહ્યો, તેને માટે તેણે અનેક ઉપાયો શોધવા માડયા, પણુ કોઇ ઉપાય સુઝયો નહીં એક વખતે

કોઇ પંડિત ત્યાં આવી ચડયા તેની આગળ ધર્મદાસે લઘુચંદની વાત જણાવી, એટલે પંડિતે તેને સલાહ આપી કે, તારા પુત્રને વૃદ્ધની સેવામાં રાખ, તો તે જલદી સુધરશે પંડીતના કહેવાથી ધર્મદાસે લઘુચંદને વૃદ્ધોની સેવામાં ગખ્યો થોડા વખતમાં વૃદ્ધની સેવાના પ્રભાવથી લઘુચંદ સુધરી ગયો તેનામાં ધર્મ, આચાર, નીતિ, વિનય અને વિવેક વિગેરે કેટલાએક ઉત્તમ ગુણો આવી ગયા તેની જડતા નાશ પામી, અને સારી બુદ્ધિ પ્રગટ થઇ આવી

સાર બોધ

દરેક ગ્રહસ્થ શ્રાવકે વૃદ્ધ માણસની સેવા કરવી વૃદ્ધની સેવાથી લઘુચંદના જેવો જડ માણસ પણ સારી બુદ્ધિવાળો થાયછે

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ વૃદ્ધ કોને કહેવાય ?

૨ વૃદ્ધ માણસોની સેવા કેવી રીતે થાય ?

૩ વૃદ્ધની સેવાથી શો શો લાભ મળે ?

૪ ધર્મદાસ કોણ હતો, અને તે કેવા વિચારનો હતો ?

૫ ધર્મદાસે લઘુચંદને શી રીતે સુધાર્યો ?

૬ આખરે લઘુચંદ કેવો થયો ?

પાઠ ૨૫ મો.

નિંદવા યોગ્ય કામ કરવા નહિ

ગ્રહસ્થ શ્રાવકે કદિ પણ નિંદવા યોગ્ય કામ કરવા નહિ જે

કામ આલોક અને પરલોકમા અનાદર કરવા યોગ્ય હોય, તે નિંદવા યોગ્ય કહેવાય છે દારૂ પીવો માસ ખાવુ અને 'પરસ્ત્રી સેવવી એ બધા નિંદવા યોગ્ય કામ છે અથવા જે કામ કરવાથી લોકમા નિંદા થાય, તે બધા નિંદવા લાયક કામ છે એવા નઠારા કામમા શ્રાવકે પોતાના મન, વચન અને કાયાને જોડવા નહીં. કુલીનપણું સારા કામથીજ જણાય છે કદિ હલકી જાતિમા થયેલ હોય, પણ જો તેના કામ સારા હોય તો તે ઊંચો ગણાય છે અને સારી જાતિમા થયેલ હોય પણ જો તેના કામ નઠારા હોય તો તે હલકો ગણાય છે સારા કુળનો અને સારી રીતે આબરૂ પામેલો માણસ નિંદવા લાયક કામ કરવાથી કેવો અનાદર પામે છે, તે ઊપર ચપળચદ શેઠની વાર્તા જાણવા જેવી છે

તિલકપુરમા ચપળચદ નામે એક શેઠીઓ હતો તે પોતાના બાપદાદાથીજ સઘમા સારી આબરૂ પામેલો હતો લોકો તેના કુળની તરફ જોઇને તેને સારૂ માન આપતા હતા તેની સ્થિતિ સારી હતી તેના ઘરનો નિર્વાહ એક સારા ગૃહસ્થની માફક ચાલતો હતો આટલુ છતા પણ તેનામા કેટલાએક દુર્ગુણો છુપી રીતે રહેલા હતા પૈસાનો તે લોભી હતો અને હમેસા વધારે પૈસાદાર થવા ની ધારણા રાખતો હતો ગમે તેવુ ખરાબ કામ હોય, પણ જો તેમાથી પૈસાનો લાભ થતો હોય, તો તે કામ કરવાને આગળ પડતો હતો પણ કેટલીકવાર પોતાની જુની આબરૂને લઇને તેવુ કામ કરતા તે ડર ખાતો હતો એક વખતે એવુ બન્યુ કે, પિંગલા નામની કોઇ વેશ્યા તે ગામમા રહેતી હતી કેશવ નામનો એક શાહુકારનો દીકરો ઘરમાથી મોટી ચોરી કરીને તે વેશ્યાના ઘરમા છુપીરીતે રહ્યો હતો કેશવના બાપે શક ઉપરથી તે પિંગલાના ઘરની જડતી લેવા

વિચાર કર્યો આ ખબર અગાઉથી પીંગલાના જાણવામા આવી એટલે તેજ રાત્રે કેશવને લઇ પીંગલા બીજે ઠેકાણે છુપાવા નીકળી દૈવયોગે ચપળચદના ઘર આગળ પસાર થઇ એટલે ચપળચદે તેને પુછ્યુ કે, તુ કોણ છે અને ક્યા જાય છે? પિંગલાએ કહ્યુ કે, આ માણસને જે આજની રાત છુપી રીતે રાખે તેને પાચસો રૂપીઆ આપવાના છે ચપળચદ તે વાત સાભળી લલચાયો અને કેશવને પોતાના ઘરમા રાખ્યો પછી પીંગલા પોતાના ઘરમા ચાલી ગઈ પોલીસના માણસોએ પિંગલાના ઘરમા જઇને તપાસ કરી અને વળી ધમકી આપી છેવટે પિંગલા ડરથી સાચી વાત માની ગઇ અને તેણીએ ચપળચદ શેઠનુ ઘર બતાવ્યુ પોલીસના માણસો પિંગલાને લઇને ચપળચદ શેઠને ઘેર આવ્યા અને તપાસ કરી ત્યાથી કેશવને પકડયો પછી પોલીસે ચપળચદના કુટુબના માણસોને બાહેર કાઢી તેના ઘરને જપ્ત કર્યું અને ચપળચદને બાધીને રાજાની પાસે લઇ ગયા આ નિદવા લાયક કામ કરવાથી ચપળચ'દની મોટી ફજેતી થઈ રાજાએ તેની જુની આબરૂને લઇ ઓછી શિક્ષા કરી પણ કેશવે જેટલુ ધન ચોર્યું હતુ તે બધુ ચપળચદ આગળથી વસુલ કરાવ્યુ ચપળચદે પૈસો અને આબરૂ બને ગુમાવી અને ત્યારથી નાતમા તે ઘણોજ હલકો પડયો.

સાર બોધ

નિદવાયોગ્ય કામ કરવાથી ચપળચદ જેવો આબરૂદાર ગૃહસ્થ પણ હલકો પડી ગયો હતો, તેથી કોઇપણ શ્રાવકે નિદવા લાયક કામ કરવુ ન જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ નિંદવા યોગ્ય કામ કયું કહેવાય ?
૨ મુખ્ય નિંદવા યોગ્ય કામ ક્યા ? તે કહો
૩ ઊંચ અને હલકો કેવી રીતે કહેવાય ?
૪ ચપળચંદ કેવો શેઠ હતો ?
૫ તેણે નિંદવા યોગ્ય કામ શું કર્યું હતું ?
૬ નિંદવા યોગ્ય કામ કરવાથી તેને શું થયું હતું ?

પાઠ ૨૬ મો

ભરણ પોષણ

ઘર માંડીને બેઠેલા શ્રાવક ગ્રહસ્થે નીતિથી પૈસો કમાઇને પોતાના કુટુંબનું ભરણ પોષણ કરવું જોઇએ ભરણ પોષણ કરવા ને અવશ્ય કરીને ત્રણને લાયક ગણેલા છે માબાપ અને નાના છોકરા જો પોતાની સારી સ્થિતિ હોય તો પોતાના સગાવહાલો, આશ્રિત અને નોકરો પણ ભરણ પોષણ કરવાને યોગ્ય ગણેલા છે નીતિશાસ્ત્રમાં તેને માટે એટલે સુધી લખેલું છે કે, સારી સ્થિતિવાળા ગૃહસ્થે પોતાના કુટુંબ ઉપરાંત દરિદ્રી મિત્ર, સંતાન વગરની બેન, પોતાની જાતીના વૃદ્ધો અને નઠારી સ્થિતિ માં આવી પડેલ કુલીન માણસ એટલાનું ભરણ પોષણ અવશ્ય કરવું જોઇએ દયાળુ અને પરોપકારી શ્રાવક ભરણ પોષણ કરવાને લાયક એવા બધા માણસોનું ભરણ પોષણ કરે છે અને તેમ કર વાથી કુલીનચંદ્રના જેવી સતકીર્ત્તિ મેળવે છે

શાંતીપુર નગરમાં કુલીનચંદ નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તેની સ્થિતિ સાધારણ હતી, પણ પોતાની પવિત્ર ફરજને તે સારી રીતે સમજતો હતો તેને કમળા કરીને એક સ્ત્રી હતી તે સ્વભાવે સારી હતી, પણ તેણીનામાં લોભ કરવાનો સ્વભાવ હતો કુલીનચંદને દર વર્ષે પાંચસો રૂપીઆની આવક હતી આવકના પ્રમાણમાં તે પોતાના કુટુંબનું ખર્ચ રાખતો હતો કોઇપણ દુખી માણસ તેની પાસે આવતો તેને તે યોગ્ય આશ્રય આપતો અને પોતાના રસોડામાં જમાડતો હતો તેને ચાર દીકરા અને ત્રણ દીકરીઓ હતી તે સિવાય બીજા ભાણેજ ભત્રીજા પણ તેને ઘેર રહેતા હતા કોઇપણ સાધર્મી ભાઈ કે સગા વાહાલા દુખી થતા હોય, તેને તે પોતાને ઘેર લાવીને રાખતો હતો એક વખતે તે દેશમાં મોટો દુકાળ પડયો, ઘણા સગા વહાલા કુલીનચંદનો આશ્રય લેવા આવ્યા તેમને બનતી રીતે આશ્રય પણ આપતો હતો આથી પોતાની આવકમાંથી તેનો નભાવ માંડમાંડ થવા લાગ્યો. એક વખતે તેની સ્ત્રી કમળાએ એકાંતમાં કુલીનચંદને કહ્યું, સ્વામી! આપ સગાવહાલાને બેગાકરી ખવરાવો છો, પણ હવે આપણું ઘર પોહોંચે તેમ નથી કુલીનચંદે પોતાની સ્ત્રીને ધીરજ આપી કહ્યું, પ્રિયા! હીંમત રાખ બધા સારાવાના થશે જયાં સુધી આપણે પોહોચી શકીશું ત્યાં સુધી આ કામ કરીશું દુખી મિત્ર, એક જાતીના માણસો અને સાધર્મીભાઇઓ એ બધા આપણા કુટુંબનાજ કહેવાય જેવી રીતે તારૂં અને આપણા છોકરાનું ભરણ પોષણ કરવાને હું બંધાએલો છું, તેવીજ રીતે તેમનું પણ પોષણ કરવાને હું બંધાએલો છું આપણે ઊંચા ખોરાકને બદલે હલકો ખોરાક લઇશું પણ આ બધાનો નિર્વાહ કરીશું કમળાએ તે વાત

મા ય કરી અને તે દુકાળનુ બધુ વર્ષ તેણે સર્વને ભોજન કરાવી પાર ઉતારી દીધુ આવા અનદાનના પુણ્યથી તેજ વષમા તેને વે પારની અદર મોટો લાભ થયો અને તે લાભના પૈસામાથી તેણે પોતાના નામથી એક અનાથાશ્રમ બાધ્યુ તે "**કુલીનચદ અનાથાશ્રમ**" એવા નામથી પ્રખ્યાત થયુ તેનો ઘણા લોકોએ આ શ્રય લીધો અને તેથી કુલીનચદની સત્કીર્ત્તિ સર્વ ઠેકાણે પ્રસરી ગઇ

સાર બોધ

ભરણ પોષણ કરવાયોગ્ય માણસોનુ ભરણ પોષણ કરવુ એ ગ્રહસ્થ શ્રાવકની પેહેલી ફરજ છે તે ફરજ બજાવ્યાથી કુલીનચદ્ર ની જેમ મોટી કીર્ત્તિ થાય છે

સારાશ પ્રશ્નો

૧ ભરણ પોષણ કરવાને કોણ કોણ લાયક ગણાય ?
૨ તેને માટે નીતિ શાસ્ત્રમા શુ કહેલુ છે ?
૩ કુલીનચદ કેવો ગ્રહસ્થ હતો ?
૪ તેની સ્ત્રી કમળા કેવી હતી ?
૫ કુલીનચદે કેવી રીતે, કયારે અને કોનુ કોનુ ભરણ પોષણ કર્યું હતુ ?
૬ કુલીનચદે પૈસાના મળેલા લાભમાથી શુ કર્યું હતુ ?

પાઠ ૨૭ મો.

વિચારીને કામ કરવુ

દરેક ગ્રહસ્થ શ્રાવકે કાઈપણ કામ કરવુ હોય તો તે લાબો વિચાર કરીને કરવુ વિચાર કર્યા વગર કાઇપણ કામ કરવુ નહીં અવિચારે કામ કરવાથી મોટી હરકત આવી પડે છે હરકોઇ કામ કરતા પેહેલા તેનુ પરિણામ જોવુ અને પછી તેને માટે 'લાબો વિચાર કરવો લાબો વિચાર કરી જોતા જો તેનુ પરિણામ સારૂ લાગે તો તે કામ અવશ્ય કરવુ વિચાર કર્યા વગર ઉતાવળથી ક રેલા કામનુ નઠારૂ પરિણામ આવે છે તે ઉપર હિમતલાલ શેઠનો દાખલો બરાબર બોધ લેવા યો ય છે

મણિપુરમા **હિંમતલાલ** કરીને એક શેઠ હતો તે દરેક કામ કરવામા ઊતાવળો હતો તેના મનમા કાઇપણ વેહેમ પડે તો તે ઉતાવળથી તેનો નિવેડો લાવતો હતો હિમતલાલ શેઠને કાપડનો વેપાર હતો અને તે સારા પાયા ઉપર ચાલતો હતો તેની દુકાને ઘણા વાણોતરો હતા પોતે પણ દુકાનના કામમા વણો વખત રો કાતો હતો સાજે જમીને દુકાન ઉપર જતો તે અર્ધી રાત્રે ઘેર આવતો હતો મણિપુરની નજીક એક ગામમા તેનો વિઠલ નામે સાસરો રહેતો હતો તે પણ કાપડનો વેપારી હતો વણીવાર કામ પ્રસગે તે મણિપુરમા આવતો અને પોતાના જમાઇ હિમતલાલ શેઠને ઘેર ઉતરતો હતો

એક વખતે હિમતલાલ શેઠનો સાસરો દિવસ અસ્ત થયા પછી રાત્રે પોતાના [illegible] આવ્યો હિમતલાલ શેઠ દુકાને [illegible]

ફકત શેઠાણી એકલા ઘેર હતા વિઠલે પોતાની દીકરીની સાથે પો તાના ઘરની વાત કહેવા માટી વાત છાની હોવાથી તેઓ છુપી રીતે બોલતા હતા વાતની મસલત કરતા ઘણી ગત ચાલી ગઇ હિમતલાલ શેઠ દુકાનેથી ઘેર આવ્યો ઘરમા આવી જુવે ત્યા બીજા પુરૂષને પોતાની સ્ત્રી સાથે છુપી રીતે વાત કરતો જોયો ત રતજ મનમા વેહેમ પડયો કાઈપણ લાંબો વિચાર કર્યા વગર તેણે પોલીસને ફરીયાદ કરી કે, મારા ઘરમા કોઇ લુચ્ચો માલુમ પેઠો છે તરતજ પોલીસે આવી વિઠલને પકડયો અને તેની સાથે હિમ તલાલ શેઠની સ્ત્રીને પણ પકડી ગયા. વિઠલના કહેવા ઉપર કોઈએ તે વખતે ધ્યાન આપ્યુ નહીં અને તેને નાચેમાચુ મનાવાને પો લિસે ઘણો માર માર્યો સવારે હીંમતલાલ શેઠ તેની તપાસ કરવા પોલીસને થડકે ગયો ત્યા પોતાના સાસરા વિઠલને બેઠેલો જોયો તે જોતાજ તે ઘણો શરમાઈ ગયો અને પોલીસને ઘણી આજીજી કરી તે બનેને છોડાવી લાવ્યો ત્યારથી તેનો સાસરો વિઠલ તેનાથી રીસાઇ ગયો અને શરમને લીધે બાપ દીકરીને કદીવાર મેળાપજ થયો નહીં હિમતલાલે પોતાના અવિચારીપણાને માટે ઘણો પસ્તા વો કર્યો

સાર બોધ

ગૃહસ્થ શ્રાવકે હમેશા લાંબો વિચાર કરીને કામ કરવુ, સહસા વિચાર વગર કામ કરવાથી હિમતલાલ શેઠની જેમ પસ્તાવુ પડે છે

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ શ્રાવકે કેવી રીતે કામ કરવુ ?
૨ અવિચારે કામ કરવાથી શુ થાય છે ?
૩ કાઇપણ કામ કરતા પહેલા શુ વિચારવુ જોઇએ ?
૪ શુ કરવાથી નઠારૂ પરિણામ આવે છે ?
૫ હિમતલાલ શેઠે શુ કર્યું હતુ ?

પાઠ ૨૮ મો

ધર્મ સાભળવો

દરેક શ્રાવકે હમેના ધર્મ સાભળવો જોઇએ કારણ કે, ધર્મ આબાદી તથા કલ્યાણના હેતુ રૂપ છે ધર્મ સાભળાથી આપણી આબાદી તથા કલ્યાણ થાય છે તેમજ ધર્મ સાભળવાથી મનના બધા ખેદ નાશ પામી જાય છે અને મન શાત થાય છે જે માણસ હમેશા ધર્મ સાભળવા તત્પર રહે છે, તેનુ જ્ઞાન વધતુ જાય છે અને તેના મનમા સારા સારા વિચારો આવ્યા કરે છે જ્યારે આપણુ ચિત્ત વ્યાકુળ હોય ત્યારે જો તે ચિત્તને ધર્મ સાભળવામા રોકયુ હોય, તો તે ચિત્ત સ્વસ્થ થઈ જાય છે ધર્મ સાભળવાનો સ્વભાવ રાખવાથી હરિચદ શેઠ સારી ગતિએ પોહોચ્યો હતો

ચદ્રનગરમા **હરિચદ** નામે એક શ્રાવક હતો, તેની સ્થિતિ નબલી હતી, પણ તે ધારેલા કામને પાર પડતો હતો. નબલી સ્થિતિને લઇને તે હમેસા ચિતાતુર રહેતો હતો મારા ઘરનો નિર્વાહ કેવીરીતે ચાલશે ? હુ મારા કુટુબનુ પોષણ શીરીતે કરી શકીશ ? મારો વેહેવાર કેવીરીતે ચાલશે અને મારી આબરૂ શીરીતે રહેશે ? આવી ચિતામા તેનુ શરીર શોષાઇ જતુ હતુ

એક વખતે તેણે કોઇમુનિને પુછયુ કે, મહારાજ, હુ ઘણે દુખી છુ મારૂ ચિત્ત હમેશા ચિતામાજ રહ્યા કરેછે તે ચિતામાથી મારો ઉદ્ધાર શી રીતે થાય ? તે ઉપાય બતાવો મુનિએ દયા લાવીને કહ્યુ, હરિચદ તુ ચિતા કર નહીં તારા ઉદ્ધારને માટે એક રહેલો ઉપાય છે, જે ઉપાય કરવાથી તારી ચિતા દૂર થઈ જશે હરિચદે કહ્યુ, મહારાજ કૃપા કરી તે ઉપાય બતાવો મુનિ બોલ્યા તારે હમેશા ધર્મ સાભળવો અને તેનો ઘડીવાર વિચાર કરવો હરિચદ તે મુનિની વાત કબુલ કરી હમેશા ધર્મ સાભળવા લાગ્યો ધર્મ સાભળવાથી તેનુ ચિત્ત શાત થઇ ગયુ અને તેની બધી ચિતા મટીગઇ હમેશા સારા સારા વિચાર આવવા લાગ્યા સારા વિચારને લઇને તેનામા બીજા સારા ગુણો ઉત્પન્ન થયા તેના સારા ગુણો જોઇને લોકો તેને મદદ કરવા લાગ્યા જેથી તે આ ભવમા સુખી થઇ આખરે સારી ગતિ મેળવી શક્યો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકે હમેસા ધર્મ સાભળવો, જેથી હરિચદની જેમ સારી રીતે સુખી થઇ છેવટે સારી ગતિ મેળવી શકાય છે

સારાશ પ્રશ્નો.

૧ ધર્મ શેના હેતુ રૂપ છે ?
૨ ધર્મ સાભળવાથી શુ થાય છે ?
૩ હમેસા ધર્મ સાભળવાથી શુ વધે છે? અને કેવા વિચારો થાય છે?
૪ હરિચદ કેવો હતો ?
૫ તેણે કોના ઉપદેશથી ધર્મ સાભળ્યો હતો ?

પાઠ ૨૯ મો

દયા પાળવી

દરેક શ્રાવકે દયા પાળવી જોઈએ કોઈ દુખી હોય તેની ઉપર દયા લાવી પોતાથી બનતી મહેનતે તેને મદદ કરવી બીજાને દુખમાંથી બચાવવો, એનુ નામ દયા છે હરકોઈ નાના મોટા પ્રાણીને દુખ ન થાય, તેમ વર્તવુ જોઈએ આપણાથી બને તેવી રીતે જતના રાખી, નાના જીવની પણ રક્ષા કરવી દયા ધર્મનુ મૂળ છે, એ વાત હમેશા યાદ રાખવી તે ઉપર એક જીવણની ટુકી વાર્તા યાદ રાખવા જેવી છે

વીરપુર નગરમા જીવણ નામે એક ગરીબ છોકરો હતો જીવણની બુદ્ધિ ઘણી જડ હતી એક અક્ષર પણ તેને મોઢે ચડતો નહીં નવકારમંત્ર તો તેને યાદજ ન રહેતો આથી જીવણ ઘણો મુઝાયો, શ્રાવકપણુ મળતા પોતાની જીંદગી નકામી થઈ, તેને માટે તેના મનમા ઘણી ચિતા થવા લાગી વણીવાર તે ગરીબ છોકરો પોતાની જડતાને માટે એકલો એકલો રોતો હતો એક વખતે કોઈ ધર્મીશ્રાવક તેને ઘેર આવી ચડયો, તેણે જીવણને રોતો જોઈને પુછ્યુ, ભાઇ જીવણ! કેમ રોવેછે? જીવણે તેની આગળ પોતાની જડતાની બધી વાત કહી સભળાવી તે ગૃહસ્થના મનમા ઘણી દયા આવી, અને તેને ધીરજ આપી કહ્યુ, જીવણ! તુ રો નહીં તારા ઉદ્ધારને માટે એક સહેલો ઉપાય છે તુ હમેશા દયા પાળજે, અને "**દયા ધર્મનુ મૂળ છે**" એ વચન ગોખી રાખજે બધા પ્રાણી ઉપર દયા રાખજે, અને દરેક વખતે સજતના રાખીને બધા કામ

માથી છુપી બાબત શોધી કાઢતો, અને તે બીજાને સભળાવી ખુશી રતો હતો આવી બુદ્ધિ છતા પણ તેણે ધર્મ કે નીતિની વાત ઉપર વેચાર કર્યો નહતો બીજાની નિદા કરવામા અને મશ્કરી ઠઠ્ઠામા । પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતો હતો એક વખતે ક્ષમાવિજય ામે એક મુનિ પાટલીપુરમા ચોમાસું રહ્યા તેમણે મતિચદ્રની બુદ્ધિની ્રશસા સાભળી તેને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને તેને બુદ્ધિના આઠ ગુણ સમજાવ્યા, અને તેનો સારો ઉપયોગ કરવાની ભલામણ કરી ત્યારથી મતિચદ્ર હમેશા ધર્મ સાભળતો, અને તેમા બુદ્ધિના આઠે ગુણનો ઉપયોગ કરતો હતો આથી તે જૈન શાસ્ત્રમા ઘણો કુશળ થયો, અને શ્રાવકોમા તેની સારી કીર્તિ ફેલાઇ ગઇ, અને તેના આત્માનુ કલ્યાણ થયુ

સાર બોધ

શ્રાવકે પોતાની બુદ્ધિના આઠે ગુણનો ઉપયોગ કરવો તે પ્રમાણે કરનારથી મતિચદ્રની જેમ સારી કીર્તિ ફેલાય છે, અને આત્માનુ કલ્યાણ થાય છે

સારાશ પ્રશ્નો

૧ બુદ્ધિના કેટલા ગુણ હોય છે ?
૨ બીજો, ચોથો, છઠ્ઠો અને આઠમો ગુણ કયો ?
૩ મતિચદ્ર કેવો શ્રાવક હતો ?
૪ તેની બુદ્ધિનો સારો ઉપયોગ કરવા કોણે કહ્યુ હતુ ?
૫ મતિચદ્ર પછી કેવો થયો હતો ?

પાઠ ૩૧ મો.

ગુણ ઉપર પક્ષપાત કરવો

ગૃહસ્થ શ્રાવકે બીજાના ગુણનો પક્ષપાત કરવો બીજાના ગુણ જોઇને તેના વખાણ કરવા, અથવા જો બને તો તે ગુણવાળાને સહાય આપવી સજ્જનપણુ, ઉદારતા, ધીરજ, ડાહાપણ, ઠરેલપણુ, અને મીઠા વચન-એ બધા ગુણ કહેવાય છે એવા ગુણ પોતાના અને બીજાના ઉપકાર કરનારા થાય છે જે માણસમા એવા ગુણ હોય, તેનુ બહુ માન કરવુ, અથવા તેવાઓને સહાય આપવી, એજ ગૃહસ્થ શ્રાવકનો ધર્મ છે જે જીવ ગુણનો પક્ષપાત કરે છે, તે પુણ્યના બીજ ઉપર સિંચન કરી આલોક તથા પરલોકમા સારા ફળ મેળવી શકે છે ગુણ ઉપર પક્ષપાત કરનાર રાજસિંહ રાજાની વાર્ત્તા ખેરેખર ધડો લેવા લાયક છે

સૂર્યપુર નગરમા **રાજસિંહ** નામે એક રાજા હતો તેને **તેજસિંહ** કરીને એક નાનો ભાઇ હતો રાજસિંહ પોતાનુ રાજ્ય નીતિથી ચલાવતો હતો કોઇપણ ગુણી માણસ આવે તો, તેની તે સારી રીતે કદર જાણતો હતો રાજસિંહની ઉમ્મર મોટી થઇ હતી તેને **જયસિંહ** અને **વિજયસિંહ** નામે બે કુમાર હતા તેના ભાઇ **તેજસિંહને** **માધવસિંહ** નામે એક કુમાર હતો માધવસિંહે બાળપણમાથીજ સારા ગુણ મેળવ્યા હતા રાજનીતિના બધા નિયમો તેણે સારી રીતે જાણ્યા હતા જયસિંહ અને વિજયસિંહ બન્ને નાની વયમાથીજ તોફાની હતા રાજકુમારને ન છાજે, તેવી રીતે તેઓ વર્ત્તતા હતા સૂર્યપુરના લોકો જય વિજયની ઉપર નારા-

રહેતા હતા કોઇ કોઇ વાર તો તેમની વિરૂધ ફરીયાદો પણ રાજાની આગળ આવતી હતી માધવસિંહે સર્વ પ્રકારે લોકોની પ્રીતિ મેળવી હતી રાજા રાજસિંહે ઘણીવાર તેના વખાણ સાભળ્યા હતા

આ અરસામા એવુ બન્યુ કે, માળવાના રાજા વિનોદસિંહનો એક દૂત રાજસિંહની પાસે કાગળ લઇને આવ્યો કાગળમા લખ્યુ હતુ કે, "મારી દીકરી સુલોચનાનો સબધ તમારા મોટા પુત્ર જયસિંહની સાથે કરવાનો છે મારે સુલોચના એકજ દીકરી છે. બીજુ કાઇ સતાન નથી સુલોચનાને પરણનાર તમારા કુમારને મારે મારૂ રાજ્ય અપણ કરવુ છે, જો જયસિંહ લાયક ન હોય તો, વિજયસિંહની સાથે સબધ કરજો મારા રાજ્ય ઉપર લાયક રાજાની જરૂર છે, માટે આપને યોગ્ય લાગે તે કુમારને પસદ કરશો." આ કાગળનો ઉત્તર રાજસિંહે તરત લખ્યો, અને તેમા પોતાના કુમાર જય વિજયને નાલાયક ગણી પોતાના ભત્રીજા માધવસિંહનુ નામ આપ્યુ પછી માધવસિંહ સુલોચનાને પરણ્યો, અને તે માળવાનો મહારાજા થયો એથી લોકોમા રાજસિંહનો ગુણમા પક્ષપાત કરવાનો ગુણ સારી રીતે વિખ્યાત થયો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકે ગુણ ઉપર પક્ષપાત રાખવો જોઇએ રાજસિંહે પોતાના સગા દીકરાને અયોગ્ય ગણી ભાઇના દીકરા માધવસિંહને તેના ગુણ ઉપર પક્ષપાત કરી, માળવા દેશનો રાજા બનાવ્યો હતો

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ ગુણ ઉપર પક્ષપાત એટલે શું ?
૨ મુખ્ય ગુણ કયા ? તેના નામ આપો
૩ ગુણ ઉપર પક્ષપાત કરવાથી શું થાય ?
૪ રાજસિંહ અને તેજસિંહ કોણ હતા ?
૫ જયસિંહ, વિજયસિંહ અને માધવસિંહ કેવા હતા ?
૬ વિનોદસિંહ કોણ હતો ? અને સુલોચનાને માટે શું બન્યું હતું ?
૭ માધવસિંહને શો લાભ થયો ? અને તે શા માટે થયો ?

પાઠ ૩૨ મો.

ગૃહસ્થ શ્રાવકના સામાન્ય ધર્મ વિષે કવિતા.

(અંગ્રેજી વાજાની ચાલ)

માત તાતની સુભક્તિ ભાવથી ધરો,
ઉમંગથી સુસંગ સદાચારીનો કરો,
કદર જાણનાર ગુણે પ્રીતિને ધરો,
સુજૈન બંધુ તે ગ્રહસ્થ ધર્મ આચરો ૧
અજીર્ણ જો રહેલ હોય તો નહિ જમો,
જમો હમેશ વખતસર પછી સુખે રમો,
સદૈવ જ્ઞાન વૃદ્ધની સુસેવના કરો,
સુજૈન બંધુ તે ગ્રહસ્થ ધર્મ આચરો ૨

પરાભ ઠામમા કદિ પ્રવૃત્તિ નહિ રચો,
સર્વ [1]પોષ્યવર્ગ ભરણુ પોષણે મચો,
સર્વ કામ માહિ [2]દીર્ઘદૃષ્ટિ વાપરો,
સુજૈન બધુ તે ગ્રહસ્થ ધર્મ આચરો ૩
શ્રવણુ ધર્મનુ કરો દયા દિલે વહો,
આઠ બુદ્ધિના ગુણે કરી સદા રહો,
સુપક્ષપાત સદ્ગુણો તણો સુખે કહો,
સુજૈન બધુ તે ગ્રહસ્થ ધર્મ આચરો ૪

પાઠ ૩૩ મો.

દુરાગ્રહ રાખવો નહિ

ગૃહસ્થ શ્રાવકે કોઈ જાતનો દુરાગ્રહ રાખવો ન જોઈએ દુરાગ્રહ રાખવાથી ઘણુ નુકશાન થાય છે દુરાગ્રહને લઇને નીતિના માર્ગનુ ઉલ્લઘન થાય છે કોઇ કોઇ વાર તો દુરાગ્રહથી ફોગટની મેહેનત થાય છે પાણીમા સામેપૂર જવાનો દુરાગ્રહ રાખનારા માછલાઓ ઘણા હેરાન થાય છે કેટલીક વાર તો દુરાગ્રહથી પાપના કામ પણ થઇ જાય છે સોમચદ નામનો એક શ્રાવક દુરાગ્રહને લઇને ઘણો દુખી થયો હતો

શ્રીપુર નગરમા સોમચદ નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તેનામા બીજા કેટલાએક ગુણ હતા, પણ દુરાગ્રહ રાખવાનો એક મોટો

[1] ભરણુ પોષણ કરવા યોગ્ય એવા કુટુબ જ્ઞાતિ વગેરેના માણસો
[2] લાબી નજર

દુર્ગુણ હતો. કોઈ પણ કામની શરૂઆત કરતા તેને દુરાગ્રહ થઈ પડતો, અને તેથી કરીને તે કામ મુશ્કેલી ભરેલુ હોય તોપણ, તે દુરાગ્રહથી છોડતો નહીં અને તેમા ઘણોજ હેરાન થતો હતો, આવા દુરાગ્રહી સ્વભાવથી તેના બીજા ગુણો ઢંકાઈ જતા હતા બવાં શ્રીપુરમા સોમચંદ દુરાગ્રહી એવા નામથી તે ઓળખાતો હતો કોઈપણ કામ કઢાવવુ હોય તો, લોકો સોમચંદને આગળ કરતા, અને તે કામ આગ્રહથી તેને ગળે પાડતા, એટલે સોમચંદ ઘણી મેહેનત લઈ તે કામ બજાવતો, અને વખતે દુરાગ્રહથી નુકશાનીમા પણ ઉતરી પડતો હતો

શ્રીપુરની બાહેર એક વાડી હતી, તેમા હરનાથ કરીને એક અન્યદર્શની બાવો રહેતો હતો હરનાથ નઠારા ગુણનો હતો, તેથી તેની વાડીમા અનેક જાતના પાપ બનતા હતા કોઈવાર હિંસાના કામ પણ થતા હતા સોમચંદ દરરોજ તેની વાડીમા ફરવા જતો, અને હરનાથની સાથે ઉઠતો બેસતો, તેથી તેને હરનાથની સાથે પ્રીતિ થઈ હતી જો કે હરનાથની વાડીમા જે ખરાબ કામ થતા, તેમા સોમચંદ સામેલ ન રહેતો, તથાપિ ત્યા જવાનો દુરાગ્રહ તેને તેને બધાયો હતો હરનાથની વાડીની ખરાબ વાતો ગામમા ચાલવાથી નાતના કેટલાએક માણસોએ સોમચંદને ત્યા ન જવાને અટકાવવા માંડયો, પણ દુરાગ્રહી સોમચંદ તેમનાથી અટકયો નહીં, પણ ઉલટો હરનાથનો પક્ષ કરવા લાગ્યો ગામના બધા મહાજને એકઠા થઈ હરનાથને વાડી બાહેર કાઢવા, અને તેને કોઈ જાતની મદદ ન આપવાનો ઠરાવ કર્યો, અને તેને માટે શ્રીપુરના રાજાને એક અરજી કરી આ વાતની સોમચંદને ખબર પડી એટલે તે દુરાગ્રહથી બધા ગામ [illegible] પડયો, અને ગ તની આગળ

આરૂ બોલવા ગયો રાજાએ નેમચંદનો અનાદર કર્યો, અને હરનાથને વાડીમાંથી કાઢી મુકવાનો હુકમ કર્યો હરનાથે રાજાનો હુકમ માન્યો નહીં, અને તે ઝનુની થઈ રાજાની સામો થયો તે ભેગો નેમચંદ પણ હરનાથની સાથે જોડાયો રાજાએ બંનેને પકડાવી કેદ કરી લીધા, અને હરનાથની વાડી તથા નેમચંદના ઘરને જપ્ત કર્યાં નેમચંદ પોતાના દુરાગ્રહી સ્વભાવને લઈને રાજાના કેદખાનામાં ઘણોજ હેરાન થયો પછી નાતના આગેવાનોએ નેમચંદને રાજાને વિનંતિ કરી છોડાવ્યો, અને નેમચંદે જીદગી સુધી કોઈ જાતનો દુરાગ્રહ ન કરવાની બાધા લીધી, અને ત્યારથી તે સુખી થયો

સાર બોધ

કોઈ જાતનો દુરાગ્રહ રાખવો, એ ખરાબમાં ખરાબ ટેવ છે દુરાગ્રહ રાખવાથી માણસ નેમચંદની જેમ હેરાન થાય છે

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ દુરાગ્રહ રાખવાથી શું થાયછે ?
૨ દુરાગ્રહ રાખવાને માટે કોનુ દ્રષ્ટાંત છે ?
૩ નેમચંદે કેવો દુરાગ્રહ રાખ્યો હતો ?
૪ હરનાથ બાવો કેવો હતો ?
૫ નેમચંદને દુરાગ્રહ રાખવાથી શું થયું હતું ?
૬ આખરે નેમચંદ શાથી સુખી થયો ?

પાઠ ૩૪ મો

દિવસે દિવસે વધારે જ્ઞાન મેળવવું

ગૃહસ્થ શ્રાવકે બધામા સતોષ રાખવો, પણ જ્ઞાન મેળવવામા સતોષ રાખવો ન જોઇએ દિવસે દિવસે પોતાના જ્ઞાનમા વધારો કરવો પોતાના અને બીજાના જ્ઞાનની સાથે પોતાનો મુકાબલો કરવો, અને જેનામા વધારે જ્ઞાન હોય, તેનો દાખલો લઇ તેવો બનવા પ્રયત્ન કરવો. જે માણસમા વધતુ જ્ઞાન ન થાય, તે માણસ અને પશુમા કાંઈ તફાવત હોતો નથી વળી પોતાના આત્મામા ગુણ કયા છે અને દોષ કયા છે, તે સબધી હમેશા વિચાર કરવો મારી વર્તણુક કેવી છે? મને લોકો સારો કહેછે કે, નઠારો કહેછે, તે પણ વિચારવુ હમેશા રાત્રે સુતી વખતે ગૃહસ્થ શ્રાવકે વિચારવુ કે, આજ આખા દિવસમા મને કેટલુ જ્ઞાન વધારે મળ્યુ? આવો વિચાર કરનાર માણસ શિવચદ્રની જેમ મોટો વિદ્વાન્ બની જાયછે

સિદ્ધનગરમા એક શિવચદ્ર નામે શ્રાવક હતો, તેની ઉમર સોળ વર્ષની હતી તેનામા ઘણા સારા ગુણો હતા સર્વથી વિશેષ ગુણ એ હતો કે, આખા દિવસમા પોતે જે કામ કર્યું હોય, તેનો તે વિચાર કરતો આજે મારામા વધારે સારો ગુણ શો થયો છે? અથવા આજે મારામા શુ જ્ઞાન વધ્યુ છે? તે વિચારી તેને પોતાની નિત્ય નોધપોથીમા નોધી લેતો હતો એક વખતે શિવચદ્ર વખાણ સાભળવાને ઉપાશ્રયે ગયો, ત્યા મુનિમહારાજના મુખથી સાભળ્યુ કે, “ધર્મના ચાર પ્રકાર છે દાન, શીલ, તપ અને ભાવ” આ વાત સાભળી તેણે તે બરાબર યાદ રાખી લીધુ રાત્રે સુતી વખતે તેણે

વિચાર કર્યો ક, આજે આખા દિવસમા મારા જ્ઞાનમા શો વધારો થયો ? આજે હુ ધર્મના ચાર ભેદ શીખ્યો દાન, શીલ, તપ અને ભાવ આ વાત તેણે પોતાની નિત્ય પોથીમા નોધી લીધી એવી રીતે તે હમેશા જ્ઞાનનો વધારો કરતો હતો એમ કરતા આખરે તે જૈનનો મોટો પડિત બની ગયો

સાર બોધ.

શ્રાવક દિવસે દિવસે પોતાના જ્ઞાનમા વધારો કરવો, અને આ જે કરતુ જ્ઞાન વધ્યુ ? તેનો રાત્રે વિચાર કરવો એમ કરવાથી શિવચદ્રની જેમ જ્ઞાનના પડિત થઈ જવાય છે

સાગરા પ્રશ્નો

૧ ગૃહસ્થ શ્રાવકે શેમા સતોષ ન રાખવો?
૨ દિવસે દિવસે શેમા વધારો કરવો ?
૩ જે માણસમા વધતુ જ્ઞાન ન હોય તે કેવો સમજવો?
૪ પોતાના આત્મામા શેનો વિચાર કરવો?
૫ શિવચદ્ર કેવો શ્રાવક હતો? તેનામા મોટામા મોટો ગુણ શો હતો ?
૬ તે શેની નોધ લેતો હતો?
૭ શિવચદ્રે મુનિ પાસેથી શુ સાભળ્યુ હતુ ?
૮ ધર્મના કેટલા પ્રકાર છે? તેના નામ આપો
૯ આખર શિવચદ્ર કેવો થયો હતો?

પાઠ ૩૫ મો.

અતિથિને આદર

ગૃહસ્થ શ્રાવકે અતિથિ થઇ આવેલા સાધુ તથા ગરીબ મા-
ણુસનો યોગ્ય સત્કાર કરવો. જે માણસને બધી તિથિઓ સરખી
હોય છે, કોઇ ખાસ તિથિ હોતી નથી, તે અતિથિ કહેવાય છે.
તેવા અતિથિ સાધુ હોય છે, તેમને ભાત, પાણી વોહોરાવવા અને
પુસ્તક, પાત્ર અને વસ્ત્ર આપવા તે શિવાય ગમે તે સ્નેહી, સા
ધર્મીભાઇ, સગા કે મિત્ર આપણે ઘેર મીજમાન થઇને આવ્યા
હોય, તેમને યોગ્ય આદર આપવો એટલે તેમનો પોતાની શ
ક્તિ પ્રમાણે સત્કાર કરવો, તે ગ્રહસ્થ શ્રાવકનો ખરો ધર્મ છે. જે
કોઇ ભુખ્યો ગરીબ માણસ આપણે ઘેર આવી ઉભો રહે, તેને પણ
આપણી શક્તિ પ્રમાણે અન્ન આપવું. જેને ઘેરથી કોઇ અતિથિ,
અભ્યાગત કે ગરીબ માણસ અન્ન વિના પાછો જાય, તે ગૃહસ્થનું
ઘર નકામું છે કેમકે શ્રાવકના અભંગદ્વાર કહેવાય છે. અતિથિને
આદર આપનાર ઉદારચંદની વાત ખરેખર ધડો લેવા જેવી છે.

કપિલપુરમાં ઉદારચંદ કરીને એક શ્રાવક હતો. તેની સ્થિ
તિ સાધારણ હતી, પણ તે હમેશા અતિથિ-અભ્યાગતને ઘણો
આદર આપતો હતો. કોઇ સ્નેહી, મિત્ર, સગો કે દુ:ખી માણસ
તેને ઘેર આવે તો, તેનો તે યોગ્ય સત્કાર કરતો હતો. પોતાને ઘેર
મીજમાન આવે ત્યારે, તેના મનમાં ઘણોજ હર્ષ થતો હતો. દરેક
મીજમાનની બરદાશ કરવામાં તેને ઘણી હોંશ આવતી, અને મ

નમા ઉમગ આવતો હતો આથી કરીને ઉદારચદ્રની કીર્તિ દેશા તરમા ચારે તરફ ફેલાણી હતી લાખો રૂપીઆનો ધણી જે કીર્તિ મેળવી શકે નહિ, તે કીર્તિ એક સાધારણ સ્થિતિના ઉદારચદ્રે મીજબાનની સેવા કરવાથી મેળવી હતી

એક વખતે ઉદારચદ્ર બાહેર ગયેલ, તેવામા કોઇ મીજબાન તેને ઘેર આવી ચડયો ઉદારચદ્રની સ્રી પણ ઘરમા હાજર નહતી તેનો નાની ઉમ્મરનો સુખચદ્ર નામે દીકરો ઘરના આગણામા રમતો હતો તે મીજબાન ઘરમા આવ્યો એટલે, સુખચદ્રે કહ્યુ, મારા માબાપ ઘરમા નથી આપ કોણ છો? તે ગૃહસ્થે કહ્યુ, હુ તમારે ઘેર મીજબાન છુ તારા માતાપિતા કયારે આવશે? બાળક બોલ્યો, તમે ઘરમા બેસો, હુ મારા બાપાને તેડી આવુ આમ કહી સુખચદ્ર તેના બાપ ઉદારચદ્રને તેડવા દોડી ગયો પેલા મીજબાને પછવાડેથી વિચાર કર્યો કે, આવા રેઢા ઘરમા રહેવુ, તે યોગ્ય ન કહેવાય, માટે અહિથી બીજે ચાલ્યા જવુ યોગ્ય છે, આવુ વિચારી તે ગૃહસ્થ ત્યાથી બીજે ચાલ્યો ગયો પછી તરતજ ઉદારચદ્ર ઘેર આવ્યો, ત્યા કોઇ મીજબાનને તેણે જોયો નહીં સુખચદ્રને પુછયુ કે, મીજબાન કયા છે? સુખચદ્રે કહ્યુ, હુ આપણા ઘરમા બેસાડીને આવ્યો હતો ઉદારચદ્રે આખા ગામમા તેની તપાસ કરી, પણ કોઇ ઠેકાણેથી મીજબાનનો પત્તો લાગ્યો નહીં ઉદારચદ્ર અને તેનુ કુટુબ આખો દિવસ દીલગીરીમા રહ્યુ બીજે દિવસે જ્યારે તે મીજબાન તેને મળવા આવ્યો, ત્યારે તેને આગ્રહ કરી જમાડયો, અને ફરીવાર તેમ ન કરવાને વિનતિ કરી

સાર બોધ

ઉદારચદ્રની જેમ દરેક ગૃહસ્થે અતિથિ કે મીજબાનનો આદર કરવો જોઇએ તેથી સારી કીર્ત્તિ અને પુણ્ય પને પ્રાપ્ત થાય છે

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ અતિથિ એટલે શુ ?

૨ અતિથિ કોણુ કહેવાય ?

૩ તેવા અતિથિને શુ આપવુ જોઇએ ?

૪ બીજા કોનો સત્કાર કરવો ?

૫ ઉદારચદ્ર કેવો ગૃહસ્થ હતો ?

૬ ઉદારચદ્ર મીજબાનને કેમ રાખતો ?

૭ મીજબાન પાછો જતા ઉદારચદ્રે અને તેના કુટુંબે શુ કર્યુ હતુ ?

પાઠ ૩૬ મો.

---

[1]ધર્મ, [2]અર્થ અને કામ બરાબર નિયમિત સેવવાં

ભાગ ૧ લો

દરેક સસારી માણુસે સસારમા રહીને મુખ્ય રીતે ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણુને સેવવા જોઇએ એ ત્રણુને સેવ્યા વિના સસાર

---

૧ અરિહત પ્રરૂપિત. ૨ નીતિથી મેળવેલ દ્રવ્ય ૩ ઇન્દ્રિયોને શા ઇન્દ્રિયના ૨૩ વિષયને લાલચ [illegible]વુ તે.

ચાલતો નથી જેનાથી આપણા કલ્યાણની સિદ્ધિ થાય, તે ધર્મ કહેવાય છે જેનાથી આપણા બધા પ્રયોજન સિદ્ધ થાય, તે અર્થ કહેવાય છે અને જેનાથી બધી ઇંદ્રીયોને પ્રિતિ થાય, તે કામ કહેવાય છે તે ધર્મ, અર્થ અને કામને માહોમાહે હરકત ન આવે તેવી રીતે સેવવા જોઇએ આ ત્રણમાથી એકને સેવવો નહીં, પણ બધાને જેમ ઘટે તેમ સેવવા જોઇએ જેઓ એ ત્રણને સેવતા નથી, તેઓનુ જીવિત આલોક અને પરલોકમા નકામુ થાય છે ને વિષે ભીમશેઠના ચાર દીકરાની વાત સમજવા જેવી છે

શ્રીનગરમા **ભીમ** નામે એક શેઠ હતો, તેને ચાર દીકરા હતા ભીમશેઠ વેપારમા સારી લક્ષ્મી કમાયો હતો ચાર દીકરાઓ મોટા થયા એટલે તેણે વિચાર કર્યો કે, આ ચાર દીકરાઓમાથી જે લાયક હોય, તેના નામથી દુકાન ચલાવવી, અને બધી સત્તા તેને આપવી આવા વિચારથી તેણે સર્વથી મોટા દીકરા ધર્મચંદને બોલાવ્યો અને તેને પુછ્યુ કે, હુ તારા નામની દુકાન કરૂ, અને મારી બધી સત્તા તને આપુ, તો તુ કેવી રીતે ચલાવીશ? ધર્મચંદ બોલ્યો બાપા! હુ દુકાન સારી રીતે ચલાવીશ, અને પૈસાનો સારો ઉપયોગ કરીશ પહેલા તો હુ આખો દિવસ ધર્મના કામ કરીશ દુકાનમા પણ ધર્મ કરીશ સામાયિક, પડિકમણુ અને સઝાય ધ્યાન વિગેરે બધી ક્રિયા દુકાનમા કરીશ જે ધર્મ જાણનારા અને ધર્મની ક્રિયા કરનારા શ્રાવકો હશે, તેમને નોકર રાખીશ, અને દુકાનમા ધર્મ ધ્યાન કરાવીશ વળી દુકાનને મોટી વિશાળ કરાવી, તેમા એક તરફ ઉપાશ્રય, એક તરફ પૌષધશાળા અને એક જૈનશાળા કરાવીશ બાપા! વધારે શુ કહુ, પણ સવારથી તે રાત સુધી ધર્મનુ કામ જ કરીશ તે સાભળી ભીમશેઠ વિચારમા પડયો કે, આ દીકરો

મારી દુકાનની મત્તાને લાયક નથી દુકાનમા આખો દિવસ ધર્મ ધ્યાન કરવાથી દુકાન ચાલે નહિ, અને બધુ પડી ભાગે પછી તેણે અર્થચંદ નામના દીકરાને પુછ્યુ કે, તને દુકાનની મત્તા આપીએ, તો તુ શી રીતે ચલાવે ?

અર્થચંદ બોલ્યો—બાપા ! જો મને દુકાનની સત્તા આપો તો, હુ મારા બધા પ્રયોજન સાધી લઉ આખો દિવસ પૈસાનોજ વિચાર કરૂ પૈસો કેમ વધે ? પૈસો પૈસાને કેવી રીતે વધારે ? એ બાબતનો આખો દિવસ વિચાર કરૂ સવારથી તે રાત સુધી ખાતા, પીતા, ઉઠતા અને બેસતા પૈસાનાજ વિચાર કરૂ જાત જાતના સોનાના ઘરાણા ઘડાવુ, અને રહેનત વધાર્યા કરૂ અર્થચંદના આ વિચાર સાભળી ભીમશેઠે વિચાર્યું કે, આ તો ખરેખરો અર્થચંદ છે, તે પણ દુકાનની મત્તાને લાયક નથી

પાઠ ૩૭ મો.

ધર્મ, અર્થ, કામ બરાબર સેવવા

ભાગ ૨ જો

ભીમશેઠે કામચંદ નામના ત્રીજા દીકરાને બોલાવીને પુછ્યુ કે, દીકરા ! તને દુકાનની કુલ મત્તા આપવી છે, તે તુ ચલાવી શકીશ, કે નહીં ? કામચંદ બોલ્યો બાપા ! હુ ખુશીથી ચલાવીશ આખો દિવસ મોજમજા ભોગવીશ દુકાનમા સારાસારા લોકો લા-

યક ચિત્રોના તકતા લગ્કાવીશ, મધુર ગાયન કરનારા ગવૈયા અને ઊંચી જાતના વાજાઓ દુકાનમા બેસીને સાભળીશ, ઘણા ખુશબોદાર ફુલોના ગજરા રાખીશ, અને ઊંચી જાતના અત્તર વાપરીશ વળી ઉત્તમ પ્રકારની મીઠાઇ લાવી દુકાનની અદર બધાને જમાડીશ, અને મોટી મોટી મીજલસ કરીશ કામચદના આવા વિચાર જાણી ભીમશેઠે વિચાર્યું કે, આ દીકરો પણ દુકાનના કામને લાયક નથી પછી ચોથા વિવેકચંદ નામના નાના દીકરાને બોલાવીને પુછ્યુ, એટલે તેણે કહ્યુ, બાપા ! હુ ખુશીથી આપણી દુકાનનો વહિવટ કરીશ દિવસના જુદા જુદા ભાગ પાડી બધી જાતના કામ કરીશ અમુક વખતે ધર્મ ધ્યાન કરીશ અમુક વખતે વેપારના કામ કરી પૈસો પેદા કરીશ અને અમુક વખતે સ સારના સુખમા આશક થયા વિના તે ભોગવીશ વિવેકચદના આવા વચન સાભળી ભીમશેઠ ખુશી થયો, અને તેણે વિવેકચદને લાયક ગણી બધી સત્તા આપવાનો નિશ્ચય કર્યો પછી તેણે બધા છોકરાઓને બોલાવીને કહ્યુ કે, તમારા બધામા વિવેકચદ લાયક છે જે સ સારી માણસ અર્થ તથા કામને છોડી એકલો ધર્મજ સેવે છે, તેનાથી સ સારમા રહી શકાતુ નથી, એકલા ધર્મને સેવન કરનારા પુરૂષે તો સ સારનો ત્યાગ કરવો જોઇએ ધર્મ તથા કામને છોડી એકનો અર્થ સેવે છે, તે માણસનું જીવવુ નકામુ થાય છે, અને મુઆ પછી નઠારી ગતી મળે છે, અને જે માણસ ધર્મ તથા અર્થને છોડી એકલો કામ સેવે છે,' તે આલોક અને પરલોકમાથી ભ્રષ્ટ થાય છે, માટે ધર્મચદ એકલો ધર્મને સેવનારો છે, અર્થચદ એકલો પસાનો સેવક છે, અને કામચદ એકલો વિષયને સેવનારો છે, માટે એ ત્રણે નાલાયક છે, અને નાનો દીકરો વિવેકચદ ધર્મ, અર્થ અને કામને માહોમાહે

હરકત ન આવે તેમ સેવનારો છે, માટે આ દુકાનની અને ઘરની બધી સત્તા તેનેજ આપવામા આવે છે

સાર બોધ

દરેક ગૃહસ્થે વિવેકચદની જેમ ધર્મ, અર્થ અને કામને નિરાબાધપણે સેવવા જોઇએ ધર્મચદ, અર્થચદ અને કામચદ્રની જેમ એકલા ધર્મમા, એકલા અર્થમા, અને એકલા કામમા આશક થવુ ન જોઇએ

સારાશ પ્રશ્નો.

૧ ધર્મ, અર્થ અને કામ એટલે શુ ?

૨ એ ત્રણેને કેવી રીતે સેવવા જોઇએ ?

૩ એ ત્રણને નિરાબાધપણે ન સેવવાથી શુ થાય છે ?

૪ ભીમશેઠને કેટલા દીકરા હતા ? અને તેમના શું નામ હતા ?

૫ ધર્મચદ, અર્થચદ, કામચદ અને વિવેકચદના કેવા કેવા સ્વભાવ હતા ?

૬ ભીમશેઠે આખરે કયા દિકરાને લાયક ઠરાવ્યો ?

પાઠ ૩૮ મો.

દેશકાળ પ્રમાણે વર્ત્તવુ
ભાગ ૧ લો.

ગૃહસ્થ શ્રાવકે હમેશા દેશકાળ પ્રમાણે વર્ત્તવુ, દેશકાળ વિરૂદ્ધ ચાલવુ નહિ જે શ્રાવક દેશકાળ પ્રમાણે વર્ત્તે નહિ, તે ઘણોજ દુખ પામે છે કોઇ વાર લડાઇ કરવાનો પ્રસગ આવે તો, પ્રથમ પોતાનુ અને બીજાનુ બળ વિચારવુ સામો માણસ આપણાથી બળવાન છે કે નહિ? આપણામા અને તેનામા વધારે કોણ બળવાન છે? અને છે વટે કોનો વિજય થશે? એ બધો વિચાર કરીને તેની સાથે બાથ ભીડવી જો આપણે તેને પોહોચી શકીએ તેમ હોઇએ તો, તેની સાથે લડવા તૈયાર થવુ, અને જો ન પોહોચી શકીએ તેમ જણાય તો, સમતા રાખી બેસી રહેવુ શક્તિ અને નિર્બળતા, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવવડે છે, એમ મનમા જાણી લેવુ જે માણસ પોતાની શક્તિ જાણ્યા વિના મોટો આરભ કરી બેસે, તેની પડતી થાય છે

આ દેશ કયો છે? અને આ કાળ કેવો છે? એ બાબત વિચારીને વર્તવાથી સુખી થવાય છે તેને માટે નીતિશાસ્ત્રમા લખે છે કે "દરેક માણસે સાત બાબતનો વિચાર કરીને હરકોઇ કાર્યનો આરભ કરવો" ૧ આ કાળ કેવો છે? ૨ આ દેશ કેવો છે? ૩ મિત્ર અને શત્રુ કોણ છે? ૪ ખર્ચ શુ છે? ૫ આવક શુ છે? ૬ હુ કોણ છુ અને ૭ મારી શક્તિ શી છે? આ સાત બાબત વારવાર વિચારી કામ કરવાથી માણસ દરેક કામમા ફત્તેહ મેળવે છે આ વિષે દેશકાળ પ્રમાણે ચાલનારા બુદ્ધિચદ્ર શ્રાવકની વાર્ત્તા ધડા લીધા જેવી છે

શ્રાવસ્તી નગરીમા બુદ્ધિચંદ્ર નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તે ઘણો ડાહ્યો અને ધર્મી હતો તેના ઘરની સ્થિતિ સાધારણ હતી, પણ તેનો વેહેવાર ઘણો ચોખો હતો, તેથી કરીને એક લાખ રૂપીઆની તેની આબરૂ બધાણી હતી બુદ્ધિચંદ્રના વચન ઉપર લોકોને ઘણો વિશ્વાસ હતો જે વચન તે બોલતો તે બરાબર પાળતો હતો આ બધુ થવાનુ કારણ ફકત તેના એક ગુણને લઈને હતુ તે દેશકાળ પ્રમાણે ચાલતો હતો તેજ ગામમા જુક્તિદાસ નામે એક બીજો કપટી બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તે બીજાનુ સારૂ જોઇ બળે તેવો હતો અને તે કાવા દાવામા ઘણો હુશીઆર હતો બીજાને ફસાવી પાડવો એ તેનો સ્વભાવ હતો બુદ્ધિચંદ્રના લોકોમા સારા વખાણ થતા જોઇ તે બ્રાહ્મણ મનમા બળતો હતો અને બુદ્ધિચંદ્ર હલકો પડે, એવી જુક્તિઓ રચતો હતો તેના કાવા દાવાથી લોકો ડર ખાતા હતા એક વખતે એવુ બન્યુ કે, શ્રાવસ્તી નગરીના રાજાને ગામની વચ્ચે એક મેહેલ કરાવવાનો વિચાર થયો તે એવો કે, જે મેહેલ ઉપરથી રાજા આખા નગરને જોઇ શકે આ ખબર જુક્તિદાસના જાણવામા આવી તેણે વિચાર્યું કે, બુદ્ધિચંદ્રને ફસાવવાનો હવે બરોબર લાગ આવ્યો છે બુદ્ધિચંદ્રનુ ઘર ગામની વચમા છે અને તેની પાસે એક સુંદર દેરાસર છે જો રાજા તેનુ ઘર અને દેરાસર પાડી તે ઠેકાણે મેહેલ કરે તો બુદ્ધિચંદ્ર રાજાની સામો થાય અને તેથી રાજા નાખુશ થઇને બુદ્ધિચંદ્રને ગામની બહાર કાઢી મુકે માટે રાજાની આગળ જઈ આ વાત જણાવવી અને બુદ્ધિચંદ્રને હેરાન કરવો આવુ ધારી જુકિતદાસ રાજાને ખાસ મળવા ગયો રાજાએ જુકિતદાસને પુછયુ, જુકિતદાસ ! કેમ આ વ્યા ? જુક્તિદાસ બોલ્યો મહારાજ, મે સાભળ્યુ છે કે આપ ગામની વચ્ચે મેહેલ કરાવા ધારો છો તો

એ વાત ખરી છે? રાજાએ કહ્યુ, હા, મારો વિચાર છે, પણ તેવી જગ્યો કયા છે? તે હુ શોધુ છુ જુકિતદાસે કહ્યુ, આપણા ગામમા બુદ્ધિચદ્ર નામે એક શ્રાવક છે, તેનુ ઘર અને દેરાશર બરાબર ગામની વચ્ચે છે, જો આપ તે ઠેકાણે મેહેલ કરો તો તે સારો મેહેલ થશે જુકિતદાસના આવા વચન સાભળી રાજાને તે વાતનો આગ્રહ થયો અને તરતજ બુદ્ધિચદ્રને પોતાની પાસે બોલાવ્યો

પાઠ ૩૯ મો.

દેશકાળ પ્રમાણે ચાલવુ

ભાગ ૨ જો

બુદ્ધિચદ્ર રાજાની પાસે આવ્યો અને પ્રણામ કરી ઉભો રહ્યો રાજા બોલ્યો, બુદ્ધિચદ્ર ! મારે ગામની વચ્ચે એક મહેલ કરવો છે અને તમારૂ ઘર તથા દેરાસર ગામની વચ્ચે છે, તો તે જગ્યા તમારે મને આપવી પડશે બુદ્ધિચદ્ર મનમા સમજી ગયો તેણે વિચાર્યુ કે જો આ વખતે રાજાને ના કહીશ તો તેને આગ્રહ થશે અને સામો થઇ બળાત્કારે તે કામ કર્યા વિના રહેશે નહીં માટે દેશકાળ પ્રમાણે વર્ત્તીને જવાબ આપવો "આવુ વિચારી બુદ્ધિચદ્ર બોલ્યો, મહારાજા ! ઘણી ખુશીની વાત જે આપને જોઇએ તે આપવાની અમારી ફરજ છે આપ પ્રજાના પાળક છો અમે તમારી પ્રજા છીએ પ્રજાએ પોતાના ધણીનો હુકમ માનવો જોઇએ બુદ્ધિચદ્રના આવા મીઠા વચન સાભળી રાજા ખુશી થઇ ગયો બુદ્ધિચદ્રનુ ખરાબ કરવાની ધારણા રાખનારો જુક્તિદાસ તરતજ પછી ન

જાની પાસે છાની રીતે આવ્યો અને તેણે કહ્યું, મહારાજા ! બુદ્ધિ-
ચંદ્રે આપને શું કહ્યું, ? ના કહી હશે કારણ કે, તે ઘણો લુચ્ચો
છે જુક્તિદાસના એવા વચન સાભળી રાજાએ વિચાર કર્યો કે,
આ માણસજ લુચ્ચો લાગેછે વળી તે બુધ્ધિચંદ્રનો દુશ્મન જણા
ય છે આવું વિચારી રાજા બોલ્યો, જુક્તિદાસ ! બુધ્ધિચંદ્ર ઘણો
ભલો માણસ લાગેછે તેણે પોતાના ઘર અને દેરાશરની જગ્યોએ
મેહેલ કરવામા ખુશી બતાવી છે જુક્તિદાસ બોલ્યો ! તે એવો લુ
ચ્ચો માણસછે કે, ઉપરથી હા પાડે અને અંદર બીજું હોય, માટે
આપ બરાબર તપાસ રાખજો જ્યારે આપ તેના ઘરને અને દેરા
શરને પાડી નાખવાનો ખરો હુકમ કરશો ત્યારેજ તે કેવો છે, તે
જણાશે પછી રાજાએ બુદ્ધિચંદ્રને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને
પુછ્યું, કેમ બુદ્ધિચંદ્ર ! તારૂં ઘર અને દેરાશર પાડી નાખી તે ઠે-
કાણે મેહેલ કરાવીએ તો તને કાંઇ હરકત છે કે નહીં ? બુદ્ધિચંદ્રે
જણવ્યું કે, રાજાની મરજી તેમ કરવાની નથી પણ [illegible]
લેવાને આ પ્રમાણે પુછેછે પછી બુદ્ધિચંદ્ર બોલ્યો, મહારાજ ! આપ
જે કરો તેમા મારે હરકતજ નથી મારા ઘરને માટે તો [illegible]
ચિંતા નથી પણ દેરાશરને માટે મને ચિંતા થાયછે વળી આપ
નીતિવાળા અને ધર્મી રાજાછો, એટલે આપને [illegible]
[illegible] નથી જે આપને યોગ્ય લાગે તે કરો બુદ્ધિચંદ્રના [illegible] વચન
સાભળી રાજા ખુશી થઇ ગયો અને કહ્યું કે, [illegible] દેશના
પ્રમાણે વર્તનારા માણસો થોડા હશે તારૂ ઘર અને દેરાશર આ
બાદ રહેશે જો મેહેલ કરવાનો હશે તો [illegible] નહીં થાય પણ
પેલા જુક્તિદાસનું ઘર પાડીને તેને ઠેકાણે [illegible] છે, તે તારા
જેવા સારા માણસ ઉપર અદેખાઇ [illegible] લુચ્ચો માણસ છે

સાર ખોધ

દેશ કાળ પ્રમાણે વર્ત્તવાથી બુદ્ધિચંદ્રની જેમ સારૂ થાયછે અને બીજાની અદેખાઈ કરવાથી જુક્તિદાસની જેમ નઠારૂ થાયછે

સારાશ પ્રશ્નો.

૧ દેશ કાળ પ્રમાણે ન વર્તવાથી શુ થાયછે?
૨ લડાઈ કરવામા શો વિચાર કરો?
૩ લડાઈની બાથ કોની સાથે ભીડવી?
૪ શકિત અને નબળાઈ શાવડે છે?
૫ કેવા માણસની પડતી થાયછે?
૬ કેવો વિચાર કરવાથી સુખી થવાય છે?
૭ નીતિ શાસ્ત્રમા સાત બાબત વિચાર કરવાને કહ્યુછે, સાત બાબત કયા છે?
૮ શાથી ફત્તેહ મળેછે?
૯ બુદ્ધિચંદ્રને શુ થયુ હતુ?
૧૦ જુકિતદાસ કેવો હતો? અને તેને કેવો બદલો મ હતો?

પાઠ ૪૦ મો

લોક વિરૂદ્ધ કામ કરવુ નહીં.

ગૃહસ્થ શ્રાવકે કાઈપણ કામ લોક વિરૂદ્ધ કરવુ નહીં જે મ કરવામા લોકો સામે થાય અથવા નિંદા કરે તેવુ કામ ક

૮ કેશરીસિહે કેવી ઘોષણા કરાવી હતી ?
૯ રાજા કોની પૂજા કરતો હતો ?
૧૦ સાહસચદ્રને લોક વિરૂદ્ધ કામ કરવાથી શુ થયુ ?
૧૧ સાહસચદ્રની દીકરી શાતી જાવજીવ સુધી કેવી રહી ?

પાઠ ૪૧ મો

પરોપકાર

દરેક ગૃહસ્થે પરોપકાર કરવો બીજાનો ઉપકાર કરવો, એ ખરેખર ધર્મ છે બધા માણસો એક જાતના છે એક બીજાને મદદ કરવાથી આ સસાર મહેલાણથી તરી શકાય છે દરેક માણસ દરેકને ઉપયોગી થાય છે બીજાનુ આપણાથી સારૂ થતુ હોય તો તે શામાટે ન કરવુ ? જે માણસ બીજાનો ઉપકાર કરતો નથી, તેનુ જીવવુ નકામુ છે હમેશા પરોપકાર કરનાર નવીનચદ્રની કથા બોધ લેવા યોગ્ય છે

વીણાપુરમા **નવીનચદ** નામે એક વેપારી હતો, તે સ્વભાવે સુશીલ અને નમ્ર હતો તેની બુદ્ધિ વેપારમા વધારે ચાલતી, તેથી તેણે ઘણો વેપાર વધાર્યો હતો વેપારનો બોજો વધારે થવાથી તેને ધર્મના કાર્ય કરવાનો બીલકુલ વખત મળતો નહતો ખાવાપીવામા પણ તેને માડમાડ વખત મળતો હતો એક વખતે નવીનચદે મનમા વિચાર્યું કે, આ મનુષ્યભવ દુર્લભ છે વેપારના મોટા બોજાને લઇને મારાથી ધર્મનુ કામ થતુ નથી મારૂ કલ્યાણ શી રીતે થશે આવો વિચાર કરતો હતો, તેવામા કોઇ **સુશીલ** નામે તેનો મિત્ર

રાજાની પાસે મોકલવા તૈયાર થયો આ વાતની લોકોને ખબર પડી કેટલાએક તો તે વિષે સાહસચદ્રને અટકાવવા ગયા, પણ તેણે તે માન્યુ નહીં અને પોતાની પુત્રી શાતિને રાજાની પાસે મોકલી પોતે પણ તેની સાથે ગયો કેશરિસિહે શાતિને બોલાવી તેને પોષાક આપ્યો અને ચદન કેશરનુ તિલક કરી શણગારી અને ખાવાનુ આપી વિદાય કરી દીધી સાહસચદ્રને મનમા ખાત્રી થઇ કે, લોકોને ખોટો વેહેમ છે આ રાજાની પાસે કુમારિકાને મોકલવામા કોઇ જાતનો દોષ નથી તેણે ઘણા લોકોને સમજાવ્યા પણ લોકોએ તે વાત માની નહીં બધા લોકો સાહસચદ્રની વિરૂધ્ધ થઇ તેની નિદા કરવા લાગ્યા આખરે સાહસચદ્રની દીકરી શાતિને કોઈપણ પરણ્યુ નહીં, તે જાવજીવ સુધી કુવારીજ રહી

સાર બોધ

કોઈ પણ માણસે લોક વિરૂદ્ધ કામ કરવુ નહીં લોક વિરૂદ્ધ કામ કરવાથી સાહસચદ્રની જેમ નિદા થાય છે

સારાશ પ્રશ્નો

૧ કેવુ કામ કરવુ નહીં?

૨ કેવુ કામ કરવાને આગ્રહ પકડવુ નહીં?

૩ લોક વિરૂદ્ધ કામ કરવાથી શુ થાય છે?

૪ લોકોથી જુદા પડવુ કે નહી?

૫ લોકો કેના માણસને ધિક્કારે છે?

૬ સાહસચદ્ર કેવો હતો?

૭ તેનામા શો ગુણ અને શો અવગુણ હતો?

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ ખરેખરો ધર્મ કયો ?
૨ આ સંસાર સ્હેલાઈથી શીરીતે તરી શકાય ?
૩ જે બીજાનો ઉપકાર ન કરે તેનું જીવવું કેવું છે ?
૪ નવીનચંદ્ર કેવો હતો ?
૫ સુશીલે નવીનચંદને શું કહ્યું હતું ?
૬ રાતે સુતી વખતે શો વિચાર કરવો જોઈએ ?
૭ પરોપકારમાં કઈ કઈ ઇંદ્રિયો જોડવી જોઈએ ?
૮ નવીનચંદ્રને પરોપકાર કરવાથી શું થયું હતું ?

પાઠ ૪૭ મો

લાજ રાખવી

શ્રાવક ગૃહસ્થે હમેશાં લાજ રાખવી જોઈએ લાજ વગરનો મા-ણસ જંગલી અથવા ભાર બોજ વગરનો ગણાય છે જેનામાં લાજ છે, તે માણસ પોતાના પ્રાણ જાય તોપણ પોતાની પ્રતિજ્ઞા છોડી દેતો નથી નીતિશાસ્ત્રમાં લાજને પૂજ્ય માતા જેવી ગણે છે જેવું માન માતાને આપવું જોઈએ, તેવું માન લાજને આપવું જોઈએ લોકો જે માણસને નિર્લજ કહે છે, તે માણસનું જીવવું નકામું છે માણસમાં એક લાજ હોય તો બીજા ગુણ એની મેળે આવે છે લાજવાળો માણસ ટેક રાખી શકે છે, બોલ્યું પાળે છે અને મુ-શ્કેલી ભરેલા કામ સહજ કરી શકે છે લાજનું ઠેકાણું આંખ છે કારણ કે, આંખની શરમ કહેવાય છે, તેથી જેને લાજ નથી, તે

તેને મળવા આવ્યો સુશીલે નવીનચંદને ચિંતા કરતો જોઈને પુછયુ કે, મિત્ર ! શેની ચિંતા કરે છે ? નવીનચંદે પોતાની બધી વાત જણાવી ત્યારે સુશીલે કહ્યુ, મિત્ર ! જો તારે આત્માનુ કલ્યાણ કરવુ હોયતો એક ઉપાય છે વેપારના મોટા બોજાને લઈને તુ દેવ પૂજા, સામાયિક અને સઝાય વિગેરે કરી શકતો નથી તો તારે હમેશા પરોપકાર કરવો અને સુતી વખતે યાદ કરવુ કે, આજે મે કેટલો પરોપકાર કર્યો ? એમ કરવાથી તારૂ કલ્યાણ થઈ જશે બધા વ્રતમા પરોપકાર કરવાનુ વ્રત મોટુ છે સુશીલના આવા વચન સાભળી નવિનચંદે નિશ્ચય કર્યો કે, આજથી મારે પરોપકાર કરવાનુ વ્રત લેવુ પછી નવીનચંદ હમેશા પરોપકાર કરવા લાગ્યો તે પરોપકારના કામમા મન, આખ, કાન અને વાણી એ ચારને રોકતો હતો મનમા પરોપકાર કરવાનુ ધારતો, આખથી પરોપકાર કરતા જોતો, કાનથી પરોપકારને માટે સાભળતો અને વાણીથી પરોપકારના વચન બોલતો હતો હમેશા રાત્રે સુતી વખતે આજે બીજાનો ઉપકાર શો કર્યો, તેનો વિચાર કરતો હતો કોઈપણ માણસનુ ભલુ થતુ હોય, તેમા તે આગળ પડીને ભાગ લેતો હતો. આથી નવીનચંદની કીર્તિ લોકોમા ઘણી ફેલાણી અને તે બધા દેશમા **પરોપકારી નવીનચંદ** એવા નામથી પ્રખ્યાત થયો.

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકે પરોપકાર કરવો, પરોપકાર કરવાથી નવીનચંદની જેમ સારી કીર્તિ તથા પુણ્ય વધેછે

વચન પાળવુ જોઇએ જેનામા લાજ નહોય, તે માણુસ બોલેલુ વચન પાળે નહીં રાજા આપણા પાલન કરનાર છે તેનો આપણી ઉપર મોટો ઉપકાર છે તેની આગળ હા કહીને પછી ના કહેવી, તે મારૂ ન કહેવાય બીજાઓ ભલે ના કહે, પણ આપણે તો બોલેલુ વચન પાળવુ જોઇએ જો તમે ના કહેશો તો મને ઘણીજ શરમ લાગશે હુ લાજને લઇને ઘરમાથી બાહેર ગામ ચાલ્યો જઇશ લક્ષ્મીચદના આવા વચન સાભળી જિનદાસ ખુશી થયો પોતાનો પુત્ર આવો લાજવાળો છે, તે જાણીને તેના મનમા ઘણોજ આનદ આવ્યો પછી તેણે લક્ષ્મીચદને પોતાની પાસે હતુ તેટલુ ધન લઇને રાજાની પાસે મોકલ્યો બીજા શાહુકારો કોઇ રાજા પાસે આવ્યાજ નહીં પછવાડેથી રાજાએ લક્ષ્મીચદની બધી વાત સાભળી અને તેનામા લાજનો મોટો ગુણ જોઇ તે ઘણોજ ખુશી થઇ ગયો અને લક્ષ્મીચદને નગરશેઠની પદવી આપી

સાર બોધ

દરેક શ્રાવક ગૃહસ્થે લાજનો ગુણ રાખવો જોઇએ લાજને લઇને બોલ્યુ પાળી શકાય છે અને તેથી લક્ષ્મીચદની જેમ સારી પદવી મેળવી શકાયછે

સારાશ પ્રશ્નો

૧ જેનામા લાજ નથી તે કેવો ગણાય છે ?
૨ જેનામા લાજ હોય, તે શુ કરી શકે છે ?
૩ નીતિશાસ્ત્રમા લાજને કેવી કહેલી છે ?
૪ નિર્લજ માણુસનુ જીવવુ કેવુ છે ?
૫ લાજવાળો માણસ શુ કરી શકે છે ?

માણુસ આધળો ગણાય છે લાજના ગુણથી લક્ષ્મીચદને નગર શે ઠની પદવી મળી હતી

વિનોદપુરમા **લક્ષ્મીચદ** નામે એક જુવાન શ્રાવક હતો તેના પિતાનુ નામ જિનદાસ અને માતાનુ નામ શિવશ્રી હતુ લક્ષ્મી ચદને જૈનધર્મનુ જ્ઞાન સારૂ હતુ તે હમેશા દિવસમા અમુક વખત ધર્મના પુસ્તકો વાચ્યા કરતો હતો શ્રાવકમા કેવા કેવા, ગુણો હોવા જોઇએ, તે બધુ સારી રીતે જાણતો હતો બધા ગુણમા તેના દિલમા લાજને માટે મોટુ માન હતુ તેથી તે હમેશા પોતાના પ્રાણની જેમ લાજને ગણતો હતો લાજના ગુણથી આખા વિનોદપુરમા લક્ષ્મીચદની શાખ વધતી જતી હતી

એક વખતે ત્યાના રાજાને પૈસાનો ખપ પડતા તેણે પોતાના ગામના બધા ધનવાન ગૃહસ્થોને બોલાવ્યા અને પુછયુ કે, મારા ખજાનામા હાલ પૈસો નથી અને અત્યારે રાજ્યનુ રક્ષણ કરવાને પૈસાની જરૂર પડી છે, તમે મારી પ્રજામા ધનવાન ગૃહસ્થો છો, માટે મને પૈસાની મદદ આપી શકશો કે નહીં? જો જરૂર પડશે તેજ હુ તમારી મદદ લઇશ રાજાના કહેવાથી બધા શાહુકારોએ મદદ આપવાની હા કહી તેમા લક્ષ્મીચદનો પિતા જીનદાસ પણ હતો બધાઓ પોતપોતાને ઘેર આવ્યા થોડા દિવસ પછી રાજાને પૈસાનો ખપ પડયો, એટલે બધા શાહુકારોને બોલાવ્યા શાહુકારોએ મળી વિચાર કર્યો કે, રાજાનો વિશ્વાસ શી રીતે થાય? કદિ તે પૈસા પાછા આપે નહીં તો શુ કરી શકિએ? આવુ વિચારી બધા શાહુકારો રાજાની પાસે ગયા નહીં તે વાત જાણી લક્ષ્મીચદે પોતાના પિતાને કહ્યુ, બાપા! આ શુ કરો છો? રાજાની આગળ હા કહીને પછી ના કહો છો, તે કેવી નિર્લજ વાત કહેવાય? બોલેલુ

વચન પાળવુ જોઇએ જેનામા લાજ ન હોય, તે માણસ બોલેલુ વચન પાળે નહીં રાજા આપણા પાલન કરનાર છે તેનો આપણી ઉપર મોટો ઉપકાર છે તેની આગળ હા કહીને પછી ના કહેવી, તે મારૂ ન કહેવાય બીજાઓ ભલે ના કહે, પણ આપણે તો બોલેલુ વચન પાળવુ જોઇએ જો તમે ના કહેશો તો મને ઘણીજ શરમ લાગશે હુ લાજને લઇને ઘરમાથી બાહેર ગામ ચાલ્યો જઇશ લક્ષ્મીચદના આવા વચન સાભળી જિનદાસ ખુશી થયો પોતાનો પુત્ર આવો લાજવાળો છે, તે જાણીને તેના મનમા ઘણોજ આનદ આવ્યો પછી તેણે લક્ષ્મીચદ્રને પોતાની પાસે હતુ તેટલુ ધન લઇને રાજાની પાસે મોકલ્યો બીજા શાહુકારો કોઇ રાજા પાસે આવ્યાજ નહીં પછવાડેથી રાજાએ લક્ષ્મીચદની બધી વાત સાભળી અને તેનામા લાજનો મોટો ગુણ જોઇ તે ઘણોજ ખુશી થઇ ગયો અને લક્ષ્મીચદને નગરશેઠની પદવી આપી

સાર બોધ

દરેક શ્રાવક ગૃહસ્થે લાજનો ગુણ રાખવો જોઇએ લાજને લઇને બોલ્યુ પાળી શકાય છે અને તેથી લક્ષ્મીચદની જેમ સારી પદવી મેળવી શકાયછે

સારાશ પ્રશ્નો

૧ જેનામા લાજ નથી તે કેવો ગણાય છે ?

૨ જેનામા લાજ હોય, તે શુ કરી શકે છે ?

૩ નીતિશાસ્ત્રમા લાજને કેવી કહેલી છે ?

૪ નિર્લજ માણસનુ જીવવુ કેવુ છે ?

૫ લાજવાળો માણસ શુ કરી શકે છે ?

૬ આધળો માણસ કયો ગણાય ?
૭ લક્ષ્મીચદમા શો ગુણ હતો ?
૮ લક્ષ્મીચદ નગરશેઠ શાથી થયો હતો ?

પાઠ ૪૩ મો

ક્રૂર દેખાવ ન રાખવો.

શ્રાવક ગ્રહસ્થે હમેશા પોતાના ચેહેરાનો દેખાવ નમ્ર રાખવો ક્રૂર દેખાવ રાખવો નહિ જેનો ચેહેરો ક્રૂર દેખાય, તેની ઉપર લોકો નારાજ રહે છે તેવા માણસથી લોકોને જોતાજ ઉદ્વેગ થાય છે જે માણસના ચેહેરાનો દેખાવ નમ્ર હોય, તે માણસ ઉપર લોકો હમેશા ખુશી રહે છે અને લોકો તેનુ આરાધન કરવા આવે છે ક્રૂર દેખાવવાળા માણસ પાસે લોકો બીકથી જતા નથી જેનો દેખાવ ક્રૂર ન હોય તે માણસ લોકમા સૌમ્ય પ્રકૃતિવાળો ગણાય છે ચેહેરાનો દેખાવ ક્રૂર રાખવાથી દુર્મુખ નામના એક માણસના બીજા ગુણ ઢકાઇ ગયા હતા

કકણપુરમા **દુર્મુખ** નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તે ધર્મ ઉપર પ્રીતિવાળો અને ઉદાર હતો, પણ તેનો ચીડીઓ સ્વભાવ હતો તેથી હમેશા તેનો દેખાવ ક્રૂર રહેતો હતો કોઇ દિવસ તેનો ચેહેરો ખુશીમા રહેતોજ નહિ અને તેથી હમેશા તેનુ મો પણ ચડેલુજ રહેતુ હતુ આથી કરીને લોકો તેને **દુર્મુખ** એવા નામથી ઓળખતા હતા તેને ઘેર વિવાહનો કે ધર્મનો માગલિક પ્રસગ આવતો તોપણ તેના ચેહેરા ઉપર હર્ષનો દેખાવ થતો નહોતો તેના સગાવહાલાઓ પણ તેની પાસે જતા નહિ અને પોતાને ઘેર બોલાવતા પણ નહિ એક વખતે તે ઉદારતાથી પોતાના ઘરના આ

ગણામા દાન દેવા બેઠો જે કોઇ માગણ નીકળે તેને તે દાન આપવાને બોલાવતો પણ તેનો ક્રૂર ચેહેરો જોઇ કોઇ પણ માગણ તેની પાસે જતુ નહતુ ઘણીવાર બેસી રહ્યો તો પણ કોઇ માગણ તેની પાસે આવ્યુ નહિ પછી તે કંટાળીને ઊઠી ગયો અને બીજે દિવસે ગુરૂની પાસે જઇને તેણે પોતાની બધી હકીકત જાહેર કરી ગુરૂએ તેને જણાવ્યુ કે, શેઠ ! તમારે હમેશા સૌમ્ય (સારા) દેખાવથી રહેવુ, ચીડીઓ સ્વભાવ રાખવો નહિ શ્રાવકનો ચેહેરો હમેશા આનંદી હોવો જોઇએ તમારો દેખાવ ક્રૂર હોવાથી લોકો તમારાથી ડરે છે ગુરૂના વચનથી દુર્મુખ સુધરી ગયો અને તે એટલે સુધી સુધર્યો કે, પછી લોકો તેને **સુમુખ** એવા નામથી બોલાવા લાગ્યા

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના બાળકે પોતાનો દેખાવ સૌમ્ય રાખવો જોઇએ નઠારો ચેહેરો રાખવાથી દુર્મુખની પેઠે લોકોમા અપ્રિય થવાય છે અને સારો દેખાવ રાખવાથી સુમુખ નામ મેળવી લોકોની પ્રીતિ મેળવાય છે

સાર ગ્ર પ્રશ્નો.

૧ શ્રાવકે ચેહેરાનો દેખાવ કેવો રાખવો જોઇએ?

૨ કેવા ચેહેરા ઉપર લોકો નારાજ રહે છે?

૩ લોકો કેવા ચેહેરા ઉપર ખુશી રહે છે?

૪ કેવા દેખાવવાળા માણસની પાસે લોકો જતા નથી?

૫ દેખાવ ક્રૂર ન હોય તો તે લોકોમા કેવી પ્રકૃતિવાળો ગણાય છે?

૬ દુર્મુખ કેવો હતો ?
૭ તેની ઉપર લોકોની અપ્રીતિ કેમ થઇ હતી ?
૭ તે સુમુખ શાથી કહેવાયો ?

પાઠ ૪૪ મો

ગૃહસ્થ શ્રાવકના સામાન્ય ધર્મ વિષે.

ઉપજાતિની ચાલ

દુરાગ્રહે ચિત્ત કદિ ન ધારો,
વિશેષથી જ્ઞાન સગ વધારો,
અતિથિ સેવા સુખથી પ્રસારો,
ગૃહસ્થનો તે શુભ ધર્મ ધારો ૧

[1]પરસ્પરે જેમ ન થાય [2]બાધો,
ધર્માર્થ ને કામજ તેમ સાધો,
[3]ત્રિવર્ગનો તે [4]સુખકાર ધારો,
ગૃહસ્થનો તે શુભ ધર્મ ધારો ૨

વિચારિ ચાલો વળિ દેશ કાળ,
[5]વિરૂદ્ધ દૂરે કરીને કુ[6]ચાલ,
[7]બળાબળે જોઇ કરો પ્રચારો,
ગૃહસ્થનો તે શુભ ધર્મ ધારો ૩

---

૧ સાંભળવાની ઇચ્છા, ૨ સાભળવુ, ૩ સાભળીને ગ્રહણ કરવુ ૪ તેને ધારી રાખવુ. ૫ તર્ક કરવો ૬ સમાધાન કરવુ ૭ અર્થ જાણવો.

[8]સુકામથી લોક [9]રૂચિ વધારો,
પરોપકારો જગમા પ્રસારો,
લજ્જા અને સૌમ્ય[10]ગુણો સુધારો,
ગૃહસ્થનો તે શુભ ધર્મ ધારો

ખંડ ૩ જો.

જૈન નીતિ આચાર.

પાઠ ૪૫ મો.

મનની મોટાઇ

હરેક શ્રાવકના છોકરાએ મનની મોટાઇ રાખવી જોઇએ જેનુ મન મોટુ હોય છે, તેની ઉપર બધા લોકો પ્રીતિ રાખેછે મનની મોટાઇ રાખવી તેના જેવો બીજો કોઇ ઉચો ગુણ કહેવાતો નથી જેનુ દિલ ઉચુ હોય, તે માણસ હમેશા સતોષી હોયછે આ દુનિયામા જે જે માણસો ઉચા દિલના થઇ ગયાછે, તે બધાની કીર્ત્તિ

---

૮ તત્વનું જ્ઞાન એ આઠ ગુણ બુદ્ધિના કહેવાય છે

૨ સારા ગુણ ઉપર પક્ષપાત કરવો

૧ માહેમારી ૨ બાધ ન આવે તેમ ૩ ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણનો વર્ગ તે ત્રીવર્ગ ૪ સુખ કરનારો ધારો રીવાજ ૫ વિરોધવાળો ૬ [illegible] રીવાજ ૭ [illegible] અને [illegible] જોઇને પ્રચાર કરવો ૮ સારા કામથી ૯ ની પ્રીતિ ૧૦ [illegible] [illegible] સારો [illegible]ખવો તે

૫ કપૂરચંદ કેવો છોકરો હતો?
૬ તેના મનની મોટાઇ ક્યાં જોવામાં આવી હતી?
૭ બીજાને તેને શું ઇનામ આપ્યું હતું?

પાઠ ૪૬ મો

સંપ વિષે.

ભુજંગી છંદ

બને સંપથી સંઘમાં કામ સારાં,
બને સંપથી સર્વ સારાં સુધારા,
સુણે સૌ જનો સંપથી કીર્તિ ગાવે,
કરો સંપ સૌ શ્રાવકો શુદ્ધ ભાવે ૧

હશે સંપ જ્યાં સંપદા ત્યાં વસે છે,
બધા સંપથી દુઃખ દૂરે ખસે છે,
ખરો સંપ દેખી ન કોઈ ડરાવે,
કરો સંપ સૌ શ્રાવકો શુદ્ધ ભાવે ૨

જનો સંપથી વિઘ્ન મોટાં [૧]વિદારે,
પ્રકાશી રહે સંપનું તેજ ભારે,
સદા સંપથી ચાલનારા હરાવે,
કરો સંપ સૌ શ્રાવકો શુદ્ધ ભાવે ૩

૧ નાશ કરે

કરી સપને સાધુઓ નિત્ય ચાલે,
ખરા રૂપથી ધર્મનો ઝુંડ ઝાલે,
[1]ધ્વનિ જય તણો [2]ભારતે તે ગજાવે,
કરો સપ સૌ શ્રાવકો શુદ્ધ ભાવે ૪

પાઠ ૪૭ મો.

વીશ પાગની માળા.

દેવનગરમા ગુણધર નામે એક છોકરો હતો તે ઘણો કજીયાખોર અને ભણવામા હઠીલો હતો તે નાની ઉમરમાથીજ તોફાની હતો તેના બાપનુ નામ આર્હતદાસ હતુ તેનામા નામ પ્રમાણે ગુણ હતા સવારથી તે સાજ સુધી તે અરિહત પ્રભુની ભક્તિજ કરતો હતો આર્હતદાસ ગુણધરને હમેશા થોડા થોડા બોધ આપતો હતો એક વખતે આર્હતદાસે ગુણધરને કહ્યુ કે, બેટા, આ એકલી સાદી માળા તારી ડોકમા પેહેરાવુ છુ હવેથી તારામા જેમ જેમ ગુણ વધતો જશે, તેમ તેમ તે માળામા હુ સોનાનો એક એક પારો વધારતો જઇશ ગુણધરને ત્યારથી સોનાના પારાની માળા પેહેરવાનો લોભ થયો અને તે હમેશા એક એક ગુણ વધારતો હતો છેવટે તેનામા વીશ ગુણ આવ્યા એટલે તે વીશ પારાની માળા પેહેરી પાઠશાળામા ભણવા જતો હતો એક વખતે તેના શિક્ષકે ગુણધરને પુછયુ કે, આ વીશ પાગની માળા શેની છે? ગુણધર બોલ્યો— મે વીશ ગુણ મેળવ્યા છે, તેની સખ્યાએ મારા બાપાએ, માળા-

પેહેરાવી છે શિક્ષકે કહ્યુ, તા મા એ વીશ ગુણ કયા કયા છે
તે કહી સમજાવ ગુણધરે કહ્યુ, આરંભ ગ઼ાગ઼ામા પેહે
ગુણ—એ છે કે, હું કોઇ દિવસ આટકચાળુ કરતો નથ
બીજો ગુણ—હુ કોઇથી ચીડાતો નથી તેમ કોઇને ચીડવ
નથી ત્રીજો ગુણ—કદિ પણ કજીયો કરતો નથી ચોથો ગુણ—કે
ી સાથે ગાળાગાળી આવતો નથી પાચમો ગુણ—કોઈ જાત
હઠ રાખતો નથી છઠો ગુણ—કોઇનાથી રીસાતો નથી સાત
ગુણ—કોઇની ચાડી કે કોઇની અદેખાઇ કરતો નથી આઠ
ગુણ—કોઇની નિંદા કરતો નથી નવમો ગુણ—કોઇની ઉપર ખો
આળ ચડાવતો નથી દસમો ગુણ—કોઈની સાથે નઠારૂ વર્તન
ખતો નથી અગીયારમો ગુણ—હમેશા પ્રસન્નતા રાખુ છુ બા
ગુણ—સાચુ અને મીઠુ બોલુ છુ અને બોલવામા તોછડાઇ
ખતો નથી તેરમો ગુણ—સર્વની સાથે નમ્રતાથી વર્તુ છુ ચોદ
ગુણ—બીજાની તરફ લાગણી રાખુ છુ પનરમો ગુણ—કોઇના
મમા હરકત ન થાય, તેમ શાન્તિ તથા ધીરજથી વર્તુ છુ સોળ
ગુણ—રસ્તામા રઝળતો નથી સતરમો ગુણ—વખતસર નિ
પ્રમાણે કામ કરૂ છુ અઢારમો ગુણ—ગળેલુ પાણિ પીવુ
ઓગણીશમો ગુણ—કાચુ કે વાસી અનાજ ખાતો નથી, તથા સ
પદાર્થ મળે તોપણ વખત વિના ખાતો નથી વીશમો ગુણ—હુ
સમય પ્રમાણે વર્તુ છુ

સાહેબ, આ વીશ ગુણ મે થોડે થોડે વધાર્યા છે અને
બદલામા મારા બાપે આ વીશ પારાની માળા મને પેહેરાવી
અને આ માળાથી હુ હમેશા એ વીશ ગુણને યાદ કર્યા કરૂ

શિક્ષક—છોકરાઓ, આ ગુણધરની જેમ તમે બધા એવા વીશ ગુણ મેળવજો અને આવી વીશ પારાની માળા તમારા ગળામા ધારણ કરજો

સાર બોધ

શ્રાવકના દરેક છોકરાએ ગુણધરની જેમ તે વીશ ગુણ ધારણ કરવા જોઇએ અને આર્હતદાસની જેમ દરેક માબાપે પોતાને છોકરાને તેવી રીતે લલચાવી સુધારવા જોઇએ

સારાશ પ્રશ્નો

૧ ગુણધર કેવો છોકરો હતો ?
૨ આર્હતદાસ કેવો શ્રાવક હતો ?
૩ ગુણધરને સુધારવા અર્હતદાસે કેવી યુક્તિ કરી હતી ?
૪ વીશ પારાની માળા કેવી રીતે થઇ હતી
૫ તે વીશ ગુણ કયા કયા હતા ?
૬ શિક્ષકે ગુણધરનો દાખલો લઈ બીજાઓને કેવો બોધ આપ્યો હતો ?

પાઠ ૪૮ મો.

વિનય.

શ્રાવકના દરેક છોકરાએ વિનયગુણ રાખવો જોઇએ જૈનશાસ્ત્રમા ધર્મનુ મૂળ વિનય કહેલો છે જેનામા વિનયગુણ છે, તે ધર્મનો પૂર્ણ અધિકારી થઇ શકે છે વિનય વિના ધર્મજ નથી

વિનય રાખવાથી ધર્મ વધતો જાય છે અને વિનય છોડવાથી ધર્મ ઘટતો જાય છે જેનામા વિનય હોય છે, તે માણસમા આચાર પણ સારો હોય છે પોતાના સગા, સ્નેહી, મિત્ર અને વડિલોની સાથે કેમ વર્તવુ જોઇએ ? જેઓ આપણાથી મોટેરા છે અને જેઓ આપણાથી નાનેરા છે, તેમની સાથે કેવી યોગ્યતા રાખવી જોઇએ ? એ બધો વિચાર વિનય રાખવાથી થઇ શકે છે વિનય રાખવા ઉપર **નયચદ્ર** નામના એક શ્રાવકનો દાખલો ધડો લેવા યોગ્ય છે

શ્રી કાતનગરમા **સોમચદ્ર** નામે એક શ્રાવક હતો, તેને માધવ કેશવ અને નયચદ્ર નામે ત્રણ દીકરા હતા તેમાથી મોટો માધવ ઘણો ધર્મી હતો કેશવ વિદ્વાન્ હતો અને નયચદ્ર વિનયી હતો માધવને ધર્મનુ જ્ઞાન સારૂ હતુ, પરતુ તેનામા વિનય નહતો કેશવ વિદ્વાન્ હતો પણ તેનામા ધર્મ તથા વિનય નહતા અને નયચદ્ર વિદ્વાન્ ન હતો પણ તેનામા ધર્મ અને વિનય હતા તેમા પણ વિનય ગુણ વધારે હતો

એક વખતે ત્યાના રાજા દીપસિહને જળદરનો રોગ થયો તેવામા કોઇ નિમિત્તિઓ આવી ચડયો, તેણે રાજાને કહ્યુ કે, તમારા ગામમા જે વિનયી હોય તેની પૂજા કરો તો આ રોગ મટી જાય આથી રાજાએ નગરના ગુણી લોકોના નામ પુછી પુછીને બધાને બોલાવા માડયા બધાનો મેળાવડો કરી કહ્યુ કે, જેનામા વિનયગુણ હોય, તે બેઠા થઈ આવો તે સાભળી ઘણા લોકો રાજાના માનની ઇચ્છાથી બેઠા થયા એટલે રાજા મુઝાયો, પછી તે નિમિત્તિયાએ પોતાની વિદ્યાના પ્રભાવથી એક ફુલ મુકયુ અને કહ્યુ કે, જેનામા વિનય ગુણ હશે, તે માણસ જો આ ફુલને અડકશે તો તે ખીલતુ રહેશે અને બીજા અડકશે તો તે ફુલ કર

માઈ જશે પછી બધા માણસો અડકતા તે ફુલ કરમાઈ ગયુ અને જ્યારે નયચદ્ર તેને અડકયો એટલે તે ફુલ ખીલતુ રહ્યુ તે જોઇ બધા આશ્ચર્ય પામી ગયા તેના મોટા ભાઇ માધવ અને કેશવ પણ શરમાઇ ગયા પછી રાજાએ નયચદ્રની મોટા ઠાઠથી પૂજા કરી અને તેનો જલદરનો રોગ મટી ગયો

સાર બોધ

હરેક શ્રાવકે વિનય ગુણ રાખવો જોઇએ વિનયથી નયચદ્રની જેમ મોટુ માન મળે છે

મારાશ પ્રશ્નો

૧ ધર્મનુ મૂળ શુ છે?
૨ ધર્મનો પૂર્ણ અધિકારી કોણ થઇ શકે?
૩ કેવા માણસમા આચાર હોય છે?
૪ નયચદ્ર કેવો હતો?
૫ તેના બે ભાઇઓ કેવા હતા?
૬ રાજાએ નયચદ્રની પૂજા શા માટે કરી હતી?

પાઠ ૪૯ મો.

આભાર.

એક વખતે જૈનશાળાના અભ્યાસીઓએ પોતાના ગુરૂને વિનતિ કરી કે, સાહેબ! આજે અમોને કોઇ દિવસ ન ભુલાય તેવી કોઇ નવી બાબત શીખવો છોકરાઓની તે વાત સાભળી ગુરૂ ખુશી થઇ ગયા અને તેમણે આ પ્રમાણે કહ્યુ, છોકરાને તમે નીચેના ત્રણ શબ્દો લખો—

આચાર, ભાવ, રમુજ

છોકરાઓએ તે ત્રણ શબ્દ લખ્યા પછી ગુરૂએ પુછયુ, એ ત્રણ શબ્દનો અર્થ કહો

પેહેલો છોકરો બોલ્યો—**આચાર** એટલે પોતાના દેશની અને કુળની ચાલી આવેલી સારી રીત

બીજો છોકરો બોલ્યો—**ભાવ** એટલે મનની સારી ભાવના

ત્રીજો છોકરે બોલ્યો—**રમુજ** એટલે ખુશી—મજાહ

ગુરૂ બોલ્યા—છોકરાઓ ! એ ત્રણ શબ્દોમાથી એક એક પ હેલા અક્ષરો લઇને એક શબ્દ બનાવો

આચારનો પેહેલો અક્ષર **આ**, ભાવનો પેહેલો અક્ષર **ભા** અને રમુજનો પેહેલો અક્ષર **ર** એ બધાનો **આભાર** શબ્દ થયો

ગુરૂ બોલ્યા—છોકરાઓ! હવે તમે એ શબ્દનો અર્થ સમજશો **આભાર** માનવો એ મોટામા મોટો ગુણ છે જે માણસમા બીજાનો આભાર માનવાનો ગુણ છે, તે માણસની અંદર આ ચાર, ભાવ અને રમુજ—એ ત્રણે ગુણ આવે છે જેનામા સારો આચાર હોય, સારો ભાવ હોય, અને રમુજી સ્વભાવ હોય, તે મા ણસ બીજાનો આભાર માની શકે છે છોકરાઓ ! તમે હમેશા બી જાનો આભાર માનજો કોઇ પણ માણસે આપણો કાઈ પણ ઉપ કાર કરેલો હોય, તેનો હદયથી આપણે આભાર માનવો જોઇએ જે મા ણસમા આભાર માનવાનો ગુણ નથી, તે માણસ બેકદર કહેવાય છે તેવા નફટ માણસને કોઇ ફરીવાર મદદ આપતુ નથી બીજાઓનો આભાર તો કદિ કોઈ પ્રસગે મનાયછે, પણ જે તમારા ખરેખરા હમેશાના ઉપકારી છે, તેમનો તો તમારે જાવજીવ સુધી આભાર માનવાનો છે માણસને

પોતાની જીંદગીમા ખરેખરા ત્રણ ઉપકાર કરનારા છે પેહેલા ઉપકારી માબાપ, બીજા ઉપકારી ધર્મગુરૂ, અને ત્રીજા ઉપકારી વિદ્યા ગુરૂ—એ ત્રણેના તમે જીવો ત્યા સુધી આભારી છો તે ઉપર એક વાર્ત્તા છે, તે સાભળો ક્ષેમચદ નામનો એક ગ્રહસ્થ હમેશા યક્ષની પૂજા કરતો હતો એક વખતે યક્ષે પ્રસન્ન થઇને કહ્યું કે, તુ વરદાન માગ ત્યારે ક્ષેમચદ્રે બે હાથ જોડીને કહ્યુ કે, જો તમે મારી ઉપર પ્રસન્ન થયા હો તો, તમે મને આભાર માનવાનો ગુણ આપો આથી યક્ષે વધારે ખુશી થઇને તેને તે ગુણ ઉપરાત બીજો કેટલોએક વૈભવ આપ્યો છોકરાઓ ! આ દાખલો મનમા લઈને હમેશા આભાર ગુણ રાખતા શીખજો, કોઇએ ઉપકાર કર્યો હોય, તેને કદિ પણ વિસરવો ન જોઇએ

ગુરૂના આ વચન સાભળી છોકરાઓ ખુશી થઈ ગયા, અને ત્યારથી તેઓ સર્વનો આભાર માનવાનો મોટો ગુણ શીખી ગયા અને તે આભાર ગુણનો બોધ આપનારા ગુરૂનો પણ તેમણે આભાર માન્યો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ ઉપકાર કરનારનો આભાર માનવાનો ઉચો ગુણ ધારણ કરવો જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ છોકરાઓએ પોતાના ગુરૂને કેવી વિનતિ કરી હતી ?
૨ ગુરૂએ કયા ત્રણ શબ્દો લખાવ્યા હતા ?
૩ તે લ[illegible] શબ્દોનો અર્થ કહો

४ એ ત્રણ શબ્દોના પેહેલા અક્ષરોથી કયો શબ્દ બન્યો છે ?
૫ ગુરૂએ આભાર શબ્દને માટે શુ કહ્યુ હતુ ?
૬ હમેશા ઉપકારી કોણ કોણ છે ?
૭ રામચન્દ્ર અને યક્ષની શી વાત છે ?

પાઠ ૫૦ મો.

શ્રાવક કેવો હોય ?

છપ્પો

શ્રાવકનો [1]સુત કદિ અનીતિ જરા ન ધરશે,
રાખી સાચમા ટેક જૂઠને દૂરજ કરશે,
સ્હાય કરી [2]નિજ ધર્મ બધુના દુખજ હરશે,
પ્રેમે પરઉપકાર કરી નિજ મનમા ઠરશે,
એવા શ્રાવક રત્નથી સઘ તણી શોભા વધે,
ધર્મ અને યશ તેહના પ્રસરે આ જગમા બધે ॥ ૧

પાઠ ૫૧ મો.

નઠારા શ્રાવક વિષે

છપ્પો

જે બોલે મુખ જૂઠ કરે જે કામ નઠારા,
[1]પરધન ને [2]પરનાર હરે જે બની ઠગારા,

૧ પુત્ર ૨ પોતાના સાધર્મી ભાઇઓના
૧ પારકો પૈસો ૨ પારકી સ્ત્રી

લોભ થકી લલચાઇ કરે [3]ધન [4]ધામ [5]અપાર,
રોષ ધરીને લડે ચલાવે આપ કુધાગ
તેને શ્રાવક નહિ જાણવા, [6]અધમ થયા અવતારમા,
શ્રાવક કુળ [7]અંગાર તે બુડયા આ સસારમા ૧

પાઠ પર મો.

ઉદ્યોગ

સોમપુર નગરમા **સુરચંદ્ર** નામે એક શ્રાવક હતો તે હમેશા આળસુ રહેતો હતો આથી કરીને તે ઘણો દુખી થતો હતો આટલુ છતા તે પોતાનો દોષ જાણતો નહતો એક વખતે કોઈ વિદ્વાન્ માણસ સોમપુરમા આવ્યો લોકો તેના વખાણ સાભળી તે વિદ્વાન્‌ની પાસે જવા લાગ્યા કોઈ ધર્મના, કોઈ તત્વના, કોઇ નીતિના અને કોઇ કળાના સવાલો તે વિદ્વાન્‌ને પુછતા ઘણો સતોષ પામી પાછા આવતા હતા આથી કરીને તે પડિતના વખાણ ગામમા વધારે થવા લાગ્યા સુરચદ્રે તે વખાણ સાભળી વિચાર્યું કે, હુ પણ તે પડિતની પાસે જાઉં, અને મારા દુખની વાત કરૂ, જેથી મારૂ પણ દુખ મટી જશે આવુ ધારી સુરચદ્ર તે પડિતની પાસે આવ્યો પ્રણામ કરી તેની નજીક બેઠો પડિતે પુછયુ તમે કેમ આવ્યા છો ? સુરચદ્ર બોલ્યો—પડિતજી ! હુ બહુ દુખી છુ મને કાઈ પણ પૈસો મળતો નથી તે વિના હુ દુખી થાઉં છુ પડિત બોલ્યો—તમે શુ કામ કરો છો ? સુરચદ્રે કહ્યુ, હુ કાઇ કામ કરતો નથી

૩ પૈસો ૪ ઘર ૫ અપાર—ઘણા ૬ હલકા ૭ શ્રાવકના કુળમા.

પંડિત—કાંઇ કામ ધંધો કર્યા વગર શી રીતે પૈસો મળે?

સુરચંદ્ર—કામ શું કરવું? અને કેવી રીતે કરવું? તે ઉપાય બતાવો

પંડિત—તમારા શરીરમા એક રોગ છે, તે રોગ મટાડ્યા સિવાય, તમારાથી કાંઇ પણ કામ થઇ શકશે નહીં

સુરચંદ—પંડિતજી! મારા શરીરમા કાંઇપણ રોગ દેખાતો નથી મને ખાવા પીવાનું ભાવે છે, ઉંઘ બહુ આવે છે, અને પડી રહેવાનું મન થાય છે

પંડિત—તમારા શરીરમા એવી જાતનો રોગ છે કે, તે રોગથી ખાઇ પી શકાય, પણ કામ થઇ શકે નહીં, અને પડી રહેવાનું મન થાય

સુરચંદ—પંડિતજી! એ રોગનું નામ શું? અને કેવા ઉપાયથી મટી જાય? તે મને કૃપા કરી કહો

પંડિત—તે રોગનું નામ આળસ છે તે રોગ માણસને પાયમાલ કરી નાખે છે તેનો ઉપાય એકજ છે જે કરવાથી તે રોગ મૂળમાથી નાશ પામી જાય છે

સુરચંદ—પંડિતજી! તે રોગનો ઉપાય મને બતાવશો તો, મોટો ઉપકાર થશે

પંડિત—તે આળસરૂપ રોગને નાશ કરવાનો ઉપાય, ઉદ્યોગ છે ઉદ્યોગથી આળસ નાશ પામી જાય છે ઉદ્યોગ, એ પુરૂષનો ખરેખરો ખોરાક છે ઉદ્યોગી માણસ કદિપણ દુખી થતો નથી ઉદ્યોગી માણસનું શરીર હમેશા તંદુરસ્ત રહે છે દરેક માણસે ઉદ્યોગ કરવો જોઇએ જે માણસ ઉદ્યોગમા ખંતી છે, તેની આગળ પૈસો દાસ થઇને રહે છે

પડિતના આ વચન સાભળી સુરચદે તે વાત માન્ય કરી, અને પછી તે હમેશા ઉદ્યોગ કરવા લાગ્યો ઉદ્યોગ કરવાથી તેના શરીરમાથી આળસ દૂર થઈ ગઇ, અને અતે તે ઘણોજ સુખી થયો.

સાર બોધ

હમેશા શ્રાવકે ઉદ્યોગી થવુ જોઇએ ઉદ્યોગી થવાથી સુરચદ્રની જેમ આળસ નાશ પામી જાય છે અને અતે સુખી થવાય છે

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ સુરચદ્ર કેવો હતો ?
૨ તેને કેવા પડિતનો યોગ થયો હતો ?
૩ સુરચદ્રના શરીરમાં શેનો રોગ હતો ?
૪ તે રોગને નાશ કરવાનો પડિતે કયો ઉપાય બતાવ્યો હતો?
૫ સુરચદ્ર કયો ઉપાય કરવાથી સુખી થયો હતો ?

પાઠ ૫૩ મો

ભણવાથી થતા લાભ.

માણસની જીદગીના ચાર ભાગ પાડવામા આવે છે પેહેલા ભાગમા વિદ્યા ભણાય છે બીજા ભાગમા પૈસો કમાવાય છે ત્રીજા ભાગમા કીર્તિ મેળવાય છે અને ચોથા ભાગમા ધર્મ સધાય છે જો કે ધર્મ ... તે માટે તો બધા ભાગ કહેલા છે, ભાગમા તો ... સાધવાની ... તો ...

ભણીને જો જીદગીનો પેહેલો ભાગ સુધારવામા આવે, તો પછી બીજા ત્રણ ભાગ સ્હેલાઈથી સુધારી શકાય છે કારણ કે, વિદ્યાની ઉપર બધાનો આધાર છે તેથી દરેક શ્રાવકના છોકરાએ પેહેલી વયમા ભણવાની જરૂર છે જે છોકરો અભણ રહે છે, તેની જીદગી નકામી ગણાય છે ભણતર વિના માણસ જીવતા મુઆ જેવુ છે તેમજ તે છતી આખે આધળો ગણાય છે ભણવાથી બધી જાતના સુખ મેળવી શકાય છે જેનામા વિદ્યા છે, તે માણસની ઉચી કિંમત અકાય છે કદિ એક મોટા દેશનો રાજા હોય, તે પણ પોતાના દેશમાજ પૂજાય છે અને વિદ્વાન્ માણસ બધે ઠેકાણે પૂજાય છે, તે ઉપર અભયસિંહ અને રવિદત્તની એક વાર્તા જાણવા જેવી છે

પાઠ ૫૪ મો

અભયસિંહ અને રવિદત્ત

રૂચિરા નગરીમા અભયસિંહ નામે રાજા હતો તે રાજા દયાળુ, પરોપકારી અને સંગિત વિદ્યાનો શોખી હતો ઘણા ગવૈયાઓ આવી આવી તેની પાસેથી ઈનામો લઈ જતા હતા કોઈ કોઈવાર તે રાજા બીજાનો ઉપકાર કરવામા આગળ પડતો હતો જેવો તેને ગાયન વિદ્યા ઉપર શોખ હતો, તેવો બીજી વિદ્યા ઉપર શોખ ન હતો અને વિદ્વાન્ કરતા પોતે ઘણો મોટો છે, એવુ તે માનતો હતો એક વખતે અભયસિંહ સભા ભરી બેઠો હતો, જાત જાતના ગાયનો થઈ રહ્યા હતા, તે વખતે રવિદત્ત નામે કોઈ એક પંડિત ત્યા આવી ચડયો પંડિત રાજાને ઘટે તેવા શબ્દો કહીને ઉભો ર

હ્યો તે વખતે છડીદારે આવી રાજાને જાહેર કર્યું કે, આ પંડિતને મેલામા કયા બેસાડવા છે? રાજાએ કહ્યુ કે, તેને આપણા ગવૈયા ની પછવાડે બેસાડી દે છડીદારે પંડિતને પછવાડે બેસાર્યો તે વખતે પંડિતના મનમા ઘણુંજ ખોટુ લાગ્યુ પંડિત ગીસ કરીને ઉઠી ત્યાથી ચાલ્યો ગયો

તે પછી ઘણો સમય થયા પછી એક વખતે રાજા અભયસિંહ ઘોડા ઉપર બેસી બાહેર ફરવા નીકળ્યો ઘોડો તોફાની હતો, તે ચમકીને નાશી ગયો તે રૂચિરાનગરીથી બે કોશ આગળ ચાલ્યો ગયો ત્યા જતા રાજાને રસ્તામા આવેલા કોઈ શેહેર પાને પાડીને ઘોડો જ ગલમા ચાલ્યો ગયો રાજા એકલો રહ્યો કોઇએ તેને રાજા કરીકે જાણ્યો નહીં,અને પરદેશમા કોઇએ તેને ખાવાપીવાનુ પણ આપ્યુ નહીં તેથી તે દુ ખી થયો આ વખતે પેલો રવિદત્ત પ ડિત પાલખીમા બેસીને નીકળ્યો તેણે રાજાને ત્યા જોયો તરત ઓળખી લીધો પંડિત તેની પાસે આવ્યો, અને તેમની વચ્ચે નીચે પ્રમાણે વાતચિત થઇ

પ ડિત—કેમ આપ અભયસિંહ રાજા તો નહિ?

અભયસિંહ—હા, હુ રૂચિરા નગરીનો રાજા છુ તોફાની ઘોડો મને અહિ ખેચી લાવ્યો છે મારે મારા દેશમાં જવુ છે હુ ભુખ્યો થયો છુ માટે મેહેરબાની કરી મને મદદ આપો

પંડિત—તમે મને ઓળખો છો?

અભયસિંહ—ના હુ ઓળખતો નથી તમે કોણ છો?

પંડિત—આપે મને સભામા ગવૈયાઓની પછવાડે બેસાર્યો હતો, તે હુ રવિદત્ત પ ડિત છુ

અભયસિંહ—હા, હવે તમને ઓળખ્યા. તમારે આવી

ક્યાં ક્યાથી?

પંડિત—આ વીરપુર નગરના રાજા વિદ્વાનોને બહુ માન આપે છે તેની સાથે મારી મુલાકાત થતા તેઓ મારી ઉપર ખુશી થઈ ગયા, અને મને આવી મોટી સમૃધ્ધિ બક્ષીસ આપી

પછી પંડિત તે અભયસિંહને માનપૂર્વક પોતાને ઘેર લઈ ગયો, અને તેને ખાનપાન કરાવી વીરપુર નગરના રાજાને મેળવી ગાડી ઘોડા સાથે રૂચિરા નગરીમા મોકલાવી દીધો

અભયસિંહને ઘણો પસ્તાવો થયો, અને તેના મનમા ખાત્રી થઈ કે, "રાજા પોતાના દેશમા પૂજાય છે, અને વિદ્વાન્ બધે ઠેકાણે પૂજાય છે, માટે હવેથી દરેક વિદ્વાનોને માન આપવુ

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ વિદ્યા મેળવવી જોઇએ રાજા પોતાના દેશમા પૂજાય છે અને વિદ્વાન્ બધે ઠેકાણે પૂજાય છે તે ઉપર અભયસિંહ અને રવિદત્ત પંડિતનો દાખલો હમેશા યાદ રાખવો

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ અભયસિંહ કેવો રાજા હતો ?
૨ અભયસિંહે રવિદત્તને કેવુ માન આપ્યુ હતુ ?
૩ અભયસિંહે રવિદત્તને કેવી સ્થિતિમા અને કયા જોયો હતો?
૪ રવિદત્તને પાલખીનુ માન શાથી મળ્યુ હતુ ?
૫ રવિદત્તે અભયસિંહનો શો ઉપકાર કર્યો હતો ?
૬ અભયસિંહે છેવટે શો વિચાર કર્યો હતો ?

પાઠ ૫૫ મો.

ખત.

મોહને પોતાના બાપા હરિશ્ચંદ્રને પુછ્યુ કે, બાપા ! અમારા શિક્ષક અમને હમેશા પુછયા કરે છે કે, તમારાથી આટલો પાઠ થઇ શકશે કે નહિ ? તમે હમેશા આટલુ લખી શકશો કે નહિ ? તમારાથી વેહેલા ઉઠી શકાશે કે નહિ ? તમે આ મોટી ચોપડી વાચી શકશો કે નહિ ? તમે પરીક્ષા આપી શકશો કે નહિ ? તમે ઉપવાસ કરી શકશો કે નહિ ? તમારાથી દેરે તથા ઉપાશ્રયે પો હોચી શકાશે કે નહિ ? અને તમે બધા કામ કરી શકશો કે નહિ ! એ બધાના ઉત્તર અમે આપી શકતા નથી તેમજ તે કરવાની હિમત પણ લાવી શકતા નથી કહો, બાપા ! હવે અમારે શુ કરવુ ?

હરિશ્ચંદ્ર—બેટા મોહન! તે બધા કામ સહેલાઇથી થઇ શકે તેનો એક ઉપાય છે જો તમે તે ઉપાય કરશો, તો પછી તમો તમારા માસ્તરને હિમતથી કહી શકશો કે, સાહેબ ! અમે બધા કામ કરી શકીશુ

મોહન—બાપા ! એ ઉપાય બતાવો

હરિશ્ચંદ્ર—તે ઉપાય ખત છે જો દરેક કામ કરવામા ખત રાખવામા આવે તો, તે કામ સહેલાઇથી કરી શકાય છે ખત રાખવી, એ પણ મોટો ગુણ છે જે ગમે તેવુ મોટુ કામ જો તમે ખતથી કરશો તો, તે કામ તમારી આગળ ટકી શકશે [illegible] ખવાથી [illegible] કામ થયેલા છે આકાશના

દરીયાની શોધો, અને પર્વત તથા પૃથ્વીના પદાર્થોની વાતો, એ બધા કામ કરી શકાય છે આપણા જૈન વિદ્વાનોએ ખ તથી લાખો પુસ્તકો લખેલા છે, માટે તમે ખ ત રાખીને દરેક કામ કરજો પોતાના બા પના વચન સાભળી મોહન ખુશી થઇ ગયો, અને તે બોલ્યો કે, બાપા ! આ ઉપાય હુ કોઇને કહીશ નહીં

હરિચંદ્ર—બેટા મોહન ! આવો ખાકરો વિચાર કદિપણ લાવીશ નહીં આ ઉપાય બીજા બધા છોકરાઓને કહેજે જેથી બીજાને પણ લાભ થાય જેનાથી બીજાને લાભ થતો હોય, તે વાત છુપી રાખવી ન જોઇએ જે માણસ પોતાનુ સારૂ કરે, અને બીજાનુ સારૂ ઇચ્છે નહીં, તે માણસ એકલપેટો કહેવાય છે

મોહન—બાપા ! હવેથી હુ એકલપટો નહિ થાઉં આ ખ ત રાખવાનો ઉપાય બધાને બતાવીશ પછી મોહને દરેક કામ ખ-તથી કરવા માડ્યા, જેમા તે ફત્તેહમદ થયો હતો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ ખ ત રાખવી જોઇએ તેમજ એકલ પેટાપણુ ન રાખવુ જોઇએ મોહન પોતાના બાપ પાસેથી ખ ત રા ખતા શીખ્યો, તેથી તે બધા કામમા ફત્તેહમદ થયો હતો

સારાન પ્રશ્નો.

૧ મોહને તેના બાપા હરિચદને શુ પુછ્યુ હતુ ?
૨ તેના શિક્ષકે છોકરાઓને શુ કહ્યુ હતુ ?
૩ દરેક કામ પાર પાડવાને હરિચદે મોહનને કયો ગુણ બતાવ્યો હતો ?

૪ ખત રાખવાથી શુ શુ કામ થઇ શકે છે?
૫ ખત રાખવાથી કેવા કેવા કામ થયા છે?
૬ એકલપેટા ન થવાને માટે હરિચદે મોહનને શુ કહ્યુ હતુ?
૭ મોહને છેવટે તેના બાપને શુ કહ્યુ હતુ?

પાઠ ૫૬ મો

સાધર્મિ વાત્સલ્ય વિષે.

હરિગીત.

શાથી મળે સઘળા સુખો શ્રાવકતણા મસારમા,
શાથી મળે ઉદ્યોગના સાધન બધા વેહેવારમા,
એવા ઉપાયો [1]યોજવા જ્યા ખત ખૂબ ધરાય છે,
વાત્સલ્ય તે સાધર્મિનુ જગમા ખરૂ વખણાય છે ૧

સ્થાપી ભલા વિદ્યા [2]ગૃહો ત્યા ખાનપાન અપાય છે,
વિદ્વાન વિદ્યા દાનથી જ્યા જૈન બાળક થાય છે,
શ્રીમત જનની ભાવથી જો નિત્ય તેમા સ્હાય છે,
વાત્સલ્ય તે સાધર્મિનુ જગમા ખરૂ વખણાય છે ૨

સ્થાપી સુધારક મડળો પુરગામ જન સુધરાય છે,
[3]હાનિ ઘણી કરનાર જે કુરીવાજ દૂર કરાય છે,
ઊદ્યોત કરવા ધર્મનો ધન ખતથી ખરચાય છે,
વાત્સલ્ય તે સાધર્મિનુ જગમા ખરૂ વખણાય છે ૩

---

૧ કરવા ૨ જૈનબોર્ડીંગ ૩ નુકશાન કરનારા ૪ નઠારા રીવાજ

કરિ જો નિરાશ્રિત ફંડ મોટું ⁵દિન જન ઉદ્ધારવા,
આગળ પડી આનંદ ધરતા જૈનબંધુ તારવા,
ખાતે કરી જો જૈન ⁶કન્યાબોધ નિત્ય અપાય છે,
વાત્સલ્ય તે સાધર્મિનું જગમાં ખરૂં વખણાય છે ૪

પાઠ ૫૭ મો

અધુરાં કામ કરવાં નહિ.

દેવજી કરીને એક શ્રાવક હતો તે સારા સ્વભાવનો અને ઉદ્યોગી હતો પણ તેનામાં અધુરાં કામ કરવાની નઠારી ટેવ હતી તેને કોઇપણ કામ બતાવ્યું હોય તો, તે અધુરૂં રાખતો, અને નજીવા કામને લંબાવતો હતો શિક્ષક તેને ચાર લીંટીની કવિતા કે કોઈ પાઠ પૂરો વાંચવા આપે, ત્યારે તે બે લીંટી કવિતા કરતો અને પાઠ અડધો કરતો હતો તેના માબાપ કે કોઇ વડિલ તેને બહારનું અથવા ઘરની અંદરનું કામ બતાવે ત્યારે તે કરવા જતો, પણ અધુરૂં મુકી પાછો આવતો હતો આવી નઠારી ટેવથી તેના માબાપને તથા તેના શિક્ષકને તેની ઉપર ઘણો કંટાળો આવતો હતો આવી કુટેવથી તે બરાબર સારો અભ્યાસ કરી શક્યો નહિ જ્યારે તે લાયક ઉમ્મરનો થયો, એટલે તેના બાપે તેને કોઇ વેપારીની દુકાને બેસાર્યો તે વેપારી નાતાવાળો હતો એટલે તેને માંડ માંડ નભાવતો હતો એક વખતે કોઈ બાહેરનો વેપારી તે દુકાનમાં નામું સમજવાને આવ્યો તેના નામામાં

---

૫ ગરીબ લોકોનો ઉદ્ધાર કરવા ૬ જૈન સ્ત્રી કેળવણી

મોટો ગોટાળો નીકળ્યો અધુરા કામ કરનારા દેવજીએ દરેક ના માની રકમો અધુરી માંડેલી, અને શેઠે તેના ઉપર વિશ્વાસ મુકેલો, આથી પેલા બાહેરના વેપારીને મોટો વહેમ રહ્યો, અને તે વાત બધે જાહેર કરી, એટલે બીજા લેણાદેણાવાળા લોકોના મનમા અ વિશ્વાસ આવી ગયો બધાના નામામા પણ ગોટાળો નીકળ્યો, તેથી તે શેઠની પેઢી ભાગી પડવાનો વખત આવ્યો પછી તેણે દેવજીની ઉપર તે બધા ગુન્હાઓ મુક્યા, એથી દેવજીને જેલમા જવાનો વખત આવ્યો આ દેવજીનો દાખલો બરાબર સમજીને કોઈએ અધુરા કામ કરવાની ટેવ રાખવી ન જોઇએ ગમે તે કામ કરવાનુ હોય, તેમા સારી રીતે ધ્યાન આપવુ, અને તે પૂરેપૂરૂ કરવુ

સાર બોધ

કોઇ પણ છોકરાએ અધુરા કામ કરવાની કુટેવ રાખવી ન જોઇએ અધુરા કામ કરવાની કુટેવ રાખવાથી દેવજી દુખી થયો હતો, અને તેને નોકર રાખનાર શેઠને દીવાળુ કાઢવાનો પ્રસગ આવ્યો હતો

સારાશ પ્રશ્નો

૧ દેવજીમા કયો અવગુણ હતો ?

૨ દેવજીના તે અવગુણથી કોને નુકશાન થયુ હતુ ?

૩ અધુરા કામ કરવાની ટેવથી શુ થાય છે ?

૩ ગુરૂની આગળ તે શામાટે ચિંતાતુર થયો હતો ?
૪ ગુરૂએ તેને શુ બતાવ્યુ હતુ ?
૫ ભલાઈ એટલે શુ ?
૬ દેવચંદ્રે પોતાનુ જીવિન શીરીતે સુધાર્યું હતુ ?

પાઠ ૫૯ મો.

નિત્ય કર્મની નોધ પોથી

શિક્ષક—આ તારા હાથમા શુ છે ?

વાડીલાલ—સાહેબ! એ મારા હાથમા નિત્યકાર્યની નોધ પોથી છે

શિક્ષક—તેમા શુ લખેલુ છે ?

વાડીલાલ—સાહેબ ! તેમા હુ હમેશના કામની નોધ કરૂ છુ

શિક્ષક—વાડીલાલ ! તુ હમેશા શુ શુ કામ કરે છે ?

વાડીલાલ—સાહેબ ! મે દિવસના કામ કરવાના જુદા જુદા ભાગ પાડયા છે

શિક્ષક—વાડીલાલ ! તે કેવી રીતે ભાગ પાડયા છે ? તે કહે

વાડીલાલ—સાહેબ ! સવારે પાચ વાગે ઉઠીને હુ સામાયિક કરૂ છુ પછી દેહેરે જાઉ છુ, ત્યા ન્હાઈ ભગવાનની પૂજા કરૂ છુ તે પછી સાત વાગે ઘેર આવીને બે કલાક પાઠશાળાનો અભ્યાસ કરૂ છુ પછી માબાપની સેવા કરૂ છુ પછી દશ વાગે જમીને પાઠશાળામા જાઉં છુ ત્યા ત્રણ કલાક વ્યવહારનુ અને બે કલાક ધર્મ તથા નીતિનુ જ્ઞાન મેળવુ છુ પછી ઘેર આવીને અરધી કલાક કસરત કરૂ છુ તે પછી જમવા બેસુ છુ જમીને અરધી

કલાક ફરવા જાઉં છુ, તે પછી દેહેરે દર્શન કરી સાત વાગે ઘેર આવુ છુ તે વખતે માબાપ કે મોટેરાનુ કાઇ કામ હોય તે કરી, અને તેમની સેવા કરી, પછી આઠથી દશ વાગ્યા સુધી મારો અભ્યાસ કરૂ છુ દશથી સાડાદશ સુધી આખા દિવસમા શુ શુ કામ કર્યું ? અને કઇ કઇ બાબતનુ આજે વધારે જ્ઞાન મેળવ્યુ ? તેનો વિચાર કરી આ નોધ પોથીમા લખી લઉ છુ પછી માબાપની આજ્ઞા લઈ સુઈ જાઉં છુ

શિક્ષક—વાડીલાલ ! કોઇ દિવસે ઉપાશરે જઇ પડિક્કમણુ કરે છે કે નહિ ?

વાડીલાલ—સાહેબ ! જો ગુરૂનો જોગ હોય તો, જે દિવસે રજા હોય, તે દિવસે તેમની પાસે જાઉં છુ, અને ચોમાસામા હમેશા, અને તે શિવાય દરેક આઠમ તથા ચૌદશને દિવસે બને વખત પડિક્કમણુ કરૂ છુ જ્યારે મારો અભ્યાસ સારો થશે એટલે પછીથી હમેશા બે વખત પડિક્કમણુ કરવાનો મે નિશ્ચય કર્યો છે અને તે શિવાય બીજા કેટલાએક નિયમો મે મારી નોધ પોથીમા લખી રાખ્યા છે

શિક્ષક—વાડીલાલ ! તને શાબાશી ઘટે છે તારી જેમ બીજા છોકરાઓ નોધ પોથી રાખશે તો, તેઓ એક સારા ગ્રહસ્થ શ્રાવક થઈ પડશે હવેથી જે, છોકરો આવા નિત્ય કર્મની નોધપોથી રાખશે, તેને હુ સારી જગ્યા આપીશ અને તેનુ નામ ઉંચે નબરે રાખીશ

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ પોતાને માટે નિત્યકર્મની નોધ

રાખવી જોઇએ અને તે પ્રમાણે હમેશા વર્તવુ જોઇએ નોધપે રાખનારા છોકરાઓ વાડીલાલની જેમ પોતાના શિક્ષક પાસે સારી ગણાશી મેળવે છે

સારાશ પ્રશ્નો

૧ વાડીલાલના હાથમા શુ હતુ ?
૨ નિત્ય કર્મની નોધ પોથીમા શુ લખાય છે ?
૩ વાડીલાલ આખા દિવસમા શુ શુ કામ કરતો હતો ?
૪ વાડીલાલ ક્યારે ઉઠતો, અને ક્યારે સુતો હતો ?
૫ વાડીલાલને તેના માસ્તરે શુ કહ્યુ હતુ ?
૬ વાડીલાલની જેમ વર્તનારા છોકરાને માસ્તરે શો લાભ થવાનુ કહ્યુ હતુ ?

પાઠ ૬૦ મો.

દુર્ગુણ છોડવા વિષે

વસતતિલકા

મોટાઇ જે હૃદયમા સર્વ રાખે,
ખોટા [1]કુવાકય મુખથી જન સાથ [2]ભાખે,
મ્હેણુતણા વચ [illegible] બાળે,

બાપાનુ નામ વિઠ્ઠલ હતુ વિઠ્ઠલ જૈન ધર્મમા આસ્તિક હતો તે મધુને હમેશા ધર્મનુ જ્ઞાન આપવાની ઘણી કોશિશ કરતો હતો એક વખતે વિઠ્ઠલ બજારમાથી એક ચિત્ર લાવ્યો. તે ચિત્રમા એક તરફ નારકીનો દેખાવ હતો, અને તેની સામે પક્ષી, માણસ અને દેવની એક એક છબી ચિતરેલી હતી તે ચિત્ર લાવી વિઠ્ઠલે મધુને આપ્યુ

મધુ—બાપા ! આ શેનુ ચિત્ર છે?

વિઠ્ઠલ—તે ચારગતિનુ ચિત્ર છે

મધુ—ચાર ગતિ કઇ કઇ? તે બતાવો

વિઠ્ઠલ—જો આ નારકીનુ ચિત્ર છે, તે પેહેલી નરકગતિ કહેવાય છે તેની સામે જે પક્ષીનુ ચિત્ર છે, તે બીજી તિર્યંચગતિ કહેવાય છે, જે આ માણસનુ ચિત્ર છે, તે ત્રીજી મનુષ્યગતિ કહેવાય છે અને દેવતાનુ ચિત્ર છે, તે ચોથી દેવગતિ કહેવાય છે

મધુ—બાપા ! ગતિ એટલે શુ ? તે સમજાવો

વિઠ્ઠલ—આપણા શરીરમા જે જીવ છે, તે જીવને મુઆ પછી જયા જવાનુ થાય, તે ગતિ કહેવાય છે અને તે જવાની ગતિ ચારજ છે એટલે જીવ મર્યા પછી એ ચાર માહેલી કોઇ પણ ગતિમા જાય છે

મધુ—બાપા ! તે જીવ ચારે ગતિમા કેવી રીતે જાય? તે સમજાવો

વિઠ્ઠલ—ઘણુ પાપ કરવાથી જીવ નરક ગતિમા જાય છે, તેનાથી થોડા પાપ કર્યા હોય તો, તિર્યંચ ગતિમા જાય છે, થોડા પુણ્ય તથા પાપ કર્યાં હોય તો, મનુષ્યની ગતિમા જાય છે, અને એકલા પુણ્ય કરેલ હોય તો, દેવતાની ગતિમા જાય છે

મધુ—બાપા ! હવે હુ બરાબર સમજ્યો આ ચિત્ર હુ મારી પાસે રાખીશ, અને નારકીની, તિર્યંચની, મનુષ્યની અને દેવતાની એ ચાર ગતિને હુમેશા યાદ રાખીશ

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ નારકીની, તિર્યંચની, મનુષ્યની અને દેવતાની—એ ચાર ગતિ સમજીને યાદ રાખવી

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ મધુ છોકરો કેવો હતો ?
૨ તે શેનો હોશીલો હતો ?
૩ વિઠ્ઠલ કેવુ ચિત્ર લાવ્યો હતો ?
૪ તે ચિત્રમા શેના ચિત્રો હતા ?
૫ ગતિ કેટલી હોય છે ?
૬ ચાર ગતિઓના નામ આપો ?
૭ ગતિ એટલે શુ ?
૮ જીવ ચારે ગતિઓમા કેવી રીતે જાય છે ?
૯ નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતાની ગતિમા જીવ શાથી જાય ?

પાઠ ૬૨ મો

પાંચ જાતિ.

શ્રાવકના દીકરાએ પાચ જાતિની માહીતી અવશ્ય મેળવવ

બધા કામ કરી શકે છે જીવ સાભળે છે, જુએ છે, સુઘે છે, ખાય છે અને અડકે છે એ બધુ ઇદ્રિયોથી થાય છે તે ઇદ્રિયો કાને, આખ, નાક, જીભ અને શરીરમા રહેલી હોય છે કાનને શ્રોત્રે દ્રિય, કહે છે, આખને ચક્ષુરિદ્રિય કહે છે, નાકને ઘ્રાણેદ્રિય કહે છે, જીભને રસનેદ્રિય કહે છે, અને ચાનડીને સ્પર્શેદ્રિય કહે છે તેનુ સારી રીતે જ્ઞાન થવાને પ્રેમજીની વાત્તા જાણવા જેવી છે

પાટણનગરમા પ્રેમજી કરીને એક શ્રાવકનો છોકરો હતો તે પાચ ઇદ્રિયોમા સમજતો નહતો અને તેના બીજા નામ યાદ રહેતા નહતા

એક વખતે તેના શિક્ષની પાસે ગયો શિક્ષકે તેને કહ્યુ, પ્રેમજી! તુ જોડાક્ષર શિખ્યો છુ ? પ્રેમજીએ કહ્યુ, હા સાહેબ, તે પરથી તેની પાસે નીચેના પાચ શબ્દો લખાવ્યા

કાન, આખ, નાક, જીભ, ચામડી,

પછી પ્રેમજીને તેના શરીર ઉપર તે ઓળખાવ્યા પછી તેના બીજા નામ નીચે પ્રમાણે લખાવ્યા

શ્રોત્ર, ચક્ષુર, ઘ્રાણ, રસના, સ્પર્શ

આ બધા શબ્દ ગોખાવી મોઢે કરાવ્યા પછી શિક્ષકે કહ્યુ, હવે તેની સાથે ઇદ્રિય શબ્દ જોડી દે પછી પ્રેમજીએ તેની સાથે ઇદ્રિય જોડી નીચે પ્રમાણે લખ્યુ

શ્રોત્રેંદ્રિય, ચક્ષુરિ દ્રિય, ઘ્રાણે દ્રિય, રસને દ્રિય, સ્પર્શે દ્રિય

પછી તરત પ્રેમજી સમજી ગયો અને તેણે શિક્ષકનો ઘણો આભાર માન્યો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ પ્રેમજીની જેમ પાચ ઇદ્રિય ઓળખી લેવી અને તેને જોડણી કરી લખી સારી રીતે જાણવી જોઇએ

મારાશ પ્રશ્નો.

૧ ઇદ્રિયો શેમા હોય છે ?
૨ તે ઇદ્રિયોથી જીવ શુ શુ કર્મ બાંધે છે ?
૩ ઇદ્રિયોના બે જાતના નામ કહો ?
૪ પ્રેમજીને કેવી રીતે ઇદ્રિયોની સમજણ પડી હતી ?

પાઠ ૬૫ મો

છપર્યાપ્તિ

આપણુ શરીર પુદ્ગળરૂપ છે જે પાચઇદ્રિયના વિષયમા આવી શકે તે પુદ્ગળ કહેવાય છે પૂરાયા કરે અને ગળી જાય, તે પુદ્ગળોનો સ્વભાવ છે તે પુદ્ગળોના વધારા ઘટાનાથી શરીરમા ફારફેર થયા કરે છે જીવ છ જાતની શક્તિને ઉત્પત્તિ વખતે બાધે છે તેને પર્યાપ્તિ કહે છે તે પર્યાપ્તિ છ પ્રકારની છે જીવ મરીને જ્યારે બીજે ભવે જાય, તે વખતે પેહલા સમયે આહાર લે છે અને તે પછી જે શક્તિવડી ખાવા પીવાના ખોરાકનો રસ શરીરપણે પરિણમાવે એવી શક્તિને બાધે છે, તે પેહેલી આહાર પર્યાપ્તિ કહેવાય છે ખોરાકના રસમાથી જે શરીરનુ બધાવાપણુ અને શરીરપણે આહારના પુદ્ગળોને પરિણમાવવાની જે શક્તિ, તે બીજી

બધા કામ કરી શકે છે જીવ સાભળે છે, જુએ છે, સુઘે છે, ખાય છે અને અડકે છે એ બધુ ઇદ્રિયોથી થાય છે તે ઇદ્રિયો કાન, આખ, નાક, જીભ અને શરીરમા રહેલી હોય છે કાનને શ્રોત્રેદ્રિય, કહે છે, આખને ચક્ષુરિદ્રિય કહે છે, નાકને ઘ્રાણેદ્રિય કહે છે, જીભને રસનેદ્રિય કહે છે, અને ચામડીને સ્પર્શેદ્રિય કહે છે તેનુ સારી રીતે જ્ઞાન થવાને પ્રેમજીની વાત્તા જાણવા જેવી છે

પાટણનગરમા પ્રેમજી કરીને એક શ્રાવકનો છોકરો હતો તે પાચ ઇદ્રિયોમા સમજતો નહતો અને તેના બીજા નામ યાદ રહેતા નહતા

એક વખતે તેના શિક્ષની પાસે ગયો શિક્ષકે તેને કહ્યુ, પ્રેમજી ! તુ જોડાક્ષર શિખ્યો છુ ? પ્રેમજીએ કહ્યુ, હા સાહેબ, તે પરથી તેની પાસે નીચેના પાચ શબ્દો લખાવ્યા

કાન, આખ, નાક, જીભ, ચામડી,

પછી પ્રેમજીને તેના શરીર ઉપર તે ઓળખાવ્યા પછી તેના બીજા નામ નીચે પ્રમાણે લખાવ્યા

શ્રોત્ર, ચક્ષુઃ, ઘ્રાણ, રસના, સ્પર્શ

આ બધા શબ્દ ગોખાવી મોઢે કરાવ્યા પછી શિક્ષકે કહ્યુ, હવે તેની સાથે ઇદ્રિય શબ્દ જોડી દે પછી પ્રેમજીએ તેની સાથે ઇદ્રિય જોડી નીચે પ્રમાણે લખ્યુ

શ્રોત્રેંદ્રિય, ચક્ષુરિદ્રિય, ઘ્રાણેદ્રિય, રસનેદ્રિય, સ્પર્શેદ્રિય

પછી તરત પ્રેમજી સમજી ગયો અને તેણે શિક્ષકનો ઘણો આભાર માન્યો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ પ્રેમજીની જેમ પાચ ઇદ્રિય ઓળખી લેવી અને તેને જોડણી કરી લખી સારી રીતે જાણવી જોઇએ

મારાશ પ્રશ્નો.

૧ ઇદ્રિયો શેમા હોય છે ?

૨ તે ઇદ્રિયોથી જીવ શુ શુ કરી શકે છે ?

૩ ઇદ્રિયોના બે જાતના નામ કહો ?

૪ પ્રેમજીને કેવી રીતે ઇદ્રિયોની સમજણ પડી હતી ?

પાઠ ૬૫ મો

છપર્યાપ્તિ

આપણુ શરીર પુદ્ગળરૂપ છે જે પાચઇદ્રિયના વિષયમા આવી શકે તે પુદ્ગળ કહેવાય છે પૂરાયા કરે અને ગળી જાય, તે પુદ્ગળોનો સ્વભાવ છે તે પુદ્ગળોના વધારા ઘટાડાથી શરીરમા ફારફેર થયા કરે છે જીવ છ જાતની શક્તિને ઉત્પત્તિ વખતે બાધે છે તેને પર્યાપ્તિ કહે છે તે પર્યાપ્તિ છ પ્રકારની છે જીવ મરીને જ્યારે બીજે ભવે જાય, તે વખતે પેહલા સમયે આહાર લે છે અને તે પછી જે શક્તિથી ખાવા પીવાના ખોરાકનો રસ શરીરપણે પરિણમાવે એવી શક્તિને બાધે છે, તે પેહેલી આહાર પર્યાપ્તિ કહેવાય છે ખોરાકના રસમાથી જે શરીરનુ બધાવાપણુ અને શરીરપણે આહારના [illegible] પરિણમાવવાની જે શક્તિ, તે

શરીર પર્યાપ્તિ કહેવાય છે જે જીવને જેટલી ઇંદ્રિયો જોઇએ તેટલી ઇંદ્રિયો પેદા થાય તેવી શકિત, તે ત્રીજી ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ કહેવાય છે તે ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂરી થયા પછી જીવ શ્વાસોશ્વાસ લઇ શકે છે એવી શક્તિનુ બાધવુ, તે શક્તિને ચોથી શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ કહે છે પછી જીવ ભાષા વર્ગના પુદ્ગળોને ગ્રહણ કરી ભાષાપણે પરિણમાવવાની જે શક્તિ આપે, તે પાચમી ભાષા પર્યાપ્તિ કહેવાય છે, અને પછી જીવ મનો વર્ગના પુદ્ગળોને ગ્રહણ કરી મનપણે પરિણમાવવાની જે શકિત આપે, તે છઠ્ઠી મન પર્યાપ્તિ કહેવાય છે

આહાર, શરીર અને ઇંદ્રિયની પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા વિના કોઇ જીવ મરી શકતો નથી

સાર બોધ.

દરેક શ્રાવકે છ પર્યાપ્તિની સમજૂતી લેવી, અને તે યાદ રાખવી

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ આપણુ શરીર કેવુ હોય છે?
૨ પુદ્ગળ એટલે શુ ?
૩ પુદ્ગળોનો કેવો સ્વભાવ છે?
૪ પુદ્ગળોના વધારા ઘટાડાથી શુ થાય છે?
૫ કેવી જાતની શક્તિને પર્યાપ્તિ કહે છે?
૬ પર્યાપ્તિ કેટલી હોય છે?
૭ ૭ પર્યાપ્તિને સમજાવો

પાઠ ६६ મો

છ પર્યાપ્તિની વાત

ગોવિંદ કરીને એક શ્રાવકનો છોકરો હતો તે હમેશા નવી નવી બાબત જાણવાની ઈચ્છા બહુ રાખતો હતો તેને **જીવો** કરીને એક નાનો ભાઈ હતો જેવાની ઉમ્મર માત્ર બે વર્ષની હતી તેની ઉપર ગોવિંદની પ્રીતિ ઘણી હતી જ્યારે તેને ફુરસદ મળતી, ત્યારે ગોવિંદ જીવાને રમાડતો, અને હુલાવતો હતો એક વખતે ગોવિંદ જીવાને તેડીને જૈનશાળામા લઈ ગયો તે દિવસે શાળામા રજા હતી બધા છોકરાઓ માહોમાહી સવાલ પુછવા, અને નવી નવી બાબતનુ જ્ઞાન મેળવવા એકઠા થયા હતા તે પ્રસંગે છ પર્યાપ્તિની વાત ચાલી ગોવિંદ તે બાબત સારી રીતે જાણતો હતો ગોવિંદે પોતાના નાનાભાઈ જીવાને આગળ મુકી કહ્યુ કે, મિત્રો ! આ જીવામા કેટલી પર્યાપ્તિ છે ? અને તે કેવી રીતે છે ? તે બતાવો કેટલા એક છોકરા બરાબર કહી શકયા નહિ એટલે ગોવિંદ બોલ્યો, ભાઈઓ! જુઓ, આ જીવાનુ શરીર છે, તે બધુ પુદ્ગળોથી થએલુ છે જીવો હમેશા મોટો થતો જાય છે, તે પુદ્ગળોના વધારાથી શરીરમા ફારફેર થતો જાય છે આ જીવો આ માણસના ભવમા આવ્યો, ત્યારેજ આહારના પુદ્ગળોને આહારપણે ગ્રહણ કરવાની શક્તિ બાંધી છે તેથી તેને પેહેલી આહાર પર્યાપ્તિ છે તે લીધેલ આહારને શરીરપણે યથાયોગ્ય પરિણમાવવાથી તેની બીજી શરીર પર્યાપ્તિ છે તેને આ કાન, આંખ, નાક, જીભ અને ચામડીની ઇંદ્રિયો છે, તેથી તેને ત્રીજી ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ છે જુવો ! આ જીવો શ્વાસ લે છે, તે તેની ચોથી શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ છે આ જીવો

થોડુ થોડુ બોલવા શીખ્યો છે, તેથી બોલી શકે છે, તે તેની પા ચમી ભાષા પર્યાપ્તિની ખુબી છે અને જીવો મનમા રમવાના કે ખાવાપીવાના વિચાર કરી શકે છે, તે તેની છઠ્ઠી મન પર્યાપ્તિ છે

ગોવિંદે આ પ્રમાણે સમજાવ્યુ, એટલે બધા છોકરાઓ ખુશી થઇ ગયા અને આગળ પાઠની ૭ પર્યાપ્તિની વાત તેમણે બરાબર યાદ રાખી લીધી

સાર બોધ

ગોવિંદની જેમ દરેક છોકરાએ છ પર્યાપ્તિ વિષે સમજૂતી મેળવવી, અને તેને હુમેશા યાદ રાખવી જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્ના

૧ ગોવિંદ કેવો હતો?

૨ જીવો તેને શુ થતો હતો?

૩ જેવામા છ પર્યાપ્તિ કેવી રીતે સમજાવી હતી?

પાઠ ૬૭ મો.

દશ પ્રાણ

જીવમા દશ પ્રાણ કહેવાય છે તેમા કેટલાએક જીવમા ઓછા વધ તા પ્રાણ પણ હોય છે જીવ જ્યારે મૃત્યુ પામે છે, ત્યારે તેનામાથી તે પ્રાણ ચાલ્યા જાય છે શ્રોત્રેન્દ્રિય એ જીવનો પેહલો પ્રાણ છે, તેનાથી સાભળી શકેછે ચક્ષુરિંદ્રિય એ જીવનો બીજો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવ જોઇ શકેછે ઘ્રાણેંદ્રિય એ જીવનો ત્રીજો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવ સુઘી શકે

છે રસનેદ્રિય જીવનો ચોથો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવ ખાવાપીવાનો સ્વાદ લઇ શકે છે સ્પર્શેદ્રિય એ જીવનો પાચમો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવને ચામડી વડે ટાઢા, ઉના વિગેરેનુ જ્ઞાન થાય છે મનોબળ એ જીવનો છઠ્ઠો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવ મનના વિચારો ફેલાવી શકે છે વચન બળ—એ જીવનો સાતમો પ્રાણ છે, તેનાથી જીભ બોલવાની શક્તિ ધરાવે છે, કાય બળ—એ જીવનો આઠમો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવ શરીરનુ બળ ફોરવી શકે છે શ્વાસોચ્છ્વાસ એ જીવનો નવમો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવ શ્વાસ ઉત્સ્વાસ લઈ શકે છે, અને સુધી શકે છે, અને આયુ—એ જીવનો દશમો પ્રાણ છે, તેનાથી જીવ તેની મુદત પ્રમાણે જીવી શકે તે દશ પ્રાણ ઉપર આરાધકની વાત સમજવા જેવી છે

કપિલનગરમા આરાધક કરીને એક શ્રાવક હતો, તેને દશ દિકરા હતા તે પોતાના દશે દિકરા ઉપર ઘણી પ્રીતિ રાખતો ઘણીવાર તો તે પોતાના દશ દિકરાને "મારા પ્રાણ" એમ કહી બોલાવતો હતો તે દશેના નામ દશ પ્રાણના નામ ઉપરથી રાખેલા હતા તેમના નામ ૧ **કાનચદ્ર, ૨ ચક્ષુચદ્ર, ૩ ઘ્રાણચદ્ર, ૪ રસચદ્ર, ૫ સ્પર્શચદ્ર, ૬ મનોબળ ૭ વચનબળ, ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોચ્છ્વાસપ્રસાદ, ૧૦ દીર્ઘાયુષ્ય** એવા પાડયા હતા કપિલનગરના લોકો આરાધકને દશ પ્રાણ છે, એમ કહેતા હતા કર્મયોગે તે દશે દીકરાઓ નામ પ્રમાણે ગુણવાન થયા કાનચદ્ર સાભળવામા તીવ્ર હતો ચક્ષુચદ્રની આખ ઘણી તેજદાર હતી ઘ્રાણચદ્ર ગધ લેવામા ચાલાક હતો રસચદ્ર ખાવાપીવાના સ્વાદમા શોખી હતો સ્પર્શચદ્ર ચામડીને સુખ આપવામા અતીલો હતો મનોબળ બુદ્ધિમા ઘણો બળવાન્ હતો વચનબળ

ભાષણ કરવામા એક્કો થયો હતો કાયબળ શરીરે મજબૂત હત
શ્વાસોચ્છ્વાસપ્રસાદ પ્રાણાયામની શ્વાશ છુટવાની વિદ્યામા આગ
પડયો હતો દીર્ઘાયુષ્યની આયુષ્ય લાબી હતી

આરાધકના આ દશે દીકરાઓ દશ પ્રાણથી ઓળખતા હત
અને લોકો તેના નામ ઉપરથી દશ પ્રાણના નામ યાદ રાખતા હત

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકે દશ પ્રાણ જાણવા જોઇએ અને આરાધના દીકરાન
નામ યાદ રાખી, મજબૂતી સાથે તે બધા નામ મનમા ઠસાવ
જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ જીવમા કેટલા પ્રાણ હોય છે?

૨ જીવ શેનાથી રહી શકે છે?

૩ બધા જીવમા સરખા પ્રાણ હોય કે ઓછા વધતા હોય

૪ દશ પ્રાણ કયા? તે ગણાવો

૫ દશ પ્રાણથી જીવ શુ શુ કરી શકે છે?

૬ આરાધકને કેટલા દીકરા હતા?

૭ તેમના નામ કેવી રીતે રાખ્યા હતા અને નામ પ્રમાણે શ
શા ગુણ હતા?

પાઠ ૬૮ મો

પાચ શરીર

દેવનગરમા જ્ઞાનચંદ્ર અને વિજ્ઞાનચંદ્ર નામના બે મિત્રો હત

તેઓ જૈન ધર્મના ઘણા રાગી હતા જ્ઞાનચદ્રમા બુદ્ધિ થોડી હતી અને વિજ્ઞાનચદ્ર ઘણો હુશીયાર હતો પાઠશાળામા તેઓ સાથે જ ભણતા હતા વિદ્યાગુરૂ જે વાત સમજાવતા તેને વિજ્ઞાનચદ્ર તરત ગ્રહણ કરી લેતો અને જ્ઞાનચદ્ર બરાબર સમજતો નહિ પણ પાઠશાળામાથી ઘેર આવ્યા પછી જ્ઞાનચદ્ર વિજ્ઞાનચદ્રની પાસેથી બધુ જાણી લેતો હતો

એક વખતે પાઠશાળામા ગુરૂએ પાચ શરીરનો પા૦ સમજાવ્યો, તે વિજ્ઞાનચદ્ર સમજી ગયો પણ જ્ઞાનચદ્ર બરાબર સમજ્યો નહીં પાઠશાળામાથી ઘેર આવ્યા પછી જ્ઞાનચદ્ર અને વિજ્ઞાનચદ્રની વચ્ચે નીચે પ્રમાણે વાતચિત થઈ હતી

જ્ઞાનચદ્ર—ભાઇ વિજ્ઞાનચદ્ર ! આજે પાચ શરીરનો પાઠ મારાથી સમજાયો નથી તો મને મેહેરબાની કરી સમજાવ. મને તેમા ઘણી શકાઓ રહે છે જીવને એક શરીર હોય, એ વાત સમજાય છે, પણ પાચ શરીર શીરીતે થાય? તે મને સમજાવ

વિજ્ઞાનચંદ્ર—ભાઈ જ્ઞાનચદ્ર ! શરીર પાચ જાતના હોય છે તેના નામ ૧ ઔદારિક શરીર, ૨ વૈક્રિય શરીર, ૩ આહારક શરીર, ૪ તૈજસ શરીર અને ૫ કાર્મણ શરીર છે તે બધા શરીર દરેક જીવને કાઇ હોતા નથી પણ પુણ્ય પાપના યોગને લઇને તે શરીર થઈ શકે છે જે જીવ ઔદારિક શરીરને યોગ્ય એવા પુદ્ગળો ગ્રહણ કરે તે પેહેલુ ઔદારિક શરીર કહેવાય છે અને જે જીવ વૈક્રિય શરીરને ઘટે તેવા પુદ્ગળો લઇ પોતાના આત્મ પ્રદેશની સાથે મેળવે તે બીજુ વૈક્રિય શરીર કહેવાય છે તે બે જાતના હોય છે એક તો ભવ સબધી અને બીજુ લબ્ધી સબધી વૈક્રિય શરીરથી જાત જાતના રૂપ વિકુર્વાય છે જ્યારે જીવ આહારક શરીરને યોગ્ય

કેવળ જ્ઞાન—એ પાચ પ્રકારના જ્ઞાન કહેવાય છે મતિ અજ્ઞાન શ્રુત અજ્ઞાન, અને વિભગ જ્ઞાન—તે ત્રણ અજ્ઞાન કહેવાય છે ચ ક્ષુ દર્શન, અચક્ષુ દર્શન, અવધિ દર્શન અને કેવળ દર્શન—એ ચાર પ્રકારના દર્શન કહેવાય છે પાચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન—એ બધા મળીને બાર ઉપયોગ કહેવાય છે રમણિક ! આ બાર પ્રકારના ઉપયોગનો સબધ જીવની સાથે છે પેહેલા પાચ જ્ઞાન સમકિતને આશ્રીને કહેલા છે, એટલે જ્યા સમકિત હોય ત્યા પાચ જ્ઞાન હોય છે અને ત્રણ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વને આશ્રીને રહેલા છે-એટલે જ્યા મિથ્યાત્વ હોય, ત્યા ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે

રમણિક—બાપા ! એ બાર પ્રકારના ઉપયોગને માટે હુ સ ક્ષેપમા સમજી ગયો, પણ તે વિસ્તારથી ક્યારે સમજાવશો ?

–પછી તને વિસ્તારથી સમજાવીશ અત્યારે તો એ ઉપયોગના બાર પ્રકાર યાદ રાખજે

રમણિક—બાપા ! બહુ સારૂ, પછી મને સમજાવજો

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકના છોકરાએ રમણિકની જેમ એ બાર ઉપયોગ યાદ રાખવા જોઇએ

સારાશ પ્રશ્નો

૧ રમણિક કેવો છોકરો હતો ?
૨ ઉપયોગનો અર્થ લોકો શુ જાણે છે ?
૩ ઉપયોગનો ખરો અર્થ શો ?

૪ ઉપયોગ કોને હોય છે?
૫ ઊપયોગ કેટલા પ્રકારના હોય?
૬ જ્ઞાન કેટલા પ્રકારનુ છે?
૭ અજ્ઞાન કેટલા પ્રકારનુ છે?
૮ દર્શનના કેટલા પ્રકાર છે?
૯ ઊપયોગના બે ભેદ કયા છે?
૧૦ ઊપયોગના બાર પ્રકારમા સમકિત અને મિથ્યાત્વને આશ્રીને કયા કયા પ્રકાર છે?

પાઠ ૭૦ મો.

આઠ કર્મ.

કોઇ પણ જાતનુ કામ કરવુ, તે કર્મ કહેવાય છે. તે કર્મના આઠ પ્રકાર છે જેનાથી પાચ ઇંદ્રિય તથા મન વડે વસ્તુનુ ખરૂં જ્ઞાન થાય, તે મતિજ્ઞાન કહેવાય છે, એવુ મતિજ્ઞાન જેના ઉદયથી ઢકાઇ જાય, તે મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે શાસ્ત્ર સાભળવાથી જે જ્ઞાન થાય તે શ્રુત જ્ઞાન, તે જેના ઉદયથી ઢકાઇ જાય, તે શ્રુત જ્ઞાના વરણીય કર્મ કહેવાય છે ઇંદ્રિયો તથા મનની જરૂરીયાત શિવાય આત્માથીરૂપી દ્રવ્ય જાણવામા આવે તે અવધિ જ્ઞાન, તે જેના ઉદયથી ઢકાઈ જાય. તે અવધિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે જેનાથી બીજાના મનનો ભાવ જણાય તે મન પર્યવ જ્ઞાન, તે જેના ઉદયથી ઢકાઈ જાય તે મન પર્યવજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે જેનાથી રૂપી અરૂપી સર્વે જા-

તના દ્રવ્યો જાણી શકાય તે કેવળ જ્ઞાન કહેવાય છે, તે જેના ઉદ યથી ઢકાઈ જાય તે કેવળ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે એ પાચ જ્ઞાન જેનાથી ઢકાઈ જાય તે પહેલુ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે દર્શન એટલે સામાન્ય બોધ, તે જેનાથી ઢકાઇ જાય તે બીજુ દર્શનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે જેનાથી જીવને કાઇ પણ દુખ સુખ વેઠવુ પડે (ભોગવવુ પડે) તે ત્રીજુ વેદનીય કર્મ કહેવાય છે જીવને જેનાથી દરેક વસ્તુ ઉપર મોહ થાય તે ચોથુ મોહનીય કર્મ કહેવાય છે જેનાથી જીવ અમુક કાળ જીવે તે પાંચમુ આયુ કર્મ કહેવાય છે, જેના ઉદયથી જીવ નારકી, તથા તિર્યંચ વિગેરેની ગતિમા જાય, લોકોમા યશ અપયશ વીગેરે થાય તે છઠું નામ કર્મ કહેવાય છે જેનાથી જીવ સારા કે નરસા કુળમા અવતરે તે સાતમુ ગોત્ર કર્મ કહેવાય છે અને જેનાથી જીવ દ્રવ્યાદિક મેળવાના પ્રયત્ન કરતા છતા પણ મેળવી શકે નહી અને મળેલી વસ્તુને ઉપયોગ મા લેઇ શકે નહી તે સાથે ભોગવવામા તથા ઉપભોગમાં પણ વાધો આવે, તે આઠમુ અતરાય કર્મ કહેવાય છે

માર્ગન પ્રશ્નો

૧ કર્મ એટલે શુ ?

૨ મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન પર્યવજ્ઞાન અને કેવળ જ્ઞાન એ બધાની સમજુતી આપો

૩ વેદનીય, મોહનીય, આયુ, નામ ગોત્ર અને અતરાય એ બધાની સમજુતી આપો

પાઠ ૭૧ મો

આઠ કર્મની કથા.

પ્રેમપુર નગરમા કર્મચંદ નામે એક શ્રાવક હતો તે જૈનધર્મનુ જ્ઞાન મેળવવામા ઘણો ઇતેજાર હતો કોઇ પણ ધર્મની વાત જાણવાને તે ઘણો પ્રેમી હતો એક વખતે તે ઊપાશરામા ગુરૂની પાસે વ્યાખ્યાન સાભળવાને ગયો હતો ગુરૂનુ નામ શ્રુતવિજય હતુ તેમનામા તપનો ગુણ મોટો હતો તપના પ્રભાવથી તેમનુ મન ઘણુ નિર્મળ થયુ હતુ, એક વખતે મુનિ શ્રુતવિજય વ્યાખ્યાન વાચી પરવાર્યા, એટલે કર્મચદે ઊભા થઇને પ્રશ્ન કર્યો કે, મહારાજ! આઠ કર્મનુ સ્વરૂપ મને પ્રત્યક્ષ સમજાવો તો હુ ચારિત્ર લેવાને તૈયાર થાઉ દયાળુ મુનિએ જાણ્યુ કે, જીવનુ સારૂ થતુ હોય તો શામાટે ન કરવુ ? આવુ વિચારી જ્ઞાનિ મુની બોલ્યા હે શ્રાવક! આઠ કર્મનુ સ્વરૂપ તમને અહિ જ બતાવુ તે ધ્યાનમા રાખજો પછી પર્ષદામાથી એક શ્રાવકને બોલાવી પુછ્યુ, ભાઇ તને શુ દુખ છે? તે બોલ્યો મહારાજ! મને જ્ઞાન ચડતુ નથી ગમે તેટલી મેહેનત કરૂ તોપણ મને એક અક્ષર યાદ રહેતો નથી ગુરૂ બોલ્યા—ભાઈ કર્મચદ! આ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનુ સ્વરૂપ જાણી લેજે 'જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાધનારને જ્ઞાન ચડતુ નથી' પછી બીજા શ્રાવકને બોલાવી પુછ્યુ, ભાઈ તને શુ દુખ છે? તેને કહ્યુ મહારાજ! મને નિદ્રા બહુ આવે છે મહારાજે કહ્યુ જો ભાઇ કર્મચદ્ર, આ દર્શના વરણીયકર્મનુ એક સ્વરૂપ છે પછી ત્રીજા શ્રાવકને બોલાવી પુછ્યુ કે, તને શુ થાય છે? તે બોલ્યો, મહારાજ! મારા શરીરમાં દાહઉદયા કરે છે મુની બોલ્યા—ભાઇ જો કર્મચદ્ર!

આ અશાતાવેદનીય કર્મનુ એક જાતનુ સ્વરૂપછે પછી મુનિએ એક ચોથા શ્રાવકને બોલાવીને પુછયુ, શ્રાવકજી! તને શુ થાયછે? તે બોલ્યો મહારાજ! મને ક્રોધ, માન, માયા, લોભ વિગેરે બહુજ પીડા કરેછે અને જૈન ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રહેતી નથી હુ કોઇ કોઇ વાર મિથ્યાત્વીના દેવેને માનુ છુ વળી કોઇવાર મને ઘણો ગુસ્સો આવી જાય છે મુનિ બોલ્યા—ભાઇ કર્મચંદ્ર! જો આ મોહનીય કર્મનુ સ્વરૂપ છે પછી એક પાચમા શ્રાવકને બોલાવીને પુછયુ કે, તારામા શુ છે? તે બોલ્યો—મહારાજ! મારા શરીરમાથી દુર્ગંધ છુટયા કરે છે મુનિ બોલ્યા—કર્મચંદ્ર! આ નામ કર્મના ઘણા ભેદ છે પણ તે માંહેલુ આ એક સ્વરૂપ છે તેને અપ્રસ્તગંધ કહે છે પછી છઠા શ્રાવકને બોલાવીને પુછયુ કે, તારામા શુ છે? તે બોલ્યો—મહારાજ! હુ શ્રાવકનો ધર્મ માનુ છુ, પણ મારો જન્મ ભિક્ષુક કુળમાં છે, મુનિ બોલ્યા—કર્મચંદ્ર! જો આ ગોત્ર કર્મનુ સ્વરૂપ છે પછી મુનિએ સાતમા શ્રાવકને બોલાવીને પુછયુ કે, તારામાં શું છે? તે બોલ્યો, મહારાજ! હુ પૈસાદાર છુ, તે છતા કોઇને કાઇ આપી શકતો નથી મુનિ બોલ્યા, કર્મચંદ્ર! જો આ અંતરાય કર્મનુ એક સ્વરૂપ છે અને તે દાનાંતરાય કહેવાય છે પછી મુનિએ એક આઠમા શ્રાવકને બોલાવીને પુછયુ કે તને શુ છે તે બોલ્યો, મહારાજ! હુ અને રામચંદ્ર સાથે એક દિવસે જન્મ્યા છીએ પણ એક જેશીએ મારૂ આયુષ્ય પચવીસ વર્ષનુ કહ્યું છે અને રામચંદ્રનુ પચાસ વર્ષનુ કહ્યું છે તેથી મને ખેદ થાય છે ગુરૂ બોલ્યા જો, કર્મચંદ્ર! આ લાબા કાળ સુધી અને થોડી મુદત સુધી જે એક ભવમા રહેવુ તે આયુ કર્મ કહેવાય છે આ પ્રમાણે, મુનિએ પર્ષદામાથી આઠ કર્મનુ પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપ બતાવ્યુ, તે જાણી

કર્મચદ્ર ઘણો ખુશી થઇ ગયો અને ગુરૂનો ઉપકાર માની ત્યાથી ખુશી થતો પોતાને ઘેર આવ્યો અને પછી વરતજ તેણે તેજ મુનિની પાસે દીક્ષા લીધી હતી. આથી બધી પર્ષદા પણ ચકિત થઇ ગઈ હતી

સાર બોધ

દરેક શ્રાવકે કર્મચદ્રની જેમ તે આઠ કર્મનાં ટુંકા સ્વરૂપ જાણી તેની સમજુતી મેળવવી જોઇએ

સારાંશ પ્રશ્નો.

૧ કર્મચદ્ર કેવો શ્રાવક હતો ?

૨ કર્મચદ્રે ગુરૂની આગળ કેવા પ્રશ્ન કર્યા હતા ?

૩ આઠ કર્મના જુદા જુદા દાખલા આપો

૪ જ્ઞાન ચડે નહિ, બહુ નિદ્રા આવે, શરીરમા દાહ ઉઠે, જૈનધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા ન રહે તથા ગુસ્સો વિગેરે બહુ આવે, શરીરમાથી દુર્ગંધ છુટે, ભિક્ષુક કુળમા જન્મ થાય, અને પૈસો છતા આપી ન શકાય થોડુ જીવવુ અને ઘણા કાળ સુધી જીવવુ તે બધા કયા કયા કર્મના દાખલા છે? તે કહો

પાઠ ૭૨ મો.

ત્રેવીશ વિષય

શ્રીચદ્ર અને રતિચદ્ર નામે બે મિત્રો હતા તેઓ નિશાળામા સાથે અભ્યાસ કરતા હતા. શ્રીચદ્ર રે ભણે તેનુ મનન કરતો અને રતિચદ્ર પોપટીયુ જ્ઞાન રાખતો હતો રતિચદ્રને આવી નઠારી ટેવ હોવાથી તેના શિક્ષક તેની ઉપર

અને શ્રીચદ્રમા મનન કરવાની સારી ટેવ જોઇ તેની ઉપર તે ખુશી રહેતા હતા એક વખતે પાચ ઇંદ્રિયોના વિષયની પરીક્ષા ચાલતી હતી તે વખતે શિક્ષકે નીચેના બે સવાલો લખાવ્યા હતા—

બે અને ત્રણ વિષય કઇ કઇ ઇદ્રિયોના છે?

આઠ, અને પાચ વિષય કઇ કઇ ઇદ્રિયોના છે?

આ સવાલના જવાબ શ્રીચદ્રે તરત લખી આપ્યા અને તેમા તે સારી રીતે પાસ થયો અને રતિચદ્ર તે લખી શકયો નહીં તેથી નાપાસ થયો રતિચદ્રને તેના શિક્ષકે ઘણો ઠપકો આપ્યો અને કહ્યુ કે, જો હવે ફરીવારની પરીક્ષામા પાસ થશે નહીં, તો તને વર્ગની બહાર કાઢી મુકવામા આવશે

આવી ધમકી સાભળી રતિચદ્ર ચિતાતુર રહેવા લાગ્યો. પછી તેના મિત્ર શ્રીચદ્રે તેને દીલાસો આપી કહ્યુ કે, રતિચદ્ર હવેથી તુ બરાબર ધ્યાન દઇને વાચજે રતિચદ્ર બોલ્યો, ભાઇ શ્રીચદ્ર ! મારે શી રીતે ધ્યાન દઇને વાચવુ, તે ઉપાય બતાવ શ્રીચદ્ર બોલ્યો— ભાઈ! રતિચદ્ર જે વિષય આપણે શીખવાનો હોય, તેનો બરાબર વિચાર કરવો અને તે આપણા મનમા ઠસાવી દેવો રતિચદ્રે કહ્યું, શ્રીચદ્ર ! હવેથી હુ તારા કહેવા પ્રમાણે કરીશ પણ પાચ ઇદ્રિયોના ત્રેવીશ વિષયો કેવી રીતે યાદ રાખવા તે સમજાવ શ્રીચદ્ર બોલ્યો ભાઇ રતિચદ્ર ! પહેલા તો તારે નીચેની કવિતા યાદ રાખવી

ચોપાઇ

બે છે નાકે ત્રણે કાન
આખે જીભે પાચનુ કામ,
ચામડીના છે આઠે જે,
ત્રેવીશ વિષયો સઘળા તે

પેહેલા તો તુ બે, ત્રણ, પાંચ અને આઠ એ ચડતા આકડા યાદ રાખજે પછી તેમને ઇંદ્રિયોની સાથે ગોઠવજે સુગંધ અને દુર્ગંધ એ, બે નાક (ઘ્રાણેંદ્રિય) ના વિષયો છે જીવ શબ્દ, અજીવ શબ્દ, અને મિશ્ર શબ્દ એ ત્રણ કાન (શ્રોત્રેંદ્રિય) ના વિષયો છે કાળો, લીલો, પીળો, રાતો અને ધોળો એ પાચ વિષયો આખ (ચક્ષુરેંદ્રિય) ના વિષયો છે કડવો, કષાયેલો, ખાટો, મીઠો અને તીખો એ પાચ વિષયો જીભ (રસેંદ્રિય) ના છે અને સુવાળો, ખરસટ, હળવો, ભારે, ટાહાડો, ઉનો, લૂખો અને ચોપડયો-એ આઠ વિષય ચામડી (સ્પર્શેંદ્રિય) ના છે, આ પ્રમાણે પાચે ઇંદ્રિયોના બધા મળીને ત્રેવીશ વિષયો થાય છે

રતિચંદ્ર—ભાઈ શ્રીચંદ્ર! હવે હુ બરાબર ઇંદ્રિયોના વિષયો મા સમજી ગયો આપણા શિક્ષક ગમે તેવી પરીક્ષા લેશે, તોપણ હવે હુ નાપાસ નહિ થાઊં

શ્રીચંદ્ર—રતિચંદ્ર! આ પ્રમાણે બધા વિષયો વિચાર કરી શીખીશ તો તુ કદિપણ નાપાસ નહીં થા છેવટે તને એટલુ વળી કહેવાનુ છે કે, આ ત્રેવીશ વિષયો તુ બરાબર ગણીને યાદ રાખજે

રતિચંદ્ર શ્રીચંદ્રનો ઉપકાર માન્યો અને પછી તે ઇંદ્રિયોના વિષયોની પરીક્ષામા સારે નબરે પાસ થયો હતો

સાર બોધ

દરેક છોકરાએ શ્રીચંદ્રની જેમ દરેક વિષય મનન કરીને ભણવો રતિચંદ્રની જેમ પોપટીયુ જ્ઞાન રાખવુ નહીં કોઇ આપણને સારો બોધ આપે તો તે બોધ લેવો, તે પ્રમાણે વર્તવુ તેમ કરવાથી જેમ રતિચંદ્ર શ્રીચંદ્રનો બોધ લઇને સુધરી ગયો, તેમ સુધરી જવાય છે

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ શ્રીચંદ્ર અને રતિચંદ્ર કોણ અને કેવા હતા ?

૨ શિક્ષકે ઇંદ્રિયોના વિષયોની પરીક્ષામાં કેવા સવાલો લ ખાવ્યા હતા ?

૩ રતિચંદ્રને શિક્ષકે કેવી ધમકી આપી હતી ? અને તે શા માટે આપી હતી ?

૪ શ્રીચંદ્રે રતિચંદ્રને શો ઉપાય બતાવ્યો હતો ?

૫ પાંચ ઇંદ્રિયોના કેટલા વિષયો છે ?

૬ તે વિષયો યાદ રાખવાની કવિતા શી છે ?

૭ વિષયો યાદ રાખવામાં પહેલા કેવા આંકડા યાદ રાખવા જોઇએ ?

૮ આઠ, બે, પાંચ અને ત્રણ વિષયો કઇ કઇ ઇંદ્રિયોના છે?

૯ રતિચંદ્ર ફરીવારની પરિક્ષામાં કેવો ઉતર્યો હતો ?

પાઠ ૭૩ મો

દશ પ્રકારના મિથ્યાત્વ

જય અને વિજય નામે બે મિત્રો હતા તેઓ જુદી જુદી જાતિના અને જુદા જુદા ધર્મના હતા જય શ્રાવકનો દીકરો હતો અને વિજય અન્યધર્મીનો દીકરો હતો જય હમેશા પોતાના મનમાં એવો વિચાર કરતો હતો કે, આ વિજયને હું શ્રાવક ધર્મી કરી દઉં પણ વિજયના મનમાં તે વાત ઉતરતી નહતી એક વખતે જયે વિજયને મિથ્યાત્વી કહીને બોલાવ્યો એટલે વિજયે કહ્યુ, જય ! તું મને મિથ્યાત્વી કેમ કહે છે ? મારામાં મિથ્યાત્વી

ગુ છે? તે મને બતાવ જય બોલ્યો, ભાઇ વિજય ! અમારા શાસ્ત્ર-માં દશ પ્રકારનુ મિથ્યાત્વ કહેલુ છે, તે બધુ તને લાગુ પડે છે વિજય બોલ્યો, જો તુ મારા ઉપર દશ પ્રકારનુ મિથ્યાત્વ સાબીત કરે તો હુ મારૂ મિથ્યાત્વ છોડી દઉં અને તારો જૈન ધર્મ ગ્રહણ કરૂ જય બોલ્યો, ભાઇ વિજય ! તુ એક ચિત્તથી સાભળજે જીવ હોય, તેને અજીવ કરી જાણવો એ પેહેલુ મિથ્યાત્વ છે અને અજીવને જીવ કરી માનવો તે બીજુ મિથ્યાત્વ છે તુ કાચા પાણીને જીવવાળુ છતા અજીવ જાણી વાપરે છે, એ તારૂ મિથ્યાત્વ છે ધર્મને અધર્મ કરી જાણવો, એ ત્રીજુ મિથ્યાત્વ છે અને અધર્મને ધર્મ કરી માનવો એ ચોથુ મિથ્યાત્વ છે વિજય ! તુ ધર્મને અધર્મ અને અધર્મને ધર્મ કરી જાણે છે, માટે એ બને મિથ્યાત્વ તારામા છે સાધુને અસાધુ જાણે અને અસાધુને સાધુ જાણે—એ પાચમુ અને છઠ્ઠુ મિથ્યાત્વ છે વિજય ! તુ તેવીજ રીતે જાણે છે, માટે તારામા પાચમુ અને છઠ્ઠુ મિથ્યાત્વ રહેલુ છે ખરેખરા મોક્ષ માર્ગને અવળો માર્ગ જાણે અને વિષય સેવા રૂપ અવળા માર્ગને મોક્ષ જાણે તે સાતમુ અને આઠમુ મિથ્યાત્વ છે વિજય ! તુ પણ એવીજ રીતે નઠારા માર્ગને મોક્ષ માર્ગ માને છે અને ખરેખરા મોક્ષ માર્ગને નઠારો માર્ગ માને છે, માટે તારામા એ બને મિથ્યાત્વ રહેલા છે પવન વિગેરે રૂપી પદાર્થને અરૂપી પદાર્થ કહે અને મોક્ષ વિગેરે અરૂપી પદાર્થને રૂપી કહે તે નવમુ અને દશમુ મિથ્યાત્વ છે વિજય ! તુ પણ તેવી રીતે માને છે, માટે એ દશે પ્રકારનો મિથ્યાત્વ તારામાજ ઘટે છે, માટે હુ તને ખરેખરો મિથ્યાત્વી કહુ છુ જયના આવા વચન સાભળીને વિજયના મનમા સારી અસર થઇ ગઇ તરત તેણે જૈન ધર્મ સ્વીકાર્યો, અને તે પ્રમાણે વર્ત્તીને છેવટે તે એક સારો ગૃહસ્થ શ્રાવક થઇ પડયો

સાર બોધ

જય વિજયની જેમ દશ પ્રકારનુ મિથ્યાત્વ સમજીને તે ` આણે દરેક શ્રાવકે વર્તવુ અને વિજયની જેમ જે સાચુ લાગે તેને ઉઘાડી રીતે અંગીકાર કરવુ

સારાંશ પ્રશ્નો

૧ જય વિજય કોણ અને કેવા હતા ?
૨ વિજયે જૈન થવાને કેવી પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી ?
૩ વિજયની ઉપર કેટલા પ્રકારનુ મિથ્યાત્વ ઘટાવ્યુ હતુ ?
૪ વિજય છેવટે કેવો થયો હતો ?

પાઠ ૭૪ મો

જૈન શાસન વિષે કવિતા

હરિગીત

દિલમા દયા ધરવા થકી જ્યા સત્ય ધર્મ મનાય છે,
ઉપકાર કરવા [1]અન્યનો જ્યા [2]પરમ પુણ્ય ગણાય છે,
જ્યા ધર્મ કેરૂ મૂળ સદ્‌ગુણ વિનય ગાજે ગર્વથી,
જયવત છે આ જગતમા હે જૈન શાસન સર્વથી ૧
વખણાય ભારે વીરનો એ ધર્મ સઘળા [3]લોકમા,
શ્રાવક કુળે અવતાર આ[illegible] [illegible] શોકમા,
પામ્યા ભલો [illegible] [illegible]ની,
૨